

**UNIVERZITA KARLOVA**

**Právnická fakulta**

**Mgr. Klára Hegerová**

## **Řízení o určení a popření rodičovství**

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: JUDr. Dita Frintová, Ph.D.

Tematický okruh: Civilní právo procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 6. 1. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 293 981 znaků včetně mezer.

Mgr. Klára Hegerová  
rigorozantka

V Kutné Hoře dne 6. ledna 2022

## **Poděkování**

Děkuji JUDr. Ditě Frintové, Ph.D., za odborné vedení při psaní rigorózní práce, za její užitečné rady a připomínky.

## Obsah

Úvod .....	6
<b>1. Pojem a význam rodičovství.....</b>	<b>9</b>
<b>2. Vývoj právní úpravy určování a popírání rodičovství v českém právním řádu</b>	<b>13</b>
2.1 Právní úprava mateřství v zákoně o rodině .....	13
2.2 Právní úprava otcovství v zákoně o rodině .....	13
2.3 Vývoj procesněprávní úpravy .....	16
<b>3. Mateřství.....</b>	<b>19</b>
3.1 Utajené porody .....	20
3.2 Anonymní porody .....	23
3.3 Náhradní (surogační) mateřství.....	23
3.4 Zhodnocení stávající právní úpravy určování mateřství .....	27
<b>4. Otcovství .....</b>	<b>28</b>
4.1 První domněnka otcovství.....	28
4.1.1 Popírání první domněnky otcovství.....	31
4.2 Domněnka otcovství dítěte narozeného z umělého oplodnění.....	33
4.3 Druhá domněnka otcovství .....	34
4.3.1 Popírání druhé domněnky otcovství .....	38
4.3.2 Právní postavení domnělého otce a dítěte .....	39
4.4 Třetí domněnka otcovství.....	42
4.5 Zhodnocení stávající právní úpravy určování otcovství .....	43
<b>5. Obecná charakteristika řízení o určení a popření rodičovství .....</b>	<b>46</b>
5.1 Zásada dispozicní a její výjimky .....	46
5.2 Příslušnost soudu.....	49
5.3 Účastenství .....	50
5.4 Zásada vyšetřovací a důkazní břemeno.....	54
5.5 Některá další specifika týkající se průběhu řízení.....	55
<b>6. Určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů .....</b>	<b>58</b>
6.1 Určení otcovství k dítěti neprovdané matky před matričním úřadem.....	58
6.2 Určení otcovství k dítěti neprovdané matky v řízení před soudem.....	61
6.3 Určení otcovství po rozvodu nebo prohlášení manželství za neplatné .....	68
<b>7. Řízení o určení a popření otcovství ve věci samé .....</b>	<b>71</b>
7.1 Zahájení řízení.....	71
7.2 Účastníci řízení.....	73

7.3 Postup soudu po zahájení řízení .....	75
7.3.1 Včasnost podání popěrné žaloby .....	77
7.3.2 Prominutí zmeškání popěrné lhůty .....	78
7.4 Dokazování .....	82
7.4.1 Výslech účastníků.....	84
7.4.2 Svědecké výpovědi a listinné důkazy .....	86
7.4.3 Znalecké posudky .....	87
7.5 Rozhodnutí ve věci samé .....	92
7.6 Opravné prostředky a jejich specifika .....	95
<b>8. Řízení o určení a popření mateřství .....</b>	<b>99</b>
<b>Závěr .....</b>	<b>106</b>
<b>Seznam zkratk .....</b>	<b>117</b>
<b>Seznam použitých zdrojů .....</b>	<b>119</b>
<b>Název rigorózní práce, abstrakt a klíčová slova v českém jazyce .....</b>	<b>128</b>
<b>Název rigorózní práce, abstrakt a klíčová slova v anglickém jazyce.....</b>	<b>130</b>

## Úvod

Téma rigorózní práce Řízení o určení a popření rodičovství jsem zvolila především proto, že v důsledku rozvoje moderní medicíny v oblasti asistované reprodukce, vědeckého pokroku na poli molekulární genetiky, změny sociálních vztahů a chápání rodinných vazeb ve společnosti, ale také mezinárodních závazků spočívajících v ochraně lidských práv a s tím související činností nadnárodních orgánů a institucí, se jedná o velmi aktuální a rozvíjející se problematiku. K prohloubení mého zájmu o daný typ řízení nepochybně vedla také skutečnost, že v rámci svého působení na pozici justiční čekatelky jsem se sama setkala s některými praktickými problémy, na které jsem v platné právní úpravě, dostupné literatuře, ani stávající soudní praxi nenašla přesvědčivou odpověď.

V českém právním řádu jsou pravidla pro určování a popírání rodičovství s účinností od 1. 1. 2014 zakotvena v občanském zákoníku. Ačkoliv z důvodové zprávy<sup>1</sup> i samotné právní úpravy je patrné, že zákonodárce se v dané problematice snažil reflektovat aktuální judikaturu tuzemských soudů a mezinárodní závazky, reagovat na nové jevy či trendy ve společnosti, anebo si kladl za cíl odstranit některé nefunkční instituty a přetrvávající výkladové nejasnosti, koncepčně navázal na zákon o rodině a v duchu staré římskoprávní zásady „*mater certa, pater semper incertus*“<sup>2</sup> i nadále označuje porod dítěte za jedinou relevantní skutečnost pro určení mateřství, zatímco ve vztahu k otcovství zachovává dosavadní systém vyvratitelných právních domněnek. V rámci této práce se proto mimo jiné ve vztahu k vybraným institutům zamýšlím na tím, nakolik se tvůrci občanského zákoníku skutečně přiblížili společenské realitě, resp. zda platná právní úprava určování rodičovství odpovídá současným potřebám společnosti.

V souvislosti s rekodifikací soukromého práva došlo také k harmonizaci civilního práva procesního, jejímž důsledkem bylo mimo jiné vyčlenění právní úpravy nesporných a některých dalších řízení do zvláštního právního předpisu. Obecně měl tento krok vést ke zpřehlednění procesní právní úpravy, konkrétně ve vztahu k řízení o určení a popření rodičovství pak k odstranění některých praktických problémů a

---

<sup>1</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>2</sup> HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN: 978-80-7400-059-1. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 17.11.2021].

výslovně též k vyjasnění postavení dítěte v těchto řízeních.<sup>3</sup> Zda byl úmysl zákonodárce naplněn a jaké věcné i teoretické otázky v kontextu platné procesněprávní úpravy při určování a popírání rodičovství naopak vyvstaly, včetně navržení jejich možného řešení, je primárním úkolem této práce.

Rigorózní práce je členěna do osmi základních kapitol. První dvě kapitoly, které jsou věnovány jednak výkladu pojmu rodičovství, jeho základnímu dělení a neodmyslitelnému právnímu významu, jednak vývoji právní úpravy určování a popírání rodičovství v českém právním řádu, lze označit za úvodní, neboť jejich smyslem je seznámení s tématem práce a jeho zařazení do historického i společenského kontextu. S ohledem na provázanost hmotněprávní a procesněprávní úpravy, která je ve vztahu k určování a popírání rodičovství zvlášť patrná, považuji za nezbytné, zabývat se v práci podrobněji nejen problematikou samotného průběhu řízení, ale také jeho hmotněprávním základem, kriticky zhodnotit stěžejní instituty, stejně tak jako poukázat na některá úskalí. Ve třetí kapitole se proto zabírám platnou hmotněprávní úpravou mateřství, v rámci čehož stručně zmíním také anonymní a utajené porody a krátce se pozastavím u stále kontroverzního tématu surogačního mateřství, které se aktuálně jeví jako nejpravděpodobnější příčina možného sporu o mateřství. Stranou však ponechávám otázky etické a lidskoprávní, které jsou v této souvislosti často skloňovány, neboť jejich rozbor by již výrazně přesahoval účel kapitoly a rigorózní práce vůbec. Hmotněprávní úprava otcovství je obsahem kapitoly čtvrté, ve které představím způsob určování otcovství prostřednictvím zákonných domněnek a jejich základní východiska, stejně tak jako podmínky popření otcovství. Největší prostor je zde věnován domněnce druhé, tedy určení otcovství souhlasným prohlášením, jehož právní úprava se jeví nejvíce problematická a přináší celou řadu praktických otázek, na jejichž řešení v odborných kruzích nepanuje shoda.

V následující části práce se již věnuji samotným procesním aspektům řízení o určení a popření rodičovství. Nejprve v rámci obecné charakteristiky zmiňuji procesní právní úpravu a způsob její aplikace, základní procesní zásady, které řízení ovládají, včetně výjimek, obecné otázky příslušnosti soudu, účastenství a některá specifika vyplývající ze zákona o zvláštních řízeních soudních a nesporné povahy řízení. V šesté kapitole se pak konkrétněji zabývám postupem matrik a soudů při určování otcovství

---

<sup>3</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

souhlasným prohlášením, kdy se snažím poukázat na nedostatečnost platné právní úpravy vedoucí k odlišné praxi příslušných orgánů a tím i k nerovnému zacházení s dotčenými osobami. Za stěžejní považuji kapitolu sedmou, která se týká řízení o určení a popření otcovství ve věci samé. Zde se postupně věnuji průběhu celého řízení od okamžiku jeho zahájení až po konečné rozhodnutí, zmiňuji základní výkladové problémy a polemizuji s některými závěry Ústavního a Nejvyššího soudu. Podrobně se zabývám také dokazováním a jednotlivými důkazními prostředky, se kterými se v daném typu řízení lze nejčastěji setkat. Obsahem poslední kapitoly je řízení o určení a popření mateřství, jejímž cílem je vzhledem ke stručnosti právní úpravy a absenci judikatury poukázat na základní problémy, které by v souvislosti se sporem o mateřství nepochybně vyvstaly a nastínit jejich možná východiska.

Cílem rigorózní práce je tedy nejen komplexně shrnout stávající právní úpravu určování a popírání rodičovství a judikатурní závěry s ní související, ale také kriticky zhodnotit její dostatečnost a účelnost, poukázat na zásadní praktické i teoretické problémy a pokusit se navrhnout jejich konstruktivní řešení. K dosažení stanoveného cíle bude použita jednak metoda deskriptivní, která z povahy věci převažuje v úvodních kapitolách práce a jejích příslušných částech, zabývajících se popisem současného právního stavu, jednak metoda analytická, pomocí které bude zkoumán obsah a význam jednotlivých ustanovení a institutů. Při práci s judikaturou a přijímání vlastních závěrů bude zpravidla postupováno metodou indukce či dedukce.



## 1. Pojem a význam rodičovství

Rodičovstvím se rozumí vztah mezi rodiči a dětmi. Lze jej také chápat jako takový osobní stav, kdy je určitá osoba rodičem, tedy v osobním postavení vůči jiným osobám – dětem. Rodičovství jako vztah mezi rodiči a dítětem se dále rozpadá na dva dílčí vztahy, kterým je mateřství (vztah mezi matkou a dítětem) a otcovství (vztah mezi otcem a dítětem). O rodičovství pak lze hovořit ve třech různých rovinách jako o rodičovství biologickém, sociálním a právním.<sup>4</sup>

Rodičovství biologické vzniká primárně v důsledku přirozeného početí dítěte při souloži, kdy matkou je žena, která dítě porodila a otcem muž, který dítě s matkou počal.<sup>5</sup> S ohledem na pokrok v oblasti moderní medicíny může ke vzniku biologického rodičovství dojít nejen přirozeným procesem, ale též za pomoci metod a postupů asistované reprodukce, tedy prostřednictvím umělého oplodnění. Zatímco biologickým otcem se v takovém případě stane muž, který je dárcem genetického materiálu, mateřství bude i nadále založeno faktem porodu.<sup>6</sup>

Sociálním rodičovstvím se rozumí vztah dítěte a osob, které o něj pečují a vychovávají, jako by bylo po biologické (pokrevní) stránce jejich vlastní, třebaže tomu tak ve skutečnosti není, resp. být nemusí.<sup>7</sup> Roli sociálního rodiče mohou plnit rodiče biologičtí, osvojitelé, ale také osoby, jejichž statusový poměr k dítěti vznikl v důsledku konstrukce vyvratitelných domněnek otcovství, např. pomocí umělého oplodnění, nepravdivého souhlasného prohlášení či nevěry manželky. V postavení sociálního rodiče může vystupovat i manžel, partner či druh rodiče žijící s ním a dítětem ve společné domácnosti, aniž by jej k dítěti pojilo jakékoliv pokrevní či právní pouto.<sup>8</sup>

Právní rodičovství představuje právně relevantní vztah mezi rodiči a dítětem. Obvykle je určeno na základě pravidel obsažených v § 775 až 784 OZ, které jsou koncipovány především tak, aby odpovídaly přirozeným vazbám dotčených osob. Méně často pak bude právní rodičovství založeno rozhodnutím soudu o osvojení dítěte, které

---

<sup>4</sup> ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, ISBN 978-80-7478-937-3, s. 69.

<sup>5</sup> Tamtéž, s. 69.

<sup>6</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 506 – 520. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 12.12.2020].

<sup>7</sup> ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. 2016. op. cit. s. 69.

<sup>8</sup> Občanský zákoník v § 885 výslovně předpokládá podíl manžela, partnera či druhu rodiče na péči a výchově dítěte za podmínky, že společně s dítětem žijí v rodinné domácnosti. Důvodová zpráva k předmětnému ustanovení o takové osobě přímo hovoří jako o sociálním rodiči.

reflektuje fakticky vzniklý vztah mezi dítětem a cizí osobou, tedy rodičovství ve smyslu sociálním.<sup>9</sup> Právní rodičovství je základem celé řady vzájemných povinností a práv, a to jak v oblasti práva soukromého, tak v oblasti práva veřejného. Především se jedná o zákonnou vyživovací povinnost mezi předky a potomky<sup>10</sup> a rodičovskou odpovědnost, jejímž obsahem je mj. povinnost a právo rodiče o dítě pečovat, udržovat s ním osobní styk, zajišťovat jeho výchovu a vzdělání či dítě zastupovat a spravovat jeho jmění.<sup>11</sup> Prostřednictvím právního vztahu s rodičem dítěti vznikají další příbuzenské vazby, které mohou být, stejně jako rodičovství, relevantní např. pro účely institutu osoby blízké,<sup>12</sup> rodinného závodu<sup>13</sup> či dědického práva. Příbuzenství dále může představovat překážku uzavření manželství<sup>14</sup> či osvojení.<sup>15</sup> Významnou roli mohou hrát příbuzenské vztahy také u skutkových podstat některých trestných činů<sup>16</sup> a při uplatňování zvláštních práv v trestním řízení, např. práva odepřít výpověď<sup>17</sup> nebo v oblasti práva sociálního zabezpečení v souvislosti s poskytováním sociálních dávek.<sup>18</sup>

V ideálním případě bude právní rodičovství odpovídat rodičovství biologickému, resp. genetickému i rodičovství sociálnímu. V důsledku zvyšující se rozmanitosti sociálních vztahů ve společnosti, kdy roli rodiče vykonávají rozvedení manželé,<sup>19</sup> nesezdané páry, jednotlivci nebo páry homosexuální, však stále častěji dochází k tomu, že sociální či biologická realita není v souladu s realitou právní.<sup>20</sup> V takovém případě se za podmínek stanovených zákonem lze domáhat určení rodičovství soudem, eventuálně jej u soudu popřít. Zvláště popření rodičovství představuje podstatný zásah do statusových poměrů dítěte, rodičů i dalších příbuzných osob a v předmětném soudním řízení tak obvykle dochází ke střetu dvou hodnot - zájmu na souladu mezi právním a biologickým rodičovstvím na straně jedné a zájmu na stabilitě statusových vztahů na

---

<sup>9</sup> ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. 2016. op. cit. s. 69 – 71.

<sup>10</sup> § 910 OZ.

<sup>11</sup> § 858 OZ.

<sup>12</sup> § 22 odst. 1 OZ.

<sup>13</sup> § 700 OZ a násl.

<sup>14</sup> § 675 OZ.

<sup>15</sup> § 804 OZ.

<sup>16</sup> Např. trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 TZ, soulože mezi příbuznými podle § 188 TZ nebo zanedbání povinné výživy podle § 196 TZ.

<sup>17</sup> § 100 odst. 1 TR.

<sup>18</sup> ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. 2016. op. cit. s. 71.

<sup>19</sup> V roce 2020 dosáhla úhrnná rozvodovost 40,6 %, z toho 58,5 % manželství bylo s nezletilými dětmi (Český statistický úřad. *Pohyb obyvatelstva - rok 2020*. [online]. 22.03.2021. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvatelstva-rok-2020> [cit. 14. 11. 2021].

<sup>20</sup> GROCHOVÁ, Martina. *Spontánně vznikající sociální rodičovství v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva*. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 25. 12. 2020]. ASPI ID: LIT51033CZ.

straně druhé.<sup>21</sup> Při tvorbě odpovídající právní úpravy a následném rozhodování sporů o rodičovství je proto nezbytné reflektovat celou řadu faktorů, které vyplývají nejen z tuzemské judikatury, ale především také z mezinárodních závazků a rozhodovací činnosti nadnárodních soudních orgánů, zejména Evropského soudu pro lidská práva, který se danou problematikou zabývá zpravidla v souvislosti s tvrzeným porušením čl. 8 EÚLPS.<sup>22</sup>

V souladu s čl. 3 Úmluvy o právech dítěte musí být v řízení o popření a následném určení rodičovství předním hlediskem zájem dítěte.<sup>23</sup> Nejvyšší soud ČR v tomto směru blíže konstatoval, že „v zájmu dítěte je bezpochyby soulad mezi biologickým, právním a sociálním rodičovstvím, tedy mezi rodičovstvím založeným biologickými vazbami mezi dítětem a poskytovatelem genetického materiálu (biologické rodičovství), rodičovstvím, kde rodič vykonává péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví a o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj (sociální rodič), a rodičovstvím založeném na právních domněnkách, kdy rodičem je ten, koho zákon za rodiče dítěte považuje (právní rodičovství). Není-li tento soulad dobře možný, je třeba s ohledem na konkrétní okolnosti případu uvážit, který z uvedených aspektů rodičovství převažuje.“<sup>24</sup>

Ve světle závěrů Ústavního soudu, který tradičně za základ rodinných vazeb považuje biologické pouto pokrevního příbuzenství mezi členy rodiny, je pak nutno vycházet z faktu, že rodina představuje primárně biologickou vazbu, poté sociální institut, který je až následně anticipován právní úpravou.<sup>25</sup> Na požadavek shody právního a biologického rodičovství však Ústavní soud nehledí jako na absolutní, když připouští, že mezi právním rodičem a dítětem se i bez biologického pouta může vyvinout silná citová vazba, která bude z hlediska práva na ochranu soukromého a rodinného života požívat právní ochrany. V takovém případě se další trvání právních vztahů bude odvíjet nejen od zájmu dítěte, jeho práva znát své biologické rodiče a práva

---

<sup>21</sup> ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. 2016. op. cit. s. 84.

<sup>22</sup> 1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

<sup>23</sup> Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnymi orgány.

<sup>24</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010.

<sup>25</sup> Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06.

na péči svých rodičů garantovaných v čl. 7 Úmluvy o právech dítěte,<sup>26</sup> ale též od zájmu biologického rodiče, který není v postavení rodiče právního a o toto postavení usiluje, resp. zájmu právního rodiče, jenž není rodičem biologickým a sám proti svému právnímu rodičovství brojí.<sup>27</sup> V neposlední řadě je nezbytné dbát v řízení práva všech zúčastněných stran na ochranu a respektování soukromého a rodinného života zaručeného v čl. 10 odst. 2 LZPS a čl. 8 EÚLPS.

Lze tedy shrnout, že rozhodování sporů o určení a popření rodičovství je ve své podstatě ovládáno pravidly v obecné rovině formulovanými především v mezinárodních smlouvách garantujících základní lidská práva a svobody, která se jednak promítají do vnitrostátní právní úpravy, jednak jsou interpretována v rámci rozhodovací činnosti soudních orgánů. Při jejich aplikaci je pak nezbytné zohlednit specifika konkrétního případu tak, aby v mezích právního řádu došlo k co možná nejspravedlivějšímu uspořádání poměrů, jež bude v nejlepším zájmu dítěte i dalších členů rodinného společenství.

---

<sup>26</sup> Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.

<sup>27</sup> Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09.

## 2. Vývoj právní úpravy určování a popírání rodičovství v českém právním řádu

### 2.1 Právní úprava mateřství v zákoně o rodině

V českém právním prostředí je za základ statusového poměru matky a dítěte tradičně považována stará římskoprávní zásada *mater semper certa est* (tj. matka je vždy jistá), dle které je mateřství založeno faktem porodu. Do právního řádu bylo toto pravidlo výslovně zakotveno až zákonem č. 91/1998 Sb., tzv. velkou novelou zákona o rodině, čímž byla s účinností od 1. 8. 1998 fakticky posílena práva ženy, která dítě porodila, i předvídatelnost a právní jistota ve statusových poměrech dítěte.<sup>28</sup> Stalo se tak především v reakci na rozvoj v oblasti reprodukční medicíny, kdy nově vloženým ustanovením § 50a ZoR, určujícím, že matkou dítěte je žena, která dítě porodila, měla být vyloučena diskuse o mateřství v případech dárcovství vajíčka.<sup>29</sup>

### 2.2 Právní úprava otcovství v zákoně o rodině

Určování otcovství, upravené v § 51 až § 62a ZoR, bylo založeno na třech tradičních vyvratitelných právních domněnkách. Tato koncepce měla původ v zásadě římského práva *pater semper incertus est* (tj. otec je vždy nejistý) a navazovala na právní úpravu obsaženou v zákoně č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, a v obecném občanském zákoníku z roku 1811.<sup>30</sup>

První domněnka, stanovená v § 51 ZoR, svědčila manželovi matky, narodilo-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne po zániku manželství nebo jeho prohlášení za neplatné. V případě, že se dítě narodilo ženě znovu provdané, se však za otce považoval manžel pozdější, přestože od zániku dřívějšího manželství, resp. jeho prohlášení za neplatné, stanovená doba doposud neuplynula. Jde-li o popření otcovství, dle § 57 odst. 1 ZoR, ve znění účinném do 30. 12. 2011, mohl manžel matky otcovství popřít u soudu do šesti měsíců ode dne, kdy se dozvěděl, že se jeho manželce narodilo dítě. V reakci na nález pléna Ústavního soudu sp. zn. 15/09 ze dne 8. 7. 2010, kterým bylo citované ustanovení zrušeno pro rozpor s čl. 10 odst. 2 LZPS, čl. 8 EÚLPS

<sup>28</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2014. op. cit. s. 506 – 520.

<sup>29</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>30</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-061-4, s. 245 – 251. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 28. 1. 2021].

a čl. 36 odst. 1 LZPS,<sup>31</sup> byl následně s účinností od 20. 3. 2012 jako okamžik rozhodný pro počátek běhu šestiměsíční popěrné lhůty stanoven den, kdy manželce matky vznikly důvodné pochybnosti o tom, že je otcem dítěte s tím, že současně byla stanovena i objektivní lhůta v délce tří let od narození dítěte. Matka návrh na popření otcovství svého manžela mohla podat toliko do šesti měsíců od narození dítěte. Předpoklady úspěšného popření otcovství manžela matky stanovil § 58 ZoR. Dle citovaného ustanovení bylo možné popřít otcovství k dítěti narozenému mezi stoosmdesátým dnem od uzavření manželství a třístým dnem po jeho zániku, resp. prohlášení za neplatné, pouze tehdy, bylo-li vyloučeno, že by manžel matky mohl být otcem dítěte. Novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. byla vložena možnost považovat otcovství manžela za vyloučené na základě souhlasného prohlášení matky, manžela a muže, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte, učiněného v rámci řízení o popření otcovství dítěte narozeného do 300 dnů po rozvodu. V případě, že se dítě narodilo před 180. dnem od uzavření manželství, manžel s matkou dítěte nesouložil v době, od níž neprošlo od narození dítěte méně než 180 a více než 300 dní a současně nevěděl, že při uzavření manželství byla matka těhotná, postačovalo k popření otcovství, aby se manžel nepovažoval za otce dítěte. Otcovství k dítěti narozenému v době mezi 180. a 300. dnem od umělého oplodňování vykonaného se souhlasem manžela matky pak mohl tento muž popřít pouze tehdy, pokud by bylo prokázáno, že matka dítěte otěhotněla jinak.

Druhá domněnka otcovství, zakotvená v § 52 – 53 ZoR, stavěla na projevu vůle rodičů v podobě souhlasného prohlášení učiněného před soudem, a pokud se nejednalo o nezletilého rodiče, též před matričním úřadem. Ve výjimečných případech nebylo souhlasu matky třeba, a to nemohla-li pro duševní poruchu posoudit význam svého jednání, nebo bylo-li opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou. K určení otcovství pouze na základě prohlášení muže, který o sobě tvrdil, že je otcem dítěte, tak mohlo dojít např. v situacích, kdy byla matka omezena ve svéprávnosti nebo nezvěstná. Souhlasným prohlášením mohla být založena domněnka

---

<sup>31</sup> V citovaném nálezu Ústavní soud konstatoval, že „Při stanovení popěrné lhůty nelze vycházet z presumpce, že právní otec musel nebo měl vědět všechny relevantní skutečnosti pro případný zájem na popření otcovství v okamžiku, kdy se o narození dítěte manželce dozvěděl. Rovněž nelze v této souvislosti klást na manžela požadavek, aby preventivně v období prvních šesti měsíců od narození dítěte přezkoumával, zda určité okolnosti svědčí pro závěr, že není biologickým otcem dítěte. (...) Právní úprava nemůže ignorovat skutečnost, že významný právní zájem na popření otcovství může vzniknout až s (někdy i značným) časovým odstupem od narození dítěte, jakož i to, že i v této době může převážít zájem právního otce na popření otcovství.“

otcovství i k počatému dosud nenarozenému dítěti s tím, že účinky nastaly až okamžikem jeho narození, narodilo-li se dítě živé.<sup>32</sup> Otcovství určené na základě druhé domněnky mohla matka dítěte a muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením, popřít pouze tehdy, bylo-li vyloučeno, aby tento muž byl otcem dítěte. Popěrná lhůta činila 6 měsíců od určení otcovství a neskončila před uplynutím 6 měsíců od narození dítěte (§ 61 ZoR).

Nedošlo-li k určení otcovství na základě domněnky svědčící manželce matky, nebo na základě souhlasného prohlášení rodičů dítěte, mohli dítě, matka a na základě shora citované velké novely zákona o rodině také muž, který o sobě tvrdil, že je otcem dítěte, navrhnout, aby otcovství určil soud.<sup>33</sup> V takovém případě se podle § 54 odst. 2 ZoR za otce považoval muž, který s matkou dítěte souložil v kritické (rozhodné) době, tj. v době od které neprošlo do narození dítěte méně než 180 a více než 300 dnů, pokud jeho otcovství nevyklučovaly závažné okolnosti.<sup>34</sup> S účinností od 1. 6. 2006 bylo v § 54 odst. 3 ZoR též upraveno otcovství k dítěti počatému umělým oplodněním, kdy se za otce považoval muž, který dal k umělému oplodnění souhlas podle zvláštního právního předpisu (tím se rozuměl zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, a od 1. 4. 2012 zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách), neprokázalo-li se, že žena otěhotněla jinak. Žalobní právo nebylo časově omezeno a návrh na určení otcovství bylo možné podat a řízení vést i po smrti domnělého otce. Do šesti měsíců po smrti dítěte pak návrh na určení otcovství mohli podat též potomci navrhovatele s tím, že bylo nezbytné prokázat právní zájem na tomto určení.<sup>35</sup>

Kromě matky a právního otce dítěte přiznával zákon o rodině žalobní právo na popření otcovství také nejvyššímu státnímu zástupci, který mohl podat návrh proti otci, matce a dítěti, uplynula-li lhůta stanovená pro popření otcovství jedním z rodičů a vyžadoval-li to zájem společnosti, resp. zájem dítěte (§ 62 ZoR). Novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. bylo popěrné právo nejvyššího státního zástupce rozšířeno o možnost popřít otcovství muže určené souhlasným prohlášením rodičů již před uplynutím zákonné lhůty, a to za předpokladu, že tento muž nemůže být otcem dítěte a

---

<sup>32</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 2009. op.cit. s. 251 – 258. [cit. 28. 1. 2021].

<sup>33</sup> Muži, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte, bylo českým zákonodárcem přiznáno právo domáhat se určení otcovství v důsledku judikatury ESLP k článku 8 EÚLPS ve věci Keegan proti Irsku, stížnost č. 16969/90.

<sup>34</sup> RADVANOVÁ, Senta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3. 5.*, jubilejní a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, ISBN 978-80-7357-465-9, s. 76.

<sup>35</sup> Tamtéž.

popření jeho otcovství je ve zřejmém zájmu dítěte a v souladu s ustanoveními zaručujícími základní lidská práva. Nově vloženým ustanovením § 62a tak mělo být zamezeno obchodu s dětmi, případně jiným nedovoleným manipulacím s otcovstvím.<sup>36</sup> V důsledku dlouhodobé kritiky zdrženlivého postoje Nejvyššího státního zastupitelství k prolamování popěrné lhůty byla zákonem č. 84/2012 Sb. omezena diskreční pravomoc státního zastupitelství stanovená v § 62 odst. 1 ZoR, resp. byla nejvyššímu státnímu zástupci uložena povinnost podat návrh na popření otcovství, dojde-li k naplnění zákonem stanovených podmínek. Současně však bylo do zákona o rodině vloženo ustanovení § 62 odst. 2, které nejvyššímu státnímu zástupci umožňovalo od podání návrhu na popření otcovství upustit za situace, kdy zájem dítěte vyžadoval, aby k popření otcovství nedošlo. Tím mělo být chráněno matrikové otcovství zejména tehdy, pokud mezi dítětem a právním otcem došlo k vytvoření silné citové vazby a určení otcovství jiného muže by mohlo mít značně negativní dopad na psychiku dítěte.<sup>37</sup>

S účinností od 1. 1. 2014 byl zákon o rodině zrušen a právní úprava rodinného práva včetně určování a popírání rodičovství byla v rámci rekodifikace soukromého práva zahrnuta do části druhé občanského zákoníku.

### 2.3 Vývoj procesněprávní úpravy

Řízení zahájená na základě statusových žalob na určení a popření rodičovství<sup>38</sup> byla podle právní úpravy zakotvené v občanském soudním řádu účinné do 31. 12. 2013 sporné povahy.<sup>39</sup> Od standardního průběhu sporných řízení však vykazovala četné odchylky, z nichž za nejzásadnější lze považovat uplatnění vyšetřovací zásady, podle které byl soud povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány (§ 120 odst. 2 OSŘ).

---

<sup>36</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 2009. op.cit. s. 298 – 300. [cit. 28. 1. 2021].

<sup>37</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 84/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>38</sup> § 80 písm. a) OSŘ ve znění účinném do 31. 12. 2013.

<sup>39</sup> ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-74-8., s. 127 nebo také WINTEROVÁ, Alena. *K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky)*. Právní rozhledy 23-24/2012, s. 836. In: Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 4. 4. 2021].



Úskalí sporného charakteru paternitního řízení spočívalo především ve vymezení okruhu účastníků.<sup>40</sup> V případě, že žaloba na určení otcovství byla podána matkou, se totiž dítě nestalo automaticky účastníkem řízení a své zájmy mohlo hájit nanejvýš v postavení vedlejšího účastníka na straně žalobce nebo žalovaného. Podalo-li žalobu naopak dítě, zůstala mimo spor matka, které rovněž nezbylo, než v případě zájmu do řízení vstoupit jako vedlejší intervenient podle § 93 OSŘ.<sup>41</sup> Jindy zase matka s dítětem mohly v řízení tvořit nerozlučné společenství, a to za situace, kdy žalobu na určení otcovství podaly společně nebo ji proti nim podal muž, který o sobě tvrdil, že je otcem, resp. své otcovství popíral.<sup>42</sup> Vyloučeno nebylo ani nerozlučné společenství dítěte s otcem, podala-li žalobu na popření otcovství matka, a v případě, že popěrného práva využil nejvyšší státní zástupce, dokonce s oběma rodiči.<sup>43</sup> Nucená procesní společenství účastníků však řízení komplikovala v situacích, kdy tyto osoby neměly na určení, resp. popření otcovství shodný zájem.<sup>44</sup> Další obtíže v praxi způsobovalo obligatorní spojení řízení o určení otcovství s řízením o výchově a výživě nezletilého dítěte (§ 113 OSŘ) a s tím související určení místní příslušnosti soudu, jejíž koncepce byla pro každé řízení stanovena odlišně.<sup>45</sup> Rozdílný byl i okruh účastníků, když v řízení o určení otcovství zahrnoval žalobce a žalovaného (§ 90 OSŘ), zatímco v řízení o výchově a výživě nezletilého dítěte jimi byli matka, dítě a muž, jehož otcovství mělo být určeno (§ 94 odst. 1 OSŘ).<sup>46</sup>

V souvislosti s rekonstrukcí soukromého práva došlo i k harmonizaci civilního práva procesního, v rámci které byla zrušena většina zvláštních ustanovení části třetí hlavy páté občanského soudního řádu včetně dalších ustanovení, která se vztahovala k řízením v nesporných a jiných zvláštních věcech. V důsledku této novelizace občanský

---

<sup>40</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>41</sup> ŠÍNOVÁ, Renáta, FRINTOVÁ Dita a Alena WINTEROVÁ. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, ISBN 978-80-87212-50-9, s. 105.

<sup>42</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 2009. op. cit. s. 260 – 276, 279-282. [cit. 5. 4. 2021], rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 1951, sp. zn. CZ I 96/50.

<sup>43</sup> ŠÍNOVÁ, Renáta, FRINTOVÁ Dita a Alena WINTEROVÁ. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. 2010. op. cit. s. 105.

<sup>44</sup> WINTEROVÁ, Alena. *K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky)*. op. cit. [cit. 5. 4. 2021].

<sup>45</sup> ŠÍNOVÁ, Renáta, FRINTOVÁ Dita a Alena WINTEROVÁ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. 2013. op. cit. s. 130.

<sup>46</sup> DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-107-9. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck, s. 767 – 769. [cit. 5. 4. 2021].

soudní řád s účinností od 1. 1. 2014 upravuje výhradně řízení sporná, zatímco právní úprava řízení nesporných (mezi která je nově řazeno i řízení o určení a popření rodičovství) a jiných zvláštních řízení, je předmětem zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.<sup>47</sup> Pro řízení o určení a popření otcovství zahájené před nabytím účinnosti tohoto zákona se však až do jeho skončení použije občanský soudní řád ve znění účinném do 31. 12. 2013.<sup>48</sup>

Zohlednění specifik řízení o určení a popření rodičovství a vyčlenění jejich procesní právní úpravy do samostatného předpisu hodnotím pozitivně, neboť jistě přispívá k naplnění účelu těchto řízení. Na druhou stranu je třeba konstatovat, že současná právní úprava řízení týkajících se určování rodičovství je relativně stručná, v důsledku čehož vyvstává nemalé množství otázek, které budou analyzovány v následujících kapitolách této práce. Do té doby, než dojde ke sjednocení postupu soudů prostřednictvím judikatury, eventuálně než budou některé mezery v právní úpravě určování rodičovství dodatečně zhojeny ze strany zákonodárce, však hrozí, že s osobami v jinak stejném postavení bude v praxi zacházeno odlišně, což s ohledem na význam těchto řízení a právní následky s nimi spojené považuji za nepřijatelné.

---

<sup>47</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>48</sup> § 514 ZŘS, bod 2 čl. II zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 4. 2014, sp. zn. 8 Nc 978/2014.

### 3. Mateřství

Mateřství představuje základní statusový poměr, prostřednictvím kterého je možné určit otcovství i další příbuzenské vazby.<sup>49</sup> Jeho právní úprava je obsažena v § 775 OZ, který stejně jako zákon o rodině v duchu staré římskoprávní zásady *mater semper certa est* stanoví, že matkou dítěte je žena, která dítě porodila. Vzhledem k tomu, že citované ustanovení zakládá právní pouto mezi matkou a dítětem, případně i dalšími osobami, tedy upravuje postavení osob, jedná se o kogentní právní normu, od níž se nelze jednostranně, ani smluvně odchýlit (srov. § 1 odst. 2 OZ). Mateřství je tak vždy a bezpodmínečně založeno faktem porodu a ani po narození dítěte nemůže být předmětem jakékoliv volní dispozice.<sup>50</sup> Uvedené platí i v případě tzv. asistované reprodukce<sup>51</sup> s tím, že je bezpředmětné, zda došlo k dárcovství vajíček či nikoliv. Právní mateřství tedy zásadně odpovídá mateřství biologickému bez ohledu na genetický původ dítěte.<sup>52</sup>

Ačkoliv je porod právní skutečností podmiňující vznik právního vztahu mezi dítětem a matkou, občanský zákoník tento pojem blíže nespécifikuje. K jeho výkladu však lze využít definici obsaženou v příloze prováděcí vyhlášky k zákonu o zdravotních službách,<sup>53</sup> pro jejíž účely se porodem rozumí ukončení těhotenství narozením živého nebo mrtvého dítěte; za narození živého dítěte se považuje úplné vypuzení nebo vynětí plodu z těla matčina, bez ohledu na délku trvání těhotenství, jestliže plod po narození dýchá nebo projevuje alespoň jednu ze známek života, to je srdeční činnost, pulzaci pupečníku nebo nesporný pohyb kosterního svalstva bez ohledu na to, zda byl pupečník

---

<sup>49</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-7400-644-9, s. 153.

<sup>50</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 – 975, rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-477-4. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer, komentář k § 775 OZ [cit. 31. 12. 2020].

<sup>51</sup> Podle § 3 ZSZS se asistovanou reprodukcí rozumí metody a postupy, při kterých dochází k odběru zárodečných buněk, k manipulaci s nimi, ke vzniku lidského embrya oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, k manipulaci s lidskými embryi, včetně jejich uchování, a to za účelem umělého oplodnění ženy a) ze zdravotních důvodů při léčbě její neplodnosti nebo neplodnosti muže (...), nebo b) pokud jde o potřebu časného genetického vyšetření lidského embrya, je-li zdravý budoucího dítěte ohroženo z důvodu prokazatelného rizika přenosu geneticky podmíněných nemocí nebo vad, jejichž nositelem je tato žena nebo muž.

<sup>52</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-795-8. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck, s. 484 – 499 [cit. 9. 1. 2021].

<sup>53</sup> Vyhláška č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky (vyhláška o Listu o prohlídce zemřelého).

přerušen nebo placenta připojena. Tradičně se pak porodem rozumí oddělení dítěte od mateřského těla.<sup>54</sup>

S ohledem na význam mateřství z pohledu celého právního řádu, jakož i s ohledem na mezinárodní závazky, konkrétně čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, je třeba dítě ihned po narození registrovat a tím postavit najisto jeho statusové vazby na rodiče.<sup>55</sup> Narození dítěte proto podléhá oznamovací povinnosti, kterou § 15 zákona o matrikách ukládá primárně poskytovateli zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení byl porod ukončen, resp. lékaři, který jako první poskytl při porodu nebo po porodu neukončeného ve zdravotnickém zařízení zdravotní služby. Za situace, kdy se dítě narodí mimo zdravotnické zařízení a matce nejsou ani následně poskytnuty zdravotní služby, dochází k přechodu oznamovací povinnosti na rodiče, eventuálně další osoby. V takovém případě pak citovaný zákon, ve snaze předejít možným pochybnostem o tom, která žena dítě porodila, resp. chybnému zápisu týkajícího se údajů o matce v knize narození a následně v rodném listu dítěte, ukládá rodičům mj. i povinnost předložit matričnímu úřadu doklady potřebné k prokázání porodu dítěte tvrzenou matkou (§ 16 odst. 4). Těmi mohou být např. lékařské zprávy nebo znalecký posudek.<sup>56</sup> Zápis do knihy narození je toliko deklaratorní povahy.<sup>57</sup>

### 3.1 Utajené porody

Ve snaze vytvořit podmínky ke snížení počtu umělých potratů, zamezit vraždám novorozeného dítěte matkou a případům opuštění dítěte matkou, byl zákonem č. 422/2004 Sb. s účinností od 1. 9. 2004 do českého právního řádu zaveden institut utajeného porodu.<sup>58</sup> V současné době je jeho právní úprava obsažena v § 37 ZZS, který umožňuje ženě s trvalým pobytem na území České republiky, nejedná-li se o ženu, jejímuž manželů svědčí domněnka otcovství, písemně požádat poskytovatele příslušných zdravotních služeb o utajení své totožnosti při porodu. Provedením

---

<sup>54</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2017. op. cit. s. 153.

<sup>55</sup> Tamtéž. s. 154.

<sup>56</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 484-499 [cit. 9. 1. 2021].

<sup>57</sup> MELZER, Filip, TĚGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, s. 866.

<sup>58</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 422/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

utajeného porodu se pak ve smyslu citovaného ustanovení rozumí takové postupy při poskytování zdravotních služeb v souvislosti s těhotenstvím a porodem, které zachovají anonymitu ženy, s výjimkou postupů, které jsou potřebné k zajištění úhrady zdravotních služeb z veřejného zdravotního pojištění a zajištění informací pro Národní zdravotnický informační systém. Jméno a příjmení ženy, které jsou v souvislosti s těhotenstvím a utajeným porodem poskytovány zdravotní služby, písemná žádost o utajení porodu, její datum narození i datum porodu jsou vedeny odděleně od zdravotnické dokumentace. Ta je o tyto údaje doplněna až po ukončení hospitalizace ženy, která utajeně porodila, následně zapečetěna a označena bezpečnostním kódem. Pokud se nejedná o žádost ženy, která utajeně porodila, je pozdější otevření zapečetěné zdravotnické dokumentace možné pouze na základě rozhodnutí soudu.<sup>59</sup>

V souvislosti s možností otevření zapečetěné zdravotnické dokumentace je třeba poukázat na úskalí citované právní úpravy, kdy z díkce zákona ani z důvodové zprávy není vůbec zřejmé, který soud je k řízení věcně a místně příslušný, jaký je okruh osob oprávněných k podání návrhu (žaloby), ani na základě jakých důvodů tak lze učinit. Stran otázky aktivní legitimace komentářová literatura uvádí, že návrh na zahájení příslušného řízení může podat matka, dítě a za předpokladu, že v mezidobí nedošlo k nezrušitelnému osvojení dítěte také muž, který má právo domáhat se určení otcovství rozhodnutím soudu.<sup>60</sup> Mezi možnými důvody rozpečetění zdravotnické dokumentace si pak lze představit např. potřebu zjistit rodinnou anamnézu s ohledem na zdravotní stav dítěte nebo totožnost matky v souvislosti s podáním žaloby na určení rodičovství. V důsledku absence zákonných podmínek týkajících se předmětného řízení však bude výlučně na procesním soudu, aby v konkrétním případě posoudil, nakolik je návrh na otevření zapečetěné zdravotnické dokumentace důvodný, především zda je v zájmu dítěte a zda tento převažuje nad zájmem matky na zachování utajení její identity.

I přes utajení totožnosti matky vzniká narozením dítěte ve smyslu § 775 OZ mezi dítětem a ženou, která dítě porodila, rodičovský právní vztah.<sup>61</sup> Matka se tak ze zákona stává nositelkou rodičovské odpovědnosti i dalších povinností a práv s mateřstvím spojených, přičemž za zmínku stojí zejména dědické právo, vyživovací povinnost, právo matky dát dítěti jméno a nerozhodne-li soud, že jejího souhlasu není

---

<sup>59</sup> § 56 ZZS.

<sup>60</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 484-499 [cit. 16. 1. 2021].

<sup>61</sup> ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. 2016. op. cit. s. 74-75.

třeba,<sup>62</sup> též právo udělit souhlas s osvojením dítěte. V důsledku vzniku rodičovské odpovědnosti se také stává zákonnou zástupkyní dítěte, kterému by měl být pro utajení její totožnosti a neochotu být s dítětem spojována a pečovat o něj s odkazem na § 943 OZ jmenován opatrovník.<sup>63</sup> Dítě z utajeného porodu tedy po právní stránce matku má, nicméně ta požívá zvláštní ochrany spočívající v utajení její identity, v důsledku čehož nebudou do knihy narození zapsány údaje ani o jednom z rodičů.<sup>64</sup> Informace týkající se totožnosti matky nicméně budou trvale zaznamenány ve sbírce listin, konkrétně ve zprávě poskytovatele zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení byl porod ukončen (§ 17 odst. 1 ve spojení s § 14 odst. 1 zákona o matrikách), do které může dítě nahlédnout po dovršení věku 12 let (§ 8a odst. 4 zákona o matrikách). Lze tedy uzavřít, že utajení mateřství je v případě využití postupu podle § 37 ZZS relativní a zachování utajení totožnosti matky bude záviset na okolnostech daného případu, zejména na zdravotním stavu dítěte či jeho zájmu na zjištění svého původu.

Ačkoliv zákon o matrikách, ani zákon o zdravotních službách, výslovně nepočítá s možností, že by matka později své rozhodnutí týkající se utajení její totožnosti změnila, lze se s ohledem na její právní postavení přiklonit k závěru, že až do právní moci rozhodnutí o osvojení dítěte může kdykoli požádat o zápis své osoby do knihy narození.<sup>65</sup> Takový postup zpravidla bude i v zájmu dítěte, když mj. odpovídá i jeho právům zakotveným v čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Dále je třeba poukázat na skutečnost, že právní úprava týkající se institutu utajeného porodu značně omezuje práva biologického otce na zjištění jeho otcovství. Jde-li o samotné určení otcovství, souhlasím s názorem ustáleným v odborné literatuře, dle kterého otcovství k dítěti narozenému z utajeného porodu nemůže být založeno v rámci druhé domněnky, tj. souhlasným prohlášením, neboť opatření souhlasu matky, která v souvislosti s porodem požádala o utajení své osoby, je třeba považovat za těžko překonatelnou překážku ve smyslu § 781 OZ. Pro domnělého biologického otce je proto za daných okolností

---

<sup>62</sup> § 818 a 819 OZ.

<sup>63</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2017. op. cit. s. 156.

<sup>64</sup> § 17 odst. 1 ve spojení s § 14 odst. 1. písm. d) zákona o matrikách.

<sup>65</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 484 - 499 [cit. 17. 1. 2021].

jedinou cestou k určení otcovství postup podle § 783 OZ, tedy podání návrhu na určení otcovství soudem.<sup>66</sup>

### 3.2 Anonymní porody

Anonymní porod není v českém právním řádu upraven. Oproti porodu utajenému představuje situaci, kdy je dítě odloženo (do tzv. baby-boxu, v nemocnici či kdekoliv jinde), aniž by byla identita jeho matky známa.<sup>67</sup> Je-li takové dítě nalezeno, jsou orgány policie s ohledem na výše zmíněnou registrační povinnost dítěte povinny provést šetření za účelem zjištění jeho totožnosti. Bude-li pátrání po matce úspěšné, zapíše se její mateřství do matriky.<sup>68</sup> Skončí-li naopak bezvýsledně, bude mít dítě status nalezence<sup>69</sup> a zápis do knihy narození se provede podle výsledků šetření a zprávy lékaře obsahující sdělení o pohlaví a pravděpodobném datu narození dítěte. Nepodaří-li se ani po následném dalším šetření datum narození dítěte zjistit, určí jej soud.<sup>70</sup> Současně soud nalezcovi vždy určí osobní jméno a příjmení<sup>71</sup> a protože nemá zákonného zástupce, též mu postupem podle § 928 OZ jmenuje poručníka. Souhlas rodičů odloženého dítěte s osvojením nebude z povahy věci vyžadován.<sup>72</sup> Do té doby, než bude dítě osvojeno, se však žena či muž, kteří tvrdí, že jsou biologickými rodiči dítěte, mohou domáhat určení svého statusového poměru u soudu. Stejně tak se může určení rodičovství domáhat i samotné dítě.<sup>73</sup>

### 3.3 Náhradní (surogační) mateřství

V souvislosti s právní úpravou mateřství je třeba zmínit i problematiku mateřství surogačního, které spočívá v tom, že žena nosí a porodí dítě pro někoho jiného, zpravidla pro objednatelský pár.<sup>74</sup> V případě, že je náhradní matka současně i

---

<sup>66</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 521 - 523 [cit. 17. 1. 2021] nebo HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita?* Právní rozhledy č. 2/2005, s. 53. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 17. 1. 2021].

<sup>67</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014. op. cit. komentář k § 775 OZ [cit. 17. 1. 2021].

<sup>68</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2017. op. cit. s. 155.

<sup>69</sup> ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. 2016. op. cit. s. 75.

<sup>70</sup> § 17 odst. 2 zákona o matrikách.

<sup>71</sup> § 864 OZ.

<sup>72</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2017. op. cit. s. 155.

<sup>73</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 484 - 499. [cit. 17. 1. 2021].

<sup>74</sup> Tamtéž.

genetickou původkyní oplozeného vajíčka, hovoříme o tradičním surogačním mateřství. Pokud naopak dojde k otěhotnění náhradní matky pomocí metod asistované reprodukce za použití vajíčka dárkyně (zpravidla ženy z objednatelského páru), jedná se o gestační surogační mateřství.<sup>75</sup>

Ani institut náhradního mateřství český právní řád neupravuje. I zde proto platí, že matkou dítěte je žena, která dítě porodila s tím, že případné uzavření smlouvy o náhradním mateřství je s ohledem na kogentnost ustanovení § 775 OZ právním jednáním absolutně neplatným (§ 588 OZ).<sup>76</sup> Jedinou zákonnou cestou, jak dosáhnout změny statusového poměru ženy z objednatelského páru k dítěti, je jeho osvojení. Právě v této souvislosti se v občanském zákoníku nachází prozatím jediná zmínka týkající se náhradního mateřství, konkrétně v § 804, který pro tyto případy stanoví výjimku ze zákazu osvojení osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci.<sup>77</sup> Pokud jde o otcovství k dítěti narozenému z náhradního mateřství, bude především záležet na statusu surogátní matky, resp. na tom, zda jinému muži svědčí některá ze zákonných domněnek otcovství (§ 776 a násl. OZ). V situaci, kdy bude náhradní matka vdaná, přichází v úvahu popření otcovství manžela náhradní matky a následné určení otcovství otce z objednatelského páru, případně osvojení dítěte na základě souhlasu náhradní matky a jejího manžela. Prvně uvedený způsob však přichází v úvahu spíše teoreticky, neboť náhradní matka zpravidla otěhotní v důsledku umělého oplodnění, kdy lze otcovství popřít jen výjimečně (§ 787 OZ). Bude-li se jednat o ženu neprovdanou, lze otcovství k dítěti založit udělením souhlasu k umělému oplodnění (§ 778 OZ) či cestou souhlasného prohlášení (§ 779 OZ).<sup>78</sup> S ohledem na uvedené je třeba konstatovat, že právní postavení objednatelského páru, bez ohledu na to, zda je či není

---

<sup>75</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014. op. cit. komentář k § 775 OZ [cit. 17. 1. 2021].

<sup>76</sup> Přesto v praxi k uzavírání těchto smluv dochází, kdy jejich obsahem zpravidla bývá závazek náhradní matky odnosit pro objednatelský pár dítě a chovat se tak, aby v těhotenství nedošlo k žádné újmě dítěte a závazek objednatelského páru uhradit náhradní matce náklady spojené s těhotenstvím a porodem. Náhradní mateřství v každém případě musí být altruistické, neboť v opačném případě by stranám hrozil trestní postih pro spáchání trestného činu svěřeni dítěte do moci jiného podle § 169 TZ (ROSŮLKOVÁ, Jana. *Náhradní máma jako podnikatelský záměr*. Právní rádce, č.12/2019, s. 28).

<sup>77</sup> Důvodová zpráva k citovanému ustanovení výslovně uvádí, že i v případech náhradního mateřství bude nadále platit zásada, že matkou je žena, která dítě porodila, s tím, že vztahy mezi ženou, která poskytla své zárodečné buňky (kterou nepřesně označuje jako biologickou matku), a dítětem, mohou být upraveny cestou osvojení. V této souvislosti také poukazuje na zahraniční i tuzemské zkušenosti svědčící o tom, že největší zájem o náhradní mateřství bude mezi ženami, které jsou si navzájem příbuzné. (Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>).

<sup>78</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 484 – 499 [cit. 17. 1. 2021].



poskytovatelem genetického materiálu, je ve vztahu k dítěti narozenému náhradní matce značně nejisté.

Vzhledem k tomu, že české právo surogátní mateřství výslovně nezakazuje (na rozdíl od právních řádů většiny států Evropské unie, např. Francie, Itálie či Německo), ba naopak s jeho existencí i reálným využíváním počítá (viz zmíněný § 804 OZ), mám za to, že by bylo vhodné některé jeho aspekty právně regulovat. Ačkoliv jsou etické i právní argumenty odpůrců zakotvení smlouvy o náhradním mateřství jako zvláštního smluvního typu jistě opodstatněné,<sup>79</sup> domnívám se, že za předpokladu jednoznačné a úplné právní úpravy by se mohlo jednat o velmi efektivní prostředek, jímž by se v praxi dalo předcházet celé řadě rizik, které s sebou proces náhradního mateřství přináší. Mezi nejzávažnějšími lze zmínit situaci, kdy náhradní matka po narození dítěte odmítne objednatelskému páru, který je současně původcem genetického materiálu, udělit souhlas s osvojením. V takovém případě bude ženě z objednatelského páru upřena možnost stát se právní matkou geneticky vlastního dítěte, zatímco její druh či manžel, který současně bude v postavení biologického otce, bude moci status právního rodiče získat prostřednictvím některé z domněnek otcovství (za předpokladu, že náhradní matka nebude vdanou ženou). Nastalé poměry pak mohou být jen stěží v zájmu dítěte, neboť to s velkou pravděpodobností nebude vyrůstat v harmonickém rodinném prostředí, které bude primárně tvořeno náhradní matkou na straně jedné a mužem z objednatelského páru na straně druhé. Může však nastat i situace, kdy objednatelský pár odmítne dítě narozené z náhradního mateřství osvojit (např. z důvodu rozchodu, úmrtí nebo zdravotního postižení dítěte<sup>80</sup>) a náhradní matka tak zůstane právní matkou se všemi povinnostmi a právy s tím spojenými, zejména povinností o dítě pečovat a vyživovat jej.<sup>81</sup>

Lze tedy uzavřít, že absence právní úpravy surogátního mateřství představuje značná úskalí jak pro objednatelský pár, tak pro náhradní matku a jí narozené dítě, když právní postavení všech zúčastněných osob je až do okamžiku osvojení dítěte vskutku

---

<sup>79</sup> např. K tomu viz např. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícímateřství*. Právní rozhledy č. 21/2015, s. 725. In: Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 17. 1. 2021].

<sup>80</sup> Takový případ se již stal i v České republice, kdy zdravotně postižené dítě nakonec skončilo v dětském domově (ROSŮLKOVÁ, Jana. *Náhradní máma jako podnikatelský záměr*. Právní rádce, č.12/2019, s. 28).

<sup>81</sup> NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ, Jitka, SYRŮČKOVÁ, Ivana. A Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017, ISBN 978-80-271-0431-4, s. 106-7.

nepředvídatelné. Požadavek pro stanovení právních pravidel pro využití institutu náhradního mateřství proto s ohledem na nejlepší zájem dítěte i stabilitu poměrů zapojených subjektů považuji za zcela odůvodněný. Zajímavou inspirací by pak mohla být např. právní úprava Řecka, ve které je pro případy náhradního mateřství zakotvena výjimka z pravidla, že matkou dítěte je žena, která jej porodila. Ta se však uplatní pouze za předchozího souhlasu soudu se surrogátní smlouvou, uzavřenou mezi náhradní matkou a objednatelským párem.<sup>82</sup> Za přijatelný bych považovala také postup uplatňovaný ve Velké Británii, jenž spočívá v právním nároku na vydání tzv. parental order, tj. zvláštního soudního rozhodnutí o určení mateřství ženy, od níž pochází vajíčko, ze kterého se dítěte narodilo, jsou-li splněny zákonem stanovené podmínky.<sup>83</sup>

Dalším problémem souvisejícím s náhradním mateřstvím je otázka, jak se postavit k situaci, kdy si objednatelský pár zajistí náhradní matku v cizině a následně se na základě cizozemské veřejné listiny domáhá zápisu rodičovství do zvláštní matriky.<sup>84</sup> Pokud jde o zápis ženy, která si dítě objednala, je třeba reflektovat závěry velkého senátu ESLP přijaté v Posudku ze dne 10. 4. 2019 ve věci č. P16-2018-001, ve kterém se podává, že dítě narozené v zahraničí náhradní matce za použití vajíček neznámé dárkyně a spermií zamýšleného otce, jehož otcovství bylo následně vnitrostátními orgány uznáno, má v souladu s čl. 8 Úmluvy právo na uznání rodičovského vztahu se ženou z objednatelského páru, která je jako právní matka uvedena v zahraničním rodném listě. Uvedené pak bude platit tím spíše, bude-li žena z objednatelského páru dárkyní genetického materiálu. Podle velkého senátu však právo dítěte na respektování soukromého života nutně nevyžaduje, aby toto uznání mělo formu zápisu údajů do matriky dle cizozemského rodného listu a může se tak stát i za použití jiných prostředků, např. cestou osvojení.<sup>85</sup> Obdobně by pak s ohledem na nález Ústavního

---

<sup>82</sup> DEMJANOVÁ, Radka. *Surogátní smlouva*. In KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly, KŘÁPKOVÁ, Alica, KADLUBIEC, Vojtěch, CHORVÁT, Michal a Klára DRLIČKOVÁ. COFOLA 2017. Brno: Masarykova Univerzita, 2017, s. 469. ISBN 978-80-210-8928-0 [online]. Dostupné z <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola/2017/cofola2017.pdf> [cit. 4. 2. 2021].

<sup>83</sup> RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C.H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-578-7, s. 48.

<sup>84</sup> Podle § 3 odst. 5 zákona o matrikách matriční knihy, do kterých se zapisuje narození, uzavření manželství, vznik partnerství a úmrtí občanů, ke kterým došlo v cizině, vede Úřad městské části Brno-střed (dále jen "zvláštní matrika").

<sup>85</sup> Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti. Zpravodaj KVZ. *Náhradní mateřství*. [online] 3/2019. Dostupné z [https://justice.cz/documents/12681/720430/Zpravodaj\\_KVZ+2019-03\\_13.pdf/bf5897ec-8b78-4b3a-be8b-f54b247aaa5d](https://justice.cz/documents/12681/720430/Zpravodaj_KVZ+2019-03_13.pdf/bf5897ec-8b78-4b3a-be8b-f54b247aaa5d) [cit. 4. 2. 2021].

soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16,<sup>86</sup> mělo být postupováno i v situacích, kdy se prostřednictvím institutu náhradního mateřství v cizině stali právními rodiči osoby stejného pohlaví s tím, že vždy bude nezbytné posoudit konkrétní okolnosti daného případu, zejména faktickou existenci rodinného života mezi těmito osobami a dítětem, zda jejich statusový poměr v zahraničí vznikl po právu a zda v dané zemi nedochází k vykořisťování a nelidskému zacházení s náhradními matkami.<sup>87</sup>

### 3.4 Zhodnocení stávající právní úpravy určování mateřství

Na základě výše uvedeného lze shrnout, že současná právní úprava určování mateřství vycházející z přirozenoprávní myšlenky jedné matky a jednoho otce plně odpovídá přírodním zákonům, je v souladu s mezinárodními závazky<sup>88</sup> a ve většině případů bude odpovídat i faktickému rodinnému stavu.<sup>89</sup> Na druhou stranu nelze přehlížet pokrok moderní medicíny v oblasti asistované reprodukce, ani liberální přístup některých států ve vztahu k přáním neplodných heterosexuálních a homosexuálních párů stát se rodiči a s tím související problematiku tzv. reprodukční turistiky. V situaci, kdy bude k umělému oplodnění ženy využito vajíčka dárkyně nebo dítě porodí náhradní matka, již stará římskoprávní zásada *mater semper certa est* nemusí být zcela jednoznačná, resp. nemusí mít oporu v realitě a za určitých okolností dokonce může být i v rozporu se zájmy dítěte. Posun společnosti v oblasti vědy i změny v postoji k některým etickým otázkám týkajících se rodičovství si tak nepochybně žádají odpovídající reakci ze strany zákonodárce v podobě ucelené právní úpravy, která by zohledňovala vůli párů, kteří se rodiči nemohou stát přirozenou cestou, již v době početí dítěte za pomoci asistované reprodukce, stejně tak jako následnou fakticitu rodinného života, a tím postavila statusové poměry rodičů a dětí v těchto specifických případech na jisto v souladu s jejich nejlepšími zájmy.

---

<sup>86</sup> V citovaném rozhodnutí Ústavní soud uzavřel, že *“neuznání cizího rozhodnutí, kterým bylo určeno rodičovství k dítěti dvou osob stejného pohlaví v situaci, kdy už rodinný život byl mezi nimi fakticky i právně konstituován formou náhradního mateřství, z důvodu, že české právo neumožňuje rodičovství dvou osob stejného pohlaví, je v rozporu s nejlepším zájmem dítěte chráněným čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. V případě, že mezi osobami rodinný život, vzniklý na legální bázi, již existuje, je povinností všech orgánů veřejné moci jednat tak, aby se tento vztah mohl rozvíjet, a musí být respektovány právní záruky, které chrání vztahy dítěte a jeho rodiče.”*

<sup>87</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář.* 2020. op. cit. s. 484 - 499. [cit. 4. 2. 2021].

<sup>88</sup> Čl. 2 EÚPDmimoM stanoví, že určení matky dítěte narozeného mimo manželství bude záviset výhradně na skutečnosti porodu.

<sup>89</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo.* 2017. op. cit. s. 153.

## 4. Otcovství

Otcovství představuje základní statusový poměr, který je zprostředkován matkou.<sup>90</sup> Pravidla pro určování otcovství jsou zakotvena v § 776 – 784 OZ a koncepčně navazují na právní úpravu obsaženou v zákoně o rodině, která ve smyslu staré římské zásady *pater semper incertus est* vycházela z pravděpodobnosti.<sup>91</sup> Konkrétně jsou založena na třech<sup>92</sup> vyvratitelných právních domněnkách konstruovaných tak, aby právní otcovství v co nejvyšší možné míře odpovídalo otcovství biologickému (genetickému) a sociálnímu.<sup>93</sup> V případě, že takto založené právní otcovství nemá oporu v realitě, lze je v zákonem stanovených prekluzivních lhůtách a za dalších podmínek upravených v § 785 – 793 OZ popírat u soudu.

### 4.1 První domněnka otcovství

První domněnka otcovství svědčí manželce matky, narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne poté, co manželství zaniklo, bylo prohlášeno za neplatné, nebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného (§ 776 odst. 1 OZ). Narodí-li se však dítě ženě znovu provdané, bude se mít za to, že otcem je manžel pozdější, přestože se dítě narodilo před uplynutím třístého dne poté, co manželství zaniklo, resp. bylo prohlášeno za neplatné (§ 776 odst. 2 OZ). Manželce matky svědčí první domněnka vždy a k tomu, aby se tento muž stal právním otcem dítěte, není vyžadováno žádné rozhodnutí státního orgánu, ani jakéhokoliv projevu

<sup>90</sup> ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. 2016. op. cit. s. 77.

<sup>91</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 499-507. [cit. 16. 2. 2021].

<sup>92</sup> Jde-li o počet, resp. číslování domněnek, v odborné literatuře či praxi se lze setkat mj. s tím, že domněnka svědčící muži, který dal souhlas k umělému oplodnění neprovdané ženy (§ 778 OZ), je označována jako „první a půltá“ (KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. 510-512. [cit. 16. 2. 2021]) nebo jako čtvrtá domněnka otcovství (POLIŠENSKÁ, Petra, FEBEROVÁ, Radka a Zdeněk STUHLÍK. *Musíš znát...Rodinné právo. Právní postavení dítěte*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-442-5, s. 32.). Dle Šínové pak dokonce pravidlo obsažené v § 778 OZ povahu vyvratitelné domněnky nemá a za situace, kdy byla žena oplodněna spermatem muže, který dal k asistované reprodukci souhlas, jej označuje za domněnku nevyvratitelnou, zatímco v případě oplodnění spermatem anonymního dárce za právní fikci (MELZER, Filip, TĚGL, Petr. a kol. 2016. op.cit. s. 892). V této práci vycházím z tradičního dělení na tři základní domněnky otcovství, s nímž se lze setkat ve většině odborné literatury a které také odpovídá důvodové zprávě k občanskému zákoníku, přičemž pravidlo obsažené v § 778 OZ považuji za domněnku zvláštní povahy, kterou dle mého názoru nejvíce vystihuje první zmíněné označení, a to s ohledem na její zařazení v rámci systému domněnek, stejně tak jako možnost jejího faktické uplatnění.

<sup>93</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, PELIKÁNOVÁ, Irena a kol. 2014. op. cit. komentář k § 776 OZ [cit. 16. 2. 2021] nebo také KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 499-507 [cit. 16. 2. 2021].

vůle ze strany rodičů. Dojde-li k úspěšnému popření otcovství pozdějšího manžela určeného podle § 776 odst. 2 OZ, dopadne první domněnka otcovství bez dalšího na manžela dřívějšího.<sup>94</sup>

Uzavřením manželství se pak rozumí jeho vznik, který je dán okamžikem svobodného a úplného souhlasného projevu vůle snoubenců, že spolu vstupují do manželství.<sup>95</sup> K jeho zániku může naopak dojít rozvodem nebo smrtí, resp. prohlášením za mrtvého jednoho z manželů. Zanikne-li manželství rozvodem, bude pro počátek běhu tzv. ochranné doby 300 dnů relevantní datum právní moci rozsudku, kterým bylo manželství rozvedeno. Stejně tak tomu bude i v případě rozhodnutí, kterým bylo manželství prohlášeno za neplatné. Pokud manželství zanikne smrtí, bude pro tyto účely rozhodující den smrti uvedený v úmrtním listu, případně v rozsudku, kterým byl manžel prohlášen za mrtvého.<sup>96</sup> Byl-li manžel prohlášen za nezvěstného, určujícím bude den, kdy podle rozhodnutí soudu nastaly účinky prohlášení nezvěstnosti. Ve všech případech se pak uplatní obecné pravidlo pro počítání času stanovené v § 605 odst. 1 OZ, podle kterého ochranná doba počne běžet dnem, který následuje po skutečnosti rozhodné pro její počátek.<sup>97</sup> První domněnka otcovství se však neuplatní v případě manželství zdánlivého, neboť to nevyvolává žádné právní následky.<sup>98</sup>

Ačkoliv je obecně vyloučeno, aby se v době trvání zákonné domněnky svědčící manželovi matky uplatnila jiná domněnka otcovství, v reakci na vysokou rozvodovost a s tím související možný nesoulad právního otcovství s otcovstvím biologickým a sociálním, byla v § 777 OZ zakotvena výjimka spočívající v tzv. konverzi první

---

<sup>94</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2017. op. cit. s. 163.

<sup>95</sup> § 656 odst. 1 OZ.

<sup>96</sup> V praxi se může stát, že manžel, který byl prohlášen za mrtvého, oproti datu určenému soudem zemřel dříve či naopak později, případně je stále naživu a soud na základě těchto skutečností rozsudek o prohlášení za mrtvého změní nebo zruší. Současně zákon stanoví, že pokud je člověk, který byl prohlášen za mrtvého naživu, k prohlášení se nepřihlíží (§ 76 OZ). V důsledku těchto změn tak může dojít i ke změně okolností rozhodujících pro aplikaci první domněnky. Důvodová zpráva v tomto směru uvádí, že narodí-li se dítě ženě, jejíž manžel byl prohlášen za mrtvého a v mezidobí došlo k určení otcovství souhlasným prohlášením matky a jiného muže podle § 779 a násl. OZ, skutečnost, že prohlášený za mrtvého žije, nebude mít dopad na statusové postavení dítěte. Bude-li mít některý ze zúčastněných vůli, aby ke statusové změně došlo, bude nezbytné otcovství určené souhlasným prohlášením popřít, případně využít institutu osvojení. Tento závěr lze dovodit i z ustanovení v § 76 věty druhé OZ, který stanoví, že zjistí-li se, že manžel prohlášený za mrtvého je naživu, manželství, ani registrované partnerství se neobnovuje.

<sup>97</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 499-507 [cit. 16. 2. 2021].

<sup>98</sup> Viz § 554 OZ ve spojení s § 677 OZ.

domněnky ve druhou.<sup>99</sup> Citovaným ustanovením bylo umožněno matce, manželu matky, případně bývalému manželu, a jinému muži učinit souhlasné prohlášení o popření a určení otcovství k dítěti, které se narodilo v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství a třístým dnem po rozvodu a tím založit novou vyvratitelnou domněnku svědčící muži, který tvrdí, že je biologickým otcem dítěte a současně vyloučit domněnku otcovství manžela matky. Lze tak učinit pouze v řízení před soudem zahájeném na návrh, který je třeba podat nejpozději do uplynutí jednoho roku od narození dítěte s tím, že k určení otcovství tímto způsobem nemůže dojít dříve, než rozhodnutí o rozvodu manželství nabude právní moci. Souhlasné prohlášení pak musí obsahovat prohlášení (bývalého) manžela matky o tom, že není otcem dítěte a prohlášení jiného muže než manžela matky, že je otcem dítěte, přičemž je nezbytné, aby se matka k oběma prohlášením připojila. Stran dalších náležitostí souhlasného prohlášení se uplatní pravidla stanovená pro založení otcovství dle druhé domněnky (viz dále).<sup>100</sup> Pokud jde o zápis do matriky, po narození dítěte bude v souladu s první domněnkou na místo otce zapsán manžel matky a až poté, co zákonem stanoveným způsobem dojde ke konverzi ve prospěch druhé domněnky, bude tento zápis změněn.<sup>101</sup> Na rozdíl od druhé domněnky totiž souhlasným prohlášením podle § 777 OZ nelze založit otcovství k dítěti, které bylo teprve počato.<sup>102</sup> Za shora uvedených podmínek lze souhlasné prohlášení podle § 777 OZ učinit také tehdy, bylo-li manželství prohlášeno za neplatné.<sup>103</sup>

Na tomto místě považuji za vhodné zmínit vládní návrh zákona projednávaný Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR v 8. volebním období jako sněmovní tisk č. 593/0, podle kterého mělo dojít k rozšíření využití ustanovení § 777 OZ stran určování otcovství k dítěti narozenému před zahájením řízení o rozvodu manželství, jakož i k dítěti dosud nenarozenému. S ohledem na omezený charakter činnosti soudu, který v rámci postupu podle § 777 OZ neuplatňuje své rozhodovací pravomoci, bylo dále navrženo umožnit stanovený proces určení otcovství též před matričním úřadem

---

<sup>99</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 499-507 [cit. 16. 2. 2021].

<sup>100</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2017. op. cit. s. 163-4.

<sup>101</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>102</sup> Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2021 k určení otcovství k nenarozenému dítěti prohlášením podle ustanovení § 777 OZ a k vlivu učiněného prohlášení na výsledek řízení o popření a určení otcovství. Cpjn/202/2020.

<sup>103</sup> § 777 odst. 4 OZ.

s tím, že výlučná pravomoc soudů by byla i nadále vyhrazena ve vztahu k osobám, které nenabývaly plné svéprávnosti, resp. byly ve svéprávnosti omezeny.<sup>104</sup> Navrhované změny ustanovení § 777 OZ hodnotím jako racionální a praktické, neboť především požadavek na rozvod manželství považují s ohledem na současné uspořádání vztahů ve společnosti shodně s důvodovou zprávou k navrhovanému zákonu za zbytečně omezující a lze jen doufat, že citované ustanovení bude v tomto či obdobném duchu co nejdříve novelizováno.

#### 4.1.1 Popírání první domněnky otcovství

Manžel matky může popřít otcovství k dítěti, které se narodilo jeho manželce, do šesti měsíců ode dne, kdy se dozvěděl o skutečnostech zakládajících důvodnou pochybnost o tom, že je otcem dítěte, nejpozději však do šesti let od narození dítěte (§ 785 odst. 1 věta první OZ). Pokud byla svéprávnost manžela před uplynutím šestileté popěrné lhůty omezena v rozsahu, že sám otcovství popřít nemůže, může tak za něj učinit opatrovník, kterého pro tyto účely jmenuje soud. Opatrovník může návrh na popření otcovství podat ve lhůtě šesti měsíců od jmenování soudem (§ 785 odst. 2 OZ). Počátek běhu lhůty pro popření otcovství je stanoven odchylně, dojde-li ze strany pozdějšího manžela znovu provdané matky, jemuž svědčí domněnka otcovství podle § 776 odst. 2 OZ, k úspěšnému popření otcovství. V takovém případě šestiměsíční popěrná lhůta počíná dřívějšímu manželovi běžet dnem následujícím poté, kdy se o pravomocném rozhodnutí ve věci popření otcovství pozdějšího manžela dozvěděl, přičemž není limitován žádnou objektivní lhůtou (§ 788 OZ).<sup>105</sup>

Šestiměsíční subjektivní lhůta manžela matky stanovená v § 785 OZ navazuje na předchozí právní úpravu přijatou v reakci na výše uvedený náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. II. ÚS 15/09, zatímco lhůta objektivní byla zvýšena ze tří na šest let. Ve vztahu k popěrným lhůtám pro zahájení paternitního řízení manželem matky se váže bohatá judikatura ESLP, z níž plyne závěr, že stanovení lhůty pro podání návrhu na popření otcovství je odůvodnitelné snahou zabezpečit právní jistotu v rodinných

---

<sup>104</sup> Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=593&CT1=0> [cit. 22. 8. 2021].

<sup>105</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 546-547. [cit. 20. 2. 2021] nebo také MELZER, Filip, TĚGL, Petr. a kol. 2016. op. cit. s. 966.

vztazích a chránit zájmy dítěte.<sup>106</sup> Tato lhůta však musí být přiměřená sledovanému legitimnímu účelu, resp. musí být stanovena tak, aby „bylo dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi obecným zájmem na ochraně právní jistoty v rodinných vztazích a právem manžela matky nechat přezkoumat právní domněnku jeho otcovství ve světle biologických důkazů“<sup>107</sup> S čl. 8 EÚLPS pak není slučitelná situace, kdy právní domněnka převažuje nad biologickou a společenskou realitou, aniž by byly brány v úvahu zjištěné skutečnosti a přání dotyčných osob,<sup>108</sup> stejně tak jako rigidní omezení lhůt aplikované bez ohledu na informovanost otce.<sup>109</sup> S ohledem na shora uvedené lze tedy konstatovat, že současná hmotněprávní úprava popěrných lhůt manžela matky je plně v souladu se závěry ESLP, když na jedné straně manželku matky přiznává faktickou možnost otcovství popřít a na straně druhé chrání stabilitu statusových poměrů dítěte.

Naproti tomu matka má právo otcovství jejího manžela popřít do šesti měsíců od narození dítěte (§ 789 věta první OZ). Jedná se o poměrně krátkou objektivní lhůtu, která vychází ze skutečnosti, že žena by měla vědět, zda kromě jejího manžela může být otcem dítěte někdo jiný.<sup>110</sup> Toto ustanovení má své opodstatnění, neboť v praxi může nastat situace, kdy manžel matky, přestože si bude vědom toho, že biologickým otcem dítěte je jiný muž, nebude mít na popření otcovství zájem, případně bude otcovství tohoto jiného muže odmítat.<sup>111</sup> V ostatním se obdobně uplatní pravidla pro popření otcovství manželem matky (§ 789 věta druhá OZ).

Pokud jde o dokazování při popírání otcovství, oproti předchozí právní úpravě došlo k rozšíření kritické doby ze 180 na 160 dní před narozením dítěte. Matka i otec tedy mohou otcovství k dítěti, které se narodilo mezi stošedesátým dnem od uzavření manželství a třístým dnem po jeho zániku nebo prohlášení za neplatné, popřít jen tehdy, je-li vyloučeno, aby manžel matky byl otcem dítěte (s výjimkou určení otcovství souhlasným prohlášením podle § 777 OZ). Narodí-li se dítě před stošedesátým dnem od uzavření manželství, má manžel matky tzv. privilegované postavení a k tomu, aby se nemělo za to, že je otcem dítěte, postačí popření otcovství. Pokud však v řízení vyjde najevo, že manžel s matkou dítěte souložil v době, od níž do narození dítěte neprošlo

---

<sup>106</sup> Rozsudek ESLP ze dne 28. 11. 1984, věc Rasmussen proti Dánsku, stížnost č. 8777/79.

<sup>107</sup> Rozsudek ESLP ze dne 24. 11. 2005, věc Shofman proti Rusku, stížnost č. 74826/01.

<sup>108</sup> Rozsudek ESLP ze dne 27.10.1994, věc Kroon a další proti Nizozemí, stížnost č. 18535/91.

<sup>109</sup> Rozsudek ESLP ze dne 24. 11. 2005, věc Shofman proti Rusku, stížnost č. 74826/01.

<sup>110</sup> ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. 2016. op. cit. s. 84.

<sup>111</sup> NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ, Jitka, SYRŮČKOVÁ, Ivana. A Pavlína VONDRÁČKOVÁ. 2017. op. cit. s. 111-112.



méně než 160 a více než 300 dní, nebo že při uzavření manželství o těhotenství věděl, návrh na popření otcovství bude úspěšný pouze tehdy, bude-li prokázáno, že je vyloučeno, aby byl otcem dítěte (§ 786 OZ).<sup>112</sup>

#### 4.2 Domněnka otcovství dítěte narozeného z umělého oplodnění

V případě početí dítěte za pomoci metod asistované reprodukce je třeba rozlišovat, zda se dítě narodilo ženě provdané či neprovdané. Za předpokladu, že se dítě narodilo do manželství, resp. v ochranné době tří set dnů, bude otcovství vycházet z manželského statusového poměru a bude bez dalšího založeno na základě první zákonné domněnky.<sup>113</sup> Narodí-li se dítě počaté umělým oplodněním ženě neprovdané, uplatní se domněnka otcovství zakotvená v § 778 OZ a za otce dítěte se bude považovat muž, který dal k umělému oplodnění souhlas v souladu s § 8 ZSZS. I tato zákonná domněnka je koncipována jako vyvratitelná. Na určení otcovství dítěte narozeného z umělého oplodnění pak nebude mít vliv, zda bylo použito genetického materiálu manžela, resp. partnera z neplodného páru či anonymního dárce.<sup>114</sup>

Jde-li o popírání otcovství, podle § 787 OZ nelze popřít otcovství k dítěti narozenému v době mezi stošedesátým a třístým dnem od umělého oplodnění provedeného se souhlasem manžela matky a není-li matka vdaná, se souhlasem jiného muže, bez ohledu na to, jaké genetické látky bylo použito. Uvedené pravidlo tedy platí i v případě, kdy je k oplodnění ženy použit genetický materiál jiného muže než toho, který dal k umělému oplodnění souhlas nebo kdy dojde k dárcovství vajíček cizí ženy.<sup>115</sup> Výjimka ze zákazu popření otcovství je však dána tehdy, otěhotněla-li matka jinak než v důsledku umělého oplodnění. Je třeba poukázat na skutečnost, že ve vztahu k dítěti narozenému z umělého oplodnění zákon výslovně neupravuje problematiku popěrných lhůt. Jde-li o manžela matky, nepochybně lze vycházet z obecného pravidla obsaženého v § 785 OZ. Na muže, který dal souhlas s umělým oplodněním neprovdané ženy, však dle mého názoru není možné aplikovat žádné ze zákonných ustanovení

---

<sup>112</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 543-544 [cit. 20. 2. 2021].

<sup>113</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014. op. cit. komentář k § 778 OZ [cit. 20. 2. 2021].

<sup>114</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2017. op. cit. s. 167.

<sup>115</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

týkajících se popěrných lhůt, a tudíž nelze než dospět k závěru, že podání žaloby na popření otcovství tohoto muže není za současné právní úpravy časově omezeno.<sup>116</sup>

### 4.3 Druhá domněnka otcovství

Nedojde-li k určení otcovství shora uvedeným způsobem, tj. na základě první domněnky svědčící manželů matky, konverze první domněnky ve druhou nebo udělením souhlasu s umělým oplodněním neprovdané ženy, případně takto založené otcovství bylo úspěšně popřeno, a nebylo-li otcovství určeno soudem (§ 783 OZ), má se za to, že otcem dítěte je muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením (§ 779 odst. 1 věta první OZ). Uvedeným způsobem lze určit otcovství k dítěti ještě nenarozenému, je-li již počato (§ 779 odst. 1 věta druhá OZ), dítěti nezletilému a vzhledem k tomu, že zákon pro souhlasné prohlášení nestanoví žádnou lhůtu, též k osobě zletilé.<sup>117</sup>

Základem druhé domněnky je souhlasný projev vůle matky a muže, který prohlašuje, že je otcem dítěte, učiněný osobně před soudem nebo před matričním úřadem (§ 779 odst. 2 OZ). Výjimku zákon stanoví pro nezletilé, kteří nenabyli plné svéprávnosti (§ 779 odst. 2 věta druhá OZ) i pro další plně nesvéprávné osoby (§ 780 věta první OZ), jimž je umožněno činit souhlasné prohlášení výhradně před soudem. Ustanovení § 780 věty druhé OZ pak ukládá soudu, aby podle okolností případu posoudil, zda ten, kdo není plně svéprávný, je schopen při zakládání druhé domněnky jednat sám, nebo zda za něho bude jednat jeho opatrovník. V této souvislosti se klade otázka, zda se uvedený postup vztahuje pouze na osoby, jejichž svéprávnost byla soudem omezena, nebo i na nezletilé, kteří dosud plné svéprávnosti nenabyli pro nedostatek věku, jejichž způsobilost činit prohlášení pouze před soudem je stanovena samostatně ve druhé větě § 779 odst. 2 OZ. Důvodová zpráva v tomto směru mlčí a komentářová literatura se ve vztahu k citovanému ustanovení názorově rozchází. Za pomoci systematického výkladu totiž lze snadno dospět k závěru, že úmyslem zákonodárce bylo stanovit rozdílné postavení plně nesvéprávných nezletilých na straně jedné a ostatních plně nesvéprávných osob na straně druhé. V takovém případě by za osobu omezenou ve svéprávnosti, která ve věci souhlasného prohlášení není schopna samostatně jednat, jednal jí dříve ustanovený opatrovník, zatímco zastoupení plně

---

<sup>116</sup> Shodně také např. Šínová In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr. a kol. 2016. op. cit. s. 963.

<sup>117</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 512-520 [cit. 20. 2. 2021].

nesvéprávného nezletilého by za této situace bylo vyloučeno a jeho otcovství k dítěti by nebylo možné určit jinak než prostřednictvím třetí domněnky.<sup>118</sup> Zcela jiný pohled na věc přináší výklad historický, kdy z textu dřívějších verzí návrhu občanského zákoníku<sup>119</sup> vyplývá, že citované ustanovení § 780 OZ bylo od samého počátku koncipováno pro všechny plně nespéprávné osoby s tím, že pro způsobilost nezletilých učinit souhlasné prohlášení měla navíc být stanovena minimální věková hranice 16 let. Při zásazích provedených v připomínkovém řízení v roce 2011 však bylo toto věkové omezení ze zákona vypuštěno a v návaznosti na právní úpravu obsaženou v zákoně o rodině nahrazeno ustanovením předepisujícím plně nespéprávným nezletilým činit souhlasné prohlášení vždy před soudem.<sup>120</sup> Ačkoliv věta druhá § 779 odst. 2 OZ měla být následně vyňata, nestalo se tak a s ohledem na § 780 OZ se stala nadbytečnou.<sup>121</sup> S historickým výkladem pak koresponduje i výklad jazykový, kdy ze samotného znění § 780 OZ nelze dovodit, než že se vztahuje na všechny plně nespéprávné osoby, tedy i na nezletilé, kteří nenabýli plné svéprávnosti. Pokud by byl záměr zákonodárce jiný, lze se domnívat, že by zvolil vhodnější formulaci a výslovně uvedl, že citované ustanovení se týká osob omezených ve svéprávnosti, případně z jeho aplikace plně nespéprávné nezletilce vyloučil, stanovil pro tyto případy zvláštní postup nebo zamýšlený rozdílný přístup k uvedeným osobám alespoň nastínil v důvodové zprávě. Ustanovení § 780 OZ a věta druhá § 779 OZ si navíc nijak neodporují, ani se vzájemně nevyklučují, když § 780 OZ pouze doplňuje pravidlo k ochraně všech nespéprávných osob zakládající otcovství souhlasným prohlášením.<sup>122</sup>

Souhlasné prohlášení se skládá ze dvou samostatných právních jednání, tedy z právního jednání matky a muže, který s ní souhlasné prohlášení činí, přičemž jednotlivé projevy vůle nemusí být činěny současně a ve vzájemné přítomnosti těchto osob. Splňuje-li souhlasné prohlášení zákonem stanovené předpoklady, resp. je-li soudem přijato, k určení otcovství dochází dnem, kdy k prohlášení jednoho z rodičů

---

<sup>118</sup> Tamtéž.

<sup>119</sup> Viz § 648-9 návrhu občanského zákoníku a důvodové zprávy z roku 2005, § 664 návrhu občanského zákoníku a důvodové zprávy z roku 2007, § 720 –1 návrhu občanského zákoníku odeslaného do PSP ČR z dubna 2009 (sněmovní tisk č. 835), § 725-6 návrhu občanského zákoníku odeslaného do připomínkového řízení z ledna 2011. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/texty-zakonu>.

<sup>120</sup> § 754 odst. 2 věta druhá návrhu občanského zákoníku odeslaného do Legislativní rady vlády z dubna 2011. Dostupné z: [http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ\\_Navrh\\_zakona\\_s\\_obsahem\\_11042011.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_Navrh_zakona_s_obsahem_11042011.pdf).

<sup>121</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014. op. cit. komentář k § 780 OZ [cit. 20. 2. 2021].

<sup>122</sup> Tamtéž.

přistoupí stejné prohlášení druhého rodiče, kterým je označen za otce tentýž muž.<sup>123</sup> Ačkoliv zákon výslovně nestanoví, že uvedeným způsobem může být určeno pouze otcovství muže, který je biologickým otcem dítěte, je třeba vycházet ze skutečnosti, že koncepce právních domněnek otcovství je postavena na přirozenoprávním základě a slouží především k uvedení biologického (genetického) rodičovství do souladu s právním stavem.<sup>124</sup> Požadavek na biologickou vazbu k dítěti lze dovozovat také z podmínek pro popírání otcovství stanovených v § 790 – 793 OZ (viz dále) nebo z právní úpravy příbuzenství<sup>125</sup> a institutu osvojení.<sup>126</sup> V úvahu je třeba vzít i závazky vyplývající z mezinárodních smluv, zejména právo dítěte znát své rodiče a právo na jejich péči zakotvené v čl. 7 Úmluvy o právech dítěte a právo každého na respektování rodinného života garantované čl. 8 EÚLPS.<sup>127</sup> Na rozdíl od předchozí právní úpravy pak není možné určit otcovství na základě druhé domněnky tehdy, nemůže-li matka pro duševní poruchu posoudit význam svého prohlášení, nebo je-li opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou (§ 781 OZ). Ta může být dána např. v situaci, kdy matka bude neznámé totožnosti či pobytu, anebo byla prohlášena za nezvěštnou.<sup>128</sup>

Stran právní povahy § 782 věta první OZ uvádí, že prohlášení otcovství představuje zvláštní projev vůle, na nějž se použijí obecná ustanovení o právním jednání, není-li stanoveno jinak. Ačkoliv si důvodová zpráva kladla za cíl citovaným ustanovením odstranit nejasnosti a pochybnosti, které ohledně charakteru souhlasného prohlášení vyvolávala dosavadní právní úprava,<sup>129</sup> je třeba konstatovat, že právní regulace je v tomto směru stále nedostačující, a to zejména pokud se týká postupu v případě souhlasného prohlášení vykazujícího vady způsobující neplatnost právního jednání ve smyslu § 574 OZ a násl.

Jde-li o neplatnost relativní, která může spočívat např. v omylu či lsti, § 780 věta druhá OZ stanoví, že se jí lze dovolat pouze ve lhůtě pro popření otcovství. Ačkoliv

---

<sup>123</sup> Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu České socialistické republiky z 9. 6. 1983, Cpj 139/83.

<sup>124</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2001-I.

<sup>125</sup> § 771 OZ definuje příbuzenství jako vztah osob založený na pokrevním poutu, nebo vzniklý osvojením.

<sup>126</sup> Podle § 794 OZ se osvojením rozumí přijetí cizí osoby za vlastní.

<sup>127</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář.* op. cit. s. 512-520 [cit. 20. 2. 2021].

<sup>128</sup> MELZER, Filip, TÉGL, Petr. a kol. 2016. op. cit. s. 916.

<sup>129</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

zákon ve vztahu k uplatnění (relativní) neplatnosti dále nestanoví ničeho, je s ohledem na smysl a účel právní úpravy určování otcovství prostřednictvím souhlasného prohlášení v odborné literatuře zpravidla dovozováno, že toto právo svědčí pouze matrikovým rodičům, kteří jej mohou uplatnit jen v řízení před soudem, resp. v rámci řízení o popření otcovství za současného prokázání vyloučení genetického rodičovství.<sup>130</sup>

V případě absolutní neplatnosti pak vyvstává otázka, zda a do jaké míry je možné důvody a s nimi spojené následky předepsané v § 588 OZ<sup>131</sup> ve vztahu k prohlášení o otcovství uplatnit. Komentářová literatura v souvislosti s použitelností obecných ustanovení jednak odkazuje na zvláštní povahu projevu vůle,<sup>132</sup> jednak aplikaci § 588 OZ podmiňuje rozporem se zákonem.<sup>133</sup> Podrobněji se touto problematikou zabývá Šínová, dle které může být prohlášení o otcovství stíženo absolutní neplatností *ex lege* pouze v případě, pokud jsou vady jednání způsobeny nenaplněním předpokladů stanovených v § 779 až 781 OZ, tj. pro absenci náležitostí vyplývajících ze speciálních právních norem upravujících souhlasné prohlášení. Takové jednání dle Šínové nemůže vyvolat právem předvídané důsledky a případný návrh na určení, že k založení statusového vztahu nedošlo, by se měl řídit § 80 OSŘ, resp. vést k zahájení řízení sporného. Oproti tomu další jednání v podobě souhlasného prohlášení, která se ve smyslu § 588 OZ zjevně přičí dobrým mravům, nebo odporují zákonu a zjevně narušují veřejný pořádek, avšak naplňují všechny předpoklady stanovené v § 779 až 781 OZ, nelze dle jmenované autorky považovat *ex tunc* za neplatná, neboť by došlo k podstatnému narušení právní jistoty statusových poměrů. Konkrétně by se mohlo jednat o situace, kdy je souhlasné prohlášení činěno primárně v úmyslu vyloučit biologického otce z rodinného života dítěte, s motivem získat prostřednictvím otcovství povolení k pobytu nebo obejít proces osvojení, případně jej činí muž, který zjevně nemůže být otcem dítěte pro nedostatek věkového rozdílu. Za daných okolností je dle Šínové nezbytné vyjít z předpokladu, že došlo k určení otcovství s tím, že tyto vady lze

<sup>130</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 523-525. [cit. 20. 2. 2021] nebo ŠÍNOVÁ, Renáta. *K neplatnosti určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů*. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 6. 3. 2021]. ASPI ID: LIT211945CZ.

<sup>131</sup> Soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. To platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému.

<sup>132</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014. op. cit. komentář k § 782 OZ [cit. 20. 2. 2021].

<sup>133</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 523-525. [cit. 20. 2. 2021].

uplatnit za stejných podmínek jako je tomu u neplatnosti relativní, eventuálně též stav založený souhlasným prohlášením, jehož vady by jinak podle § 588 OZ vedly k absolutní neplatnosti právního jednání, napravit postupem podle § 793 OZ.<sup>134</sup>

Uvedené dělení vad souhlasného prohlášení považuji za logické a plně se s ním ztotožňuji. Mám však za to, že možnost dovolání se absolutní neplatnosti souhlasného prohlášení bez časového omezení ve sporném řízení (byť z velmi omezených důvodů), by představovala příliš velké riziko spočívající v potenciálních nežádoucích zásazích do stability statusových vztahů a rodinných poměrů. V této souvislosti je třeba poukázat také na judikaturu Nejvyššího soudu, podle které „*rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011, (...) je současně třeba chápat tak, že brání tomu, aby otázka otcovství (jako otázka statusová) byla zkoumána samostatně (třeba i jako otázka předběžná) v jiném řízení než v řízení o popření otcovství (...) z uvedeného plyne, že zamýšlí-li žalobce žalobou na „určení neplatnosti zápisu o souhlasném prohlášení o určení otcovství vydaného dne 6. 9. 2004 Úřadem městské části Praha 1“, aby na něj podle českého právního řádu nebylo nahlíženo jako na otce žalované, pak způsobí prostředek představuje právě žaloba na popření otcovství, kde – jako otázka předběžná – může být řešena i otázka neplatnosti prohlášení rodičů pro vady soukromoprávních jednání.*“<sup>135</sup> Na rozdíl od Šínové se proto domnívám, že s ohledem na zvláštní povahu souhlasného prohlášení, resp. statusové následky s ním spojené, jakož i citované rozhodnutí Nejvyššího soudu, je třeba veškeré vady posuzovat a eventuálně též deklarovat jediné v rámci řízení o popření otcovství s tím, že k vadám způsobujícím absolutní neplatnost (ve smyslu výše uvedeného) soud přihlédne i z úřední povinnosti, zatímco k vadám způsobujícím neplatnost relativní přihlédne pouze k námitce matky či právního otce.

#### 4.3.1 Popírání druhé domněnky otcovství

Otcovství založené druhou domněnkou, tj. nejen podle § 779 OZ, ale též podle § 777 OZ, mohou matka a muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením, popřít, jen je-li vyloučeno, že by tento muž mohl být otcem dítěte.<sup>136</sup> K popření

---

<sup>134</sup> ŠÍNOVÁ, Renáta. *K neplatnosti určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů*. op. cit. [cit. 6. 3. 2021].

<sup>135</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 29/2014.

<sup>136</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014. op. cit. komentář k § 791 OZ [cit. 22. 3. 2021] nebo také KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana,

otcovství je shodně oběma rodičům poskytnuta šestiměsíční prekluzivní lhůta, která běží ode dne, kdy bylo otcovství souhlasným prohlášením určeno s tím, že dojde-li k určení otcovství před narozením dítěte, neskončí lhůta dříve, než šest měsíců po jeho narození (§ 790 – 791 OZ). Stanovení výhradně objektivní popěrné lhůty ve vztahu k právnímu otci reflektuje skutečnost, že na rozdíl od první domněnky, kdy otcovství manžela matky nastupuje *ex lege*, otcovství založené na základě druhé domněnky vychází z autonomie vůle muže, který s matkou souhlasné prohlášení činí.<sup>137</sup> Její délka je pak projevem zájmu na zajištění právní jistoty a stability rodinných vztahů.<sup>138</sup>

Na základě výše uvedeného je třeba konstatovat, že okruh osob aktivně legitimovaných k podání žaloby na popření otcovství založeného první a druhou domněnkou je relativně úzký, neboť popěrné právo v obou případech zákon přiznává pouze matrikovým, tj. právním rodičům dítěte, a nikoli již muži, který o sobě tvrdí, že je biologickým otcem dítěte (tzv. putativní nebo také domnělý otec), nebo dítěti samotnému.

#### 4.3.2 Právní postavení domnělého otce a dítěte

Problematikou týkající se práv domnělých otců se velmi podrobně zabýval Ústavní soud v nálezu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16, ve kterém na základě analýzy judikatury ESLP a komparace právních úprav vybraných zemí EU shledal, že státu z mezinárodních závazků, konkrétně čl. 8 EÚLPS, neplyne povinnost umožnit domnělému otci zpochybnit otcovství matrikového otce založené první domněnkou. Současně však upozornil, že biologický otec nesmí být zcela vyloučen ze života svého dítěte, ledaže jsou zde k tomu důležité důvody vyplývající z nejlepšího zájmu dítěte. Dále poznamenal, že biologickým vazbám mezi rodiči a dětmi by se měla přiznat větší váha a vyjádřil pochybnosti o tom, zda česká právní úprava spravedlivě upravuje zájmy biologických otců, zájem na jistotě právního postavení dítěte a obecně jeho nejlepší zájem. Zákonodárce proto vyzval ke zvážení, zda mezi aktivně legitimované subjekty k podání popěrné žaloby nezařadit dotčené dítě jakožto nejdůležitějšího účastníka

---

WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 550 [cit. 22. 3. 2021].

<sup>137</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014. op. cit. komentář k § 790 [cit. 22. 3. 2021].

<sup>138</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 548-9 [cit. 22. 3. 2021].

daného právního vztahu, případně za předem stanovených podmínek i muže, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte.

Tendence směřující k ochraně práv putativních otců lze spatřovat i v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, podle které jsou obecné soudy povinny zabývat se tím, zda jsou u domnělého otce dány výjimečné okolnosti odůvodňující přiznání věcné legitimace k podání žaloby na popření otcovství jiného muže.<sup>139</sup> Dle judikatury dovolacího soudu se jedná především o takové situace, „*kdy je v zájmu dítěte, aby právo na respektování soukromého a rodinného života putativního otce (...) převážilo nad právy matrikových rodičů a principem právní jistoty rodinných vztahů.*“<sup>140</sup> V souvislosti s vyvažováním jednotlivých zájmů a hledání nejlepšího zájmu dítěte pak Nejvyšší soud klade důraz na nezbytnost dokazování při zjišťování jejich obsahu, když za relevantní prvky zájmu dítěte při rozhodování o aktivní věcné legitimaci v řízení o popření otcovství označuje zájem dítěte na souladu mezi biologickým, právním a sociálním rodičovstvím, právo znát své rodiče, právo na zachování své totožnosti, jakož i právo respektování soukromého a rodinného života matky dítěte, právního a putativního otce.<sup>141</sup> Ačkoliv také zastávám názor, že právní ochrana rodinného a soukromého života domnělých otců není dostatečná, s výše uvedeným postupem naznačeným v judikatuře dovolacího soudu nesouhlasím. Domnívám se totiž, že je v rozporu s principem dělby moci, v rámci kterého stanovení okruhu aktivně legitimovaných osob k podání žaloby přísluší výhradně demokraticky zvolenému zákonodárci. To ostatně plyne i z výše citovaného nálezu Ústavního soudu, který se zabývá právy putativních otců v kontextu právní úpravy určování a popírání rodičovství obsažené v občanském zákoníku.

Za jediný zákonný prostředek ochrany práv domnělých otců lze v současné právní úpravě považovat ustanovení § 793 OZ, dle kterého může soud zahájit řízení o popření otcovství určeného souhlasným prohlášením rodičů i bez návrhu, pokud takto určený otec nemůže být otcem dítěte, vyžaduje-li to zřejmý zájem dítěte a mají-li být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva. Muž, který o sobě tvrdí, že je biologickým otcem dítěte, tedy může docílit zániku statusového vztahu mezi dítětem a mužem, jehož otcovství bylo určeno na základě druhé domněnky, osvědčí-li v rámci

---

<sup>139</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 21 Cdo 19/2018.

<sup>140</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5086/2014.

<sup>141</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5086/2014.



podnětu k zahájení řízení o popření otcovství dostatečný právní zájem.<sup>142</sup> Aplikace citovaného ustanovení je však zcela závislá na úvaze soudu, který v případě negativního vyhodnocení podnětu nevydává žádné rozhodnutí a domnělý otec tudíž nemá žádnou možnost, jak jeho postup zvrátit.<sup>143</sup>

Ačkoliv je nepochybné, že určování otcovství souhlasným prohlášením poskytuje širší prostor ke zjevnému zneužití práva a nezákonným manipulacím s dětmi, než je tomu v případě otcovství manžela matky, je třeba konstatovat, že i otcovství určené na základě první domněnky může za specifických okolností založit právní a faktický stav, který bude v rozporu s důležitými zájmy dítěte, resp. v rozporu s lidskými právy.<sup>144</sup> Skutečnost, že v případě první domněnky není soudu dána pravomoc zahájit řízení *ex offio*, proto považují za zásadní nedostatek současné právní úpravy popírání otcovství spočívající v nedostatečné ochraně práv domnělých biologických otců i dětí. Jedinou možnou cestou, jak dosáhnout alespoň kontaktu domnělého biologického otce s dítětem narozeným v manželství je tedy podání žaloby ve smyslu § 80 OSŘ směřující na určení příbuzenství podle § 771 OZ a na ní navazující návrh na určení styku podle § 927 OZ<sup>145</sup>, případně přímé podání návrhu na určení styku, v rámci kterého by byla řešena i otázka příbuzenství.<sup>146</sup> Ve stejném postavení pak bude i putativní otec, jehož podnětu k zahájení řízení o popření otcovství založeného na základě souhlasného prohlášení nebylo vyhověno.

Jde-li o popěrné právo dítěte, stojí za zmínku, že jeho zakotvení s odkazem na právo člověka znát svůj původ deklaroval věcný záměr občanského zákoníku.<sup>147</sup> Předmětné ustanovení, které plně odpovídalo evropským standardům a lidskoprávním

---

<sup>142</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014. op. cit. komentář k § 793 OZ [cit. 24. 3. 2021].

<sup>143</sup> ŠÍNOVÁ, Renáta a Lenka WESTPHALOVÁ. *K souladu biologického a právního otcovství s ohledem na právo dítěte znát svůj původ*. Acta Iuridica Olomucensia č. 3/2017. s. 72-85. In CODEXIS [právní informační systém]. ATLAS consulting, spol. s.r.o. [cit. 27. 3. 2021].

<sup>144</sup> Komentářová literatura (KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 555-558 [cit. 27. 3. 2021]) v této souvislosti zmiňuje manželství uzavřená tzv. naoko, za účelem legalizace pobytu cizince na našem území či rychlejšího získání státního občanství, lze si ale představit např. i situaci, kdy žena uzavře manželství s pozdějším partnerem v úmyslu vyloučit biologického otce ze života dítěte.

<sup>145</sup> Právo stýkat se s dítětem mají osoby příbuzné s dítětem, ať blíže či vzdáleně, jakož i osoby dítěti společensky blízké, pokud k nim dítě má citový vztah, který není jen přechodný, a pokud je zřejmé, že by nedostatek styku s těmito osobami pro dítě znamenal újmu. Také dítě má právo se stýkat s těmito osobami, pokud tyto osoby se stykem souhlasí.

<sup>146</sup> Nález Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16.

<sup>147</sup> Věcný záměr občanského zákoníku z roku 2000. Dostupné z: [http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/vecny\\_zamer\\_OZ\\_2000.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/vecny_zamer_OZ_2000.pdf)

úmluvám,<sup>148</sup> však bylo usnesením ústavněprávního výboru z 33. schůze konané ve dnech 10. a 11. října 2011 bez bližšího odůvodnění zrušeno.<sup>149</sup> Stejně jako domnělý biologický otec, i dítě se tak podle platné právní úpravy může domáhat uvedení svého biologického stavu do souladu se stavem právním jedině prostřednictvím podnětu k zahájení řízení o popření otcovství podle § 793 OZ za předpokladu, že otcovství bylo založeno na základě druhé domněnky.

#### 4.4 Třetí domněnka otcovství

V pořadí třetí domněnka svědčí muži, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo od narození dítěte méně než sto šedesát a více než tři sta dní, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti (§ 783 odst. 2 OZ). Oproti předchozí právní úpravě tak došlo s odkazem na současné poznání a možnosti lékařské vědy a praxe k nepatrné změně v podobě prodloužení tzv. rozhodné doby.<sup>150</sup> Souloží se pak pro účely určování rodičovství ve smyslu starší civilní judikatury rozumí takový úkon pohlavního života, který může vést k oplodnění ženy. Může jí být i jakékoliv spojení pohlavních orgánů muže a ženy včetně jejich pouhého dotyku.<sup>151</sup>

Třetí domněnku lze uplatnit pouze v soudním řízení, kdy aktivní legitimace k podání žaloby svědčí matce, dítěti i muži, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte (§ 783 odst. 1 OZ). Zemře-li během řízení dítě, může podat návrh do šesti měsíců od data smrti také jeho potomek, má-li právní zájem na tomto určení (§ 784 odst. 2 OZ). Podle § 783 odst. 1 OZ k určení otcovství soudem může dojít jen tehdy, nesvědčí-li domněnka otcovství manželovi matky nebo muži, který dal souhlas s umělým oplodněním neprovdané ženy a zároveň otcovství nebylo určeno ani souhlasným prohlášením rodičů. Muž, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte, však aktivní legitimaci domáhat se určení otcovství neztrácí právní mocí rozsudku o osvojení dítěte jinou osobou, ledaže by se jednalo o osvojení nezrušitelné.<sup>152</sup> <sup>153</sup> Stejně jako v případě první a druhé domněnky otcovství se jedná o vyvratitelnou právní domněnku, kterou ve smyslu

---

<sup>148</sup> Zejména čl. 7 Úmluvy o právech dítěte a čl. 8 EÚLPS.

<sup>149</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo ve světle evropských harmonizačních tendencí*. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 27. 3. 2021]. ASPI ID: LIT49451CZ

<sup>150</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>151</sup> Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. června 1938, Rv II 476/38.

<sup>152</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 4795/2010.

<sup>153</sup> V případě, že bude otcovství tohoto muže určeno, soud nemůže rozhodnout o úpravě výchovy a výživy nezletilého, neboť rodičovská odpovědnost biologických rodičů v důsledku osvojení zanikla.

§ 783 odst. 2 OZ lze vyvrátit prokázáním skutečností, jež otcovství muže vylučují (viz dále).<sup>154</sup>

Otcovství založené na základě třetí domněnky nelze popírat, neboť právní mocí rozsudku vzniká překážka věci rozhodnuté.<sup>155</sup>

#### 4.5 Zhodnocení stávající právní úpravy určování otcovství

S ohledem na pokrok vědy v oblasti genetiky, jež s sebou přináší možnost určení otcovství za pomoci analýzy DNA, se lze setkat s názorem, že konstrukce založení otcovství pomocí tradičního systému domněnek, zejména pokud jde o domněnku třetí, je již překonaná.<sup>156</sup>

Stran první domněnky je třeba zmínit, že tato vychází z požadavku vzájemné věrnosti manželů (687 odst. 2 OZ), který odpovídá kulturně dlouhodobě ustáleným hodnotám naší společnosti. Požadavek uznání dítěte ze strany manžela matky jako možný předpoklad založení otcovství a tomu odpovídající přezkum existence biologického původu dítěte, se tedy jeví nadbytečnými, resp. rozpornými s morálními principy manželského svazku.<sup>157</sup> Na současné tendence k vyšší rozvodovosti a s tím související možný nesoulad biologického pouta dítěte a manžela matky navíc zákonodárce dle mého názoru adekvátně reaguje jednak v § 776 odst. 2 OZ, podle něž svědčí domněnka otcovství pozdějšímu manželovi matky, jednak v § 777 OZ, který umožňuje otcovství rozvedeného manžela popřít a současně prohlásit otcovství jiného muže v tzv. zjednodušeném řízení.

Pokud se týká domněnky druhé, jen stěží si lze představit jiný způsob jednoduchého a rychlého založení otcovství k dítěti neprovdané matky. Podmínit platnost souhlasného prohlášení prokázáním biologického otcovství pomocí testů DNA

---

<sup>154</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 525-535 [cit. 2. 4. 2021].

<sup>155</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014. op. cit. komentář k § 776 OZ [cit. 2. 4. 2021].

<sup>156</sup> Takto se ve vztahu ke třetí domněnce vyjádřil v nálezu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I ÚS 987/07 i Ústavní soud, který mimo jiné konstatoval, že „konstrukce skutkové báze domněnky pochází z dob, kdy nebylo možno jednoznačně znalecky určit, zda žalovaný muž skutečně je otcem; proto bylo nutno vázat působení domněnky na skutečnost jinou, a sice na soulož matky a žalovaného muže. Teprve nástup metod DNA diagnostiky v polovině osmdesátých let minulého století umožnil jednoznačné pozitivní určení otcovství žalovaného muže. Je-li na základě analýzy kyseliny deoxyribonukleové možno jednoznačně určit, zda žalovaný muž je otcem dítěte či nikoliv, není již ani nutno třetí domněnku otcovství vázat na skutečnost soulože, která o otcovství žalovaného muže vypovídá pouze nepřímo. V tomto směru tedy text § 54 odst. 2 ZOR zaostává za vývojem moderní medicíny a neodpovídá současné společenské realitě.“

<sup>157</sup> RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 2015. op. cit. s. 52.

nelze dle mého názoru akceptovat, neboť takový postup by byl nejen zdlouhavý, ale především nákladný (ať již pro stát nebo osoby, jenž souhlasné prohlášení činí), v důsledku čehož by v praxi nepochybně došlo k nárůstu počtu dětí bez právního otce. V neposlední řadě je třeba připomenout, že první i druhá domněnka jsou koncipovány jako vyvratitelné a nastanou-li ohledně biologického otcovství pochybnosti, za podmínek stanovených zákonem lze zahájit řízení o popření otcovství, v němž lze možnosti současné vědy plně využít.

Za odpovídající považuji i právní úpravu otcovství k dítěti narozenému z umělého oplodnění zakotvenou v § 778 OZ, neboť mám za to, že je v souladu se zájmem takto narozeného dítěte, když nepochybně může přispět k větší rozvážnosti v provádění asistované reprodukce u nesezdaných párů, resp. k převzetí (nejen rodičovské) odpovědnosti druhá matka, který se s ní rozhodl lékařský proces podstoupit, a tím i k právní jistotě ve statusových vztazích a stabilitě rodinného prostředí.

V kontextu třetí domněnky je třeba připustit, že genetický vztah dítěte a domnělého otce prokázaný pomocí testů DNA zpravidla bude svědčit o souloži matky a tohoto muže. Na druhou stranu považuji za vhodné poukázat na skutečnost, že určování otcovství založené výhradně na genetickém hledisku by se ve specifických případech mohlo dostat do rozporu s jinými právními předpisy, eventuálně by se mohlo ukázat nedostatečným. V první řadě lze zmínit možná úskalí související s umělým oplodněním z darovaného spermatu. Ačkoliv je česká právní úprava postavena na zásadě anonymního dárcovství a asistovaná reprodukce by měla být prováděna výhradně neplodnému páru,<sup>158</sup> nelze zabránit, aby v praxi nedošlo k umělému oplodnění osamělé ženy, která následně zjistí totožnost dárce spermatu a bude se domáhat určení jeho otcovství.<sup>159</sup> Stejně tak by mohlo postupovat i dítěte, eventuálně muž, jehož zárodečný materiál byl k umělému oplodnění použit. Je zjevné, že za daných okolností by se určení otcovství za pomoci testů DNA přičilo minimálně účelu právní úpravy obsažené v zákoně o specifických zdravotních službách. V souvislosti s diagnostikou DNA bývá v odborné literatuře dále poukazováno na problematiku určení otcovství u jednovaječných dvojčat, u kterých genetické hledisko samo o sobě nemůže obstát,

---

<sup>158</sup> § 6 odst. 1 ZSZS.

<sup>159</sup> FRINTOVÁ, Dita. *Dokazování v řízení o určení otcovství*. Zdravotnictví a právo, č. 10/2009, s. 17.

neboť jejich DNA se obecně považuje za shodnou.<sup>160</sup> Konečně může nastat také situace, kdy nebude možné vzorek potřebný pro analýzu DNA získat např. proto, že tělo zemřelého domnělého otce již není k dispozici nebo je muž označený za otce dítěte neznámého pobytu, a současně nejsou známy geneticky příbuzné osoby, které by tento vzorek mohly na místo něj poskytnout.

Lze tedy shrnout, že určování otcovství pomocí tradičního systému domněnek nelze ani s ohledem na možnosti současné vědy považovat za překonané či zastaralé, neboť ve většině případů budou stále odpovídat otcovství biologickému, resp. genetickému. Současně zpravidla představují rychlý, jednoduchý a hospodárný způsob určení otcovství, který nevyžaduje rozsáhlý administrativní aparát státu a pro rodiče není spojen s žádnými náklady pro jejich uplatnění. Navíc jimi lze adekvátně reagovat i na změny ve společnosti spočívající ve vyšší rozvodovosti či nové lékařské možnosti v oblasti reprodukce. Význam analýzy DNA, která představuje spolehlivý důkaz o genetickém původu dítěte, pak nelze upřít v konkrétních sporných případech. Ani v paternitních řízeních však nemusí vždy představovat jedinou či možnou cestu k určení, resp. popření otcovství.

---

<sup>160</sup> RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 2015. op. cit. s. 58.

## 5. Obecná charakteristika řízení o určení a popření rodičovství

Právní úprava řízení o určení a popření rodičovství je primárně zakotvena v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, který obsahuje dílčí pravidla pro taxativně vyjmenovaná řízení nesporného charakteru a některá další řízení, jež se odchyľují od klasického sporného procesu (§ 2 ZŘS).<sup>161</sup> Tento právní předpis je systematicky rozvržen do tří částí, kdy v obecné části (§ 1- 30 ZŘS) jsou soustředěna ustanovení společná všem tzv. zvláštním řízením, zatímco jejich jednotlivé typy jsou blíže upraveny v části zvláštní (§ 31 – 513a ZŘS). Konkrétně řízení o určení a popření rodičovství je obsaženo ve třetím oddílu hlavy páté zvláštní části, kde je dále rozčleněno do třech pododdílů, jež pokrývají problematiku určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů (§ 415-416 ZŘS), řízení o určení a popření otcovství (§ 417 - 425a ZŘS) a řízení o určení a popření mateřství (§ 426 ZŘS). Část třetí (§ 514 – 518 ZŘS) obsahuje ustanovení přechodná a závěrečná.

Ustanovení zvláštní části dopadající na řízení o určení a popření rodičovství mají vždy aplikační přednost před částí obecnou.<sup>162</sup> Zákon o zvláštních řízeních soudních však není komplexním právním předpisem a jeho obecná část je cílena především na pravidla specifická pro zvláštní řízení. Na procesní postupy a instituty tímto zákonem neregulované se proto ve smyslu § 1 odst. 3 ZŘS podpůrně použije obecná právní úprava obsažená v občanském soudním řádu. Ustanovení § 1 odst. 4 ZŘS pak uvedené pravidlo doplňuje, když zakotvuje princip tzv. zbytkové subsidiarity, tedy souběžného použití zákona o zvláštních řízeních soudních a občanského soudního řádu, nevyplývá-li z povahy jednotlivých ustanovení něco jiného.<sup>163</sup>

### 5.1 Zásada dispoziční a její výjimky

Podle § 13 odst. 1 věty první ZŘS<sup>164</sup> jsou zvláštní řízení v obecné rovině podřízena zásadě oficality. Ta soudu umožňuje řízení zahájit i bez návrhu, resp. z moci

---

<sup>161</sup> JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní.* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-372-5, komentář k § 1 ZŘS. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 10. 4. 2021].

<sup>162</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, ISBN 978-80-7478-869-7, komentář k § 1 ZŘS. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 10. 4. 2021].

<sup>163</sup> MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou.* Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-122-9, komentář k § 1 ZŘS. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 10. 4. 2021].

<sup>164</sup> Řízení se zahajuje i bez návrhu, není-li zákonem stanoveno, že lze řízení zahájit jen na návrh.

úřední, a současně rozhodnout, co bude jeho předmětem a nadále řízením disponovat.<sup>165</sup> Řízení o určení a popření rodičovství se však od tohoto pravidla v řadě případů odklání. Výhradně na návrh lze zahájit tzv. zjednodušené řízení podle § 416 ZŘS, tedy řízení o určení otcovství po rozvodu nebo prohlášení manželství za neplatné, které spočívá v konverzi první domněnky ve druhou. Ve smyslu § 418 odst. 1 ZŘS jsou zásadně návrhová také řízení o určení otcovství podle třetí domněnky a řízení o popření otcovství určeného podle domněnky první nebo druhé. Lze tedy uzavřít, že řízení o určení a popření rodičovství je primárně ovládáno zásadou dispozicní a procesní iniciativa je ponechána v rukou toho, kdo uplatňuje či brání svůj zájem tak, jak je tomu typicky v řízení sporném.<sup>166</sup>

Návrh na zahájení řízení je možné učinit nejen písemně v listinné nebo elektronické podobě prostřednictvím veřejné datové sítě či telefaxem (§ 42 OSŘ), ale také ústně do protokolu (§ 14 ZŘS), kdy možností ústního podání je účastníkům poskytována zvýšená procesní péče projevující se mimo jiné v odpovědnosti soudu za náležitosti takového návrhu.<sup>167</sup> V praxi proto ústní návrhy na zahájení řízení zpravidla s účastníky sepisuje odborný aparát soudu představovaný vyššími soudními úředníky, asistenty soudce nebo justičními čekateli. Ačkoliv tak zákon o zvláštních řízeních soudních, na rozdíl od právní úpravy obsažené v § 42 odst. 2 OSŘ ve znění účinném do 31. 12. 2013, nestanoví výslovně, ústní návrh lze podat u kteréhokoliv soudu, jehož úkolem je v případě vlastní nepřislušnosti podání bez dalšího postoupit k projednání a rozhodnutí soudu věcně a místně příslušnému.<sup>168</sup>

Ve věcech určování rodičovství, s výjimkou řízení o určení otcovství po rozvodu nebo prohlášení manželství za neplatné a řízení o popření rodičovství, je navrhovatel ve smyslu § 11 odst. 2 písm. g) ZoSP osvobozen od soudního poplatku. Toto osvobození se vztahuje i na úkony, tedy mj. i na sepis návrhu na zahájení řízení do protokolu (§ 11 odst. 5 ZoSP). V případech, na něž osvobození nedopadá, je navrhovatel podle Sazebníku poplatků<sup>169</sup> povinen zaplatit soudní poplatek za řízení ve výši 2 000 Kč

---

<sup>165</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019, op. cit. komentář k § 13 ZŘS [cit. 10. 4. 2021].

<sup>166</sup> WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-298-1. s. 75.

<sup>167</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019, op.cit. komentář k § 14 ZŘS [cit. 8. 5. 2021].

<sup>168</sup> Tamtéž [cit. 8. 5. 2021], LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář.* 2015. op. cit. komentář k § 14 ZŘS [cit. 8. 5. 2021].

<sup>169</sup> Příloha zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

(Položka 4 bod 1 písm. c), eventuelně též soudní poplatek za sepis podání do protokolu ve výši 1 000 Kč (Položka 27).

Výjimku z dispoziční zásady pak představuje ustanovení § 418 odst. 2 ZŘS, které ukládá soudu řízení o určení otcovství podle třetí domněnky zahájit *ex officio*, bylo-li pravomocně určeno, že manželství zde není, a § 419 ZŘS ve spojení s § 793 OZ, jež soudu umožňují i bez návrhu popřít otcovství založené na základě druhé domněnky, vyžaduje-li to zřejmý zájem dítěte a mají-li být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva. V těchto případech soud řízení zahájí bezodkladně poté, co se dozví o skutečnostech rozhodných pro jeho vedení (§ 13 odst. 1 věta druhá ZŘS). Může se tak stát v rámci jiného soudního řízení, ale také na základě vnějšího podnětu, zejména fyzických osob (např. prarodičů dítěte, domnělého otce, který není k podání návrhu aktivně věcně legitimován), orgánu sociálně právní ochrany dětí, organizace zabývající se ochranou práv dítěte nebo veřejného ochránce práv. O zahájení řízení vydá soud usnesení, které doručí účastníkům do vlastních rukou (§ 13 odst. 2 věta první ZŘS). Kromě okruhu účastníků je v takovém usnesení nezbytné vymežit též předmět řízení a zkonstatovat důvody, které soud k jeho zahájení vedly.<sup>170</sup> Podle § 13 odst. 2 věty druhé ZŘS je pak řízení zahájeno dnem, kdy usnesení bylo vydáno, tj. bez ohledu na jeho doručení účastníkům. S ohledem na skutečnost, že řízení zahájené z moci úřední je vedeno především v zájmu dítěte, není proti takovému usnesení odvolání přípustné (§ 13 odst. 3 ZŘS).<sup>171</sup> Další výjimku z dispoziční zásady pak představuje řízení o určení otcovství k dítěti neprovdané matky podle § 415 ZŘS, které lze zahájit jak na návrh, tak i z moci úřední.

Pokud bylo řízení zahájeno na návrh, může jej navrhovatel vzít za podmínek stanovených v § 96 OSŘ zcela či zčásti zpět. Zákon o zvláštních řízeních soudních obecnou úpravu zpětvzetí dále rozšiřuje, když v § 15 v souladu se zásadou oficiality a hospodárnosti umožňuje soudu rozhodnout o neúčinnosti zpětvzetí, jsou-li splněny podmínky pro zahájení řízení i bez návrhu, tj. zpravidla v situaci, kdy na pokračování v řízení shledá veřejný zájem.<sup>172</sup> Ustanovení § 16 ZŘS naopak doplňuje obecné důvody k zastavení řízení pro nedostatek procesních podmínek (§ 104 OSŘ) s tím, že umožňuje

---

<sup>170</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 13 ZŘS [cit. 8. 5. 2021].

<sup>171</sup> MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016. op. cit. komentář k § 13 ZŘS [cit. 8. 5. 2021].

<sup>172</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rizenich-soudnich> [cit. 10. 5. 2021].



soudu řízení zastavit i bez návrhu, odpadne-li důvod pro jeho vedení. Ačkoliv důvodová zpráva explicitně uvádí, že podle citovaného ustanovení je třeba postupovat nejen v řízeních zahájených *ex offio*, ale také v řízeních zahájených na návrh, v komentářové literatuře se lze setkat i s výkladem, který aplikaci § 16 ZŘS omezuje na řízení zahájená usnesením soudu.<sup>173</sup> S tímto restriktivním výkladem nesouhlasím, neboť kromě toho, že zjevně odporuje úmyslu zákonodárce, pro něj nelze nalézt oporu ani ve výkladu jazykovém. Navíc postup podle § 16 ZŘS považuji za velmi praktické řešení korespondující s postavením a rolí soudu ve zvláštních řízeních, který je v zájmu dosažení účelu řízení a ve veřejném zájmu zpravidla povinen aktivně jednat a vyšetřovat (viz dále) bez ohledu na to, zda řízení bylo zahájeno z moci úřední či na návrh. Odpadne-li však důvod a tím i veřejný zájem na takovém řízení, jakékoliv další kroky soudu směřující k meritornímu projednání věci jsou dle mého názoru nadbytečné.

Ve vztahu k řízení o určení otcovství je v § 424 ZŘS jako zvláštní důvod pro zastavení řízení uveden případ, kdy otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením podle § 415 ZŘS, tj. k dítěti neprovdané matky v řízení před soudem nebo podle 416 ZŘS, tj. k dítěti, které se narodilo v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství nebo o neplatnost manželství a třístým dnem po rozvodu manželství nebo prohlášení manželství za neplatné. To však neznamená, že by v řízení o určení a popření rodičovství již nebyl prostor pro postup podle § 16 ZŘS, neboť si lze představit i další situace, kdy se vedení řízení stane bezpředmětným, např. pokud muž označený za otce dítěte společně s matkou učiní souhlasné prohlášení před matričním úřadem. I zde bude bezpochyby namístě, aby soud bez meritorního projednání věci řízení usnesením zastavil a současně rozhodl o náhradě nákladů řízení.<sup>174</sup>

Proti usnesení o neúčinnosti zpětvzetí návrhu i proti usnesení o zastavení řízení je odvolání přípustné (§ 202 odst. 1 OSŘ a *contrario*).

## 5.2 Příslušnost soudu

K vedení řízení o určení a popření rodičovství jsou věcně příslušné okresní soudy (§ 3 ZŘS). Koncepce místní příslušnosti upravené ve zvláštní části zákona o

---

<sup>173</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 16 ZŘS [cit. 10. 5. 2021] nebo také SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN: 978-80-7400-788-0, s. 28 – 30. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 10. 5. 2021].

<sup>174</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019, op. cit. komentář k § 16 ZŘS [cit. 11. 5. 2021].

zvláštních řízeních soudních v zásadě odpovídá obecnému pravidlu obsaženému v § 4 odst. 1 ZŘS,<sup>175</sup> neboť je dána obecným soudem dítěte (§ 417 odst. 1 ZŘS ve spojení s § 415 odst. 1 ZŘS a § 416 odst. 1 ZŘS). V tomto směru je třeba rozlišovat, zda je rodičovství určováno, resp. popíráno k nezletilému dítěti, které dosud nenabylo plné svéprávnosti, nebo k dítěti plně svéprávnému.<sup>176</sup> V prvním případě totiž bude obecným soudem ve smyslu § 4 odst. 2 ZŘS soud, v jehož obvodu má dítě bydliště na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností, zatímco ve druhém případě bude obecný soud určen za použití pravidel stanovených v § 85 odst. 1 OSŘ,<sup>177</sup> eventuálně § 86 odst. 1 OSŘ.<sup>178</sup> Bydlištěm se pak podle ustálené judikatury rozumí obec, resp. městský obvod, v němž fyzická osoba bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale, tj. místo, kde má byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam také bydlí.<sup>179</sup> U nezletilého, který není plně svéprávný, však nebude rozhodující jeho vlastní vůle, nýbrž vůle rodičů, jejichž dohoda ohledně bydliště dítěte může být výslovná i konkludentní.<sup>180</sup> Nedojde-li mezi rodiči k dohodě a nebylo-li bydliště dítěte určeno soudem, je za něj nutno považovat místo, na kterém se rodiče shodli naposledy.<sup>181</sup> V případě, že není možné místní příslušnost podle § 417 odst. 1 ZŘS určit, je pro řízení příslušný obecný soud matky (§ 417 odst. 2 ZŘS).

### 5.3 Účastenství

Okruh účastníků řízení vymezuje § 6 ZŘS, který stanoví, že v řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, je účastníkem navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno (odst. 1) a dále také navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje (odst. 2). Zatímco účastenství navrhovatele je vždy založeno podáním návrhu na zahájení řízení, vymezení dalších účastníků podle

---

<sup>175</sup> Pro řízení je příslušný obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná, nestanoví-li tento zákon jinak.

<sup>176</sup> K nabytí svéprávnosti viz § 30 OZ.

<sup>177</sup> Nestanoví-li zákon jinak, je obecným soudem fyzické osoby okresní soud, v jehož obvodu má bydliště, a nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje. Má-li fyzická osoba bydliště na více místech, jsou jejím obecným soudem všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Nelze-li zjistit bydliště fyzické osoby nebo nelze-li zjistit, v obvodu kterého okresního soudu se fyzická osoba zdržuje, nebo lze-li to zjistit jen s velkými obtížemi, je obecným soudem fyzické osoby okresní soud, v jehož obvodu se nachází místo trvalého pobytu evidované v informačním systému evidence obyvatel podle zákona o evidenci obyvatel, popřípadě místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů.

<sup>178</sup> Jestliže žalovaný, který je občanem České republiky, nemá obecný soud anebo nemá obecný soud v České republice, je příslušný soud, v jehož obvodu měl v České republice poslední známé bydliště.

<sup>179</sup> Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004.

<sup>180</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 4 [cit. 9. 5. 2021].

<sup>181</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019. op. cit. komentář k § 4 ZŘS [cit. 9. 5. 2021].

§ 6 odst. 1 ZŘS je vázáno na hmotné právo a je úkolem soudu zajistit, aby v řízení bylo jednáno se všemi osobami, o jejichž právech a povinnostech má být rozhodováno bez ohledu na to, zda jako účastníci byli v návrhu označeni.<sup>182</sup> S tím úzce souvisí ustanovení § 7 ZŘS, které ukládá soudu přibrat do řízení osoby, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno, pokud se jej neúčastní od jeho zahájení, resp. účast těch, o jejichž právech a povinnostech se v řízení nejedná, ukončit. Jinak tomu bude v případě účastníků určených podle § 6 odst. 2 ZŘS, neboť osoby, které zákon za účastníky řízení výslovně označuje, se jimi stávají již samotným zahájením řízení, případně od pozdějšího okamžiku, ve kterém splnily zákonné podmínky účastenství. Soud proto o jejich účasti nerozhoduje a začne s nimi jako s účastníky řízení bez dalšího jednat. Obdobně bude postupovat i v situaci, kdy zjistí, že zákonné podmínky účasti dány nejsou nebo v průběhu řízení zanikly.<sup>183</sup> Je-li navrhovatelů, resp. účastníků více, vystupuje v řízení každý z nich sám za sebe, neboť procesní společenství (§ 91 OSŘ) je v řízení o určení a popření rodičovství, stejně jako hlavní intervence (§ 91a OSŘ), přistoupení dalšího účastníka nebo jejich záměna (§ 92 OSŘ) a vstup vedlejšího účastníka (§ 93 OSŘ), z povahy věci zásadně vyloučeno.<sup>184</sup>

Proti rozlišování definic účastenství z hlediska postupu podle § 7 ZŘS se vymezuje Lavický, který argumentuje systematickým a ústavně konformním výkladem. Rovněž v této souvislosti poukazuje na novelu občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb., která pravidlo odpovídající dnešnímu § 6 odst. 2 ZŘS přeřadila z § 90 OSŘ<sup>185</sup> do § 94 OSŘ,<sup>186</sup> čímž dle něj měla jednoznačně vyjádřit to, že postup podle § 94 odst. 3 a 4 OSŘ (dnešní § 7 ZŘS) je namísto jak v případě okruhu účastníků vymezených pomocí hmotného práva, tak v případě těch, kteří jsou za účastníky

---

<sup>182</sup> Tamtéž. komentář k § 6 ZŘS [cit. 6. 5. 2021].

<sup>183</sup> Tamtéž [cit. 6. 5. 2021] nebo také ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C.H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-594-7 s. 28.

<sup>184</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019. op. cit. komentář k § 6 ZŘS [cit. 7. 5. 2021], LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op.cit. komentář k § 6 ZŘS [cit. 7. 5. 2021].

<sup>185</sup> Účastníky řízení jsou navrhovatel (žalobce) a odpůrce (žalovaný) nebo ti, které zákon za účastníky označuje (znění účinné do 31. 12. 2000).

<sup>186</sup> (1) V řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, jsou účastníky navrhovatel a ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Jde-li však o řízení o neplatnost manželství nebo o určení, zda tu manželství je či není, jsou účastníky pouze manželé. (2) Účastníky řízení jsou také navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje. (3) Jestliže někdo z těch, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, se neúčastní řízení od jeho zahájení, vydá soud, jakmile se o něm dozví, usnesení, jímž jej přibere do řízení jako účastníka. (4) Jestliže se řízení účastní ten, o jehož právech nebo povinnostech se v řízení nejedná, soud usnesením jeho účast v řízení ukončí (znění účinné od 1. 1. 2001).

výslovně označeny zákonem.<sup>187</sup> S názorem Lavického se však neztotožňuji. Z důvodové zprávy k zákonu č. 30/2000 Sb. vyplývá, že zákonodárce byl při novelizaci občanského soudního řádu veden mimo jiné úmyslem rozlišit instituty sporného a nesporného řízení, kdy změnou ve znění § 90 OSŘ měl být především odstraněn dosavadní dualismus v označování účastníků sporného procesu. Konkrétně k zařazení pravidla vymezení účastníků řízení zákonem do tehdejšího § 94 OSŘ je zde uvedeno pouze to, že napříště bude citovaným ustanovením upraveno účastenství v nesporném řízení.<sup>188</sup> Důvodová zpráva k zákonu o zvláštních řízeních soudních pak ve vztahu k této problematice poukazuje na kontinuitu s dosavadní právní úpravou a praxí.<sup>189</sup> Soudní praxe se nicméně ustálila v tom směru, že je-li účastenství založeno podle § 6 odst. 2 ZŘS, ustanovení § 7 ZŘS se nepoužije, soud fakticky začne jednat s osobou, jež splňuje zákonné podmínky (v opačném případě s takovou osobou jednat přestane) a s otázkou účastenství se následně vypořádá až v odůvodnění rozhodnutí ve věci samé, eventuálně v jiném rozhodnutí, kterým se řízení končí.<sup>190</sup> Domnívám se, že na takto ustálené praxi je třeba trvat, neboť plně respektuje skutečnost, že účastenství ve smyslu § 6 odst. 2 ZŘS vzniká *ex lege* okamžikem splnění zákonných podmínek. Jakékoliv rozhodování soudu o přibrání účastníka či ukončení jeho účasti je tudíž v těchto případech zcela nadbytečné, dokonce by mohlo vést k nežádoucímu prodlužování řízení. Účastník, s nímž nebylo v řízení jednáno, se pak může proti takovému postupu soudu efektivně bránit za pomoci řádných či mimořádných opravných prostředků<sup>191</sup> směřujících proti konečnému rozhodnutí, neboť se jedná o závažnou procesní vadu, která je důvodem pro jeho zrušení.

Pokud se týká obecných předpokladů účastenství, je třeba vycházet z právní úpravy obsažené v občanském soudním řádu. Ve smyslu § 19 OSŘ má způsobilost být účastníkem každý, kdo má právní osobnost podle norem hmotného práva a dále ten, komu ji zákon přiznává. Pro fyzické osoby tedy obecně platí, že mají procesní subjektivitu od svého narození až do smrti, výjimečně může být nositelem také počaté, dosud nenarozené dítě (§ 23 OZ ve spojení s § 25 OZ). Procesní způsobilost, tj.

---

<sup>187</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 7 ZŘS [cit. 6. 5. 2021].

<sup>188</sup> Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>189</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich> [cit. 7. 5. 2021].

<sup>190</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2017, sp. zn. 21 Cdo 4914/2016.

<sup>191</sup> Viz zejména § 205 odst. 2 písm. c) OSŘ a § 229 odst. 3 OSŘ

schopnost v soudním řízení samostatně jednat pak má každý účastník v tom rozsahu, v jakém je svéprávný (§ 20 OSŘ). Plnou procesní způsobilost tedy mají zletilé fyzické osoby (za předpokladu, že nebyly ve svéprávnosti omezeny), a dále nezletilé osoby starší 16 let, kterým svéprávnost byla přiznána soudem, eventuálně ji nabyly uzavřením manželství (§ 30 OZ).<sup>192</sup>

V případě ostatních nezletilých účastníků je třeba jejich procesní způsobilost zkoumat individuálně a není-li konkrétní účastník schopen před soudem samostatně jednat, musí být ve smyslu § 22 OSŘ zastoupen svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Podle § 23 OSŘ může předseda senátu, vyžadují-li to okolnosti případu, také rozhodnout, že fyzická osoba, která není plně svéprávná, musí být v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, přestože jde o věc, v níž by jinak mohla jednat samostatně.<sup>193</sup> V případě účastenství nezletilého dítěte v řízení o určení a popření rodičovství však bude z důvodu možného střetu zájmů zásadně vyloučeno, aby bylo zastoupeno rodičem, a proto musí být dítěti ve smyslu § 892 odst. 3 OZ jmenován kolizní opatrovník. O jmenování opatrovníka bude rozhodovat soud v řízení ve věci péče soudu o nezletilé podle § 466 písm. g) ZŘS, a to na základě podnětu soudu rozhodujícího v řízení o určení, resp. popření rodičovství.<sup>194</sup>

V souvislosti s účastenstvím nezletilého je třeba poukázat též na tzv. participační práva dítěte pramenící z mezinárodních smluv, zejména pak čl. 3 a 12 Úmluvy o právech dítěte. Ta se v první řadě promítají v povinnosti soudu poskytnout nezletilému účastníkovi, který je schopen pochopit situaci, potřebné informace o soudním řízení, jakož i o možných důsledcích vyhovění svému názoru a důsledcích soudního rozhodnutí. Obdobná povinnost je uložena také zákonnému zástupci nebo opatrovníku nezletilého (§ 20 odst. 4 ZŘS).<sup>195</sup> Jakým způsobem a od koho tyto informace dítě získá se bude odvíjet zejména od jeho věku, rozumové vyspělosti a předmětu řízení.<sup>196</sup> Na povinnost informovat dítě o probíhajícím řízení pak v konkrétních případech navazuje povinnost soudu učinit nezbytné kroky ke zjištění názoru nezletilého dítěte ve věci, je-li

---

<sup>192</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2017. op. cit. s. 330.

<sup>193</sup> Tamtéž.

<sup>194</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. 2020. op. cit. s. 846 – 849 [cit. 4. 7. 2021].

<sup>195</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2017. op. cit. s. 330.

<sup>196</sup> ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě jako účastník občanského soudního řízení*. Právo a rodina, č. 3/2019. s. 5.

schopno jej formulovat.<sup>197</sup> Soud tak může učinit v rámci výslechu dítěte, výjimečně prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo orgánu sociálně-právní ochrany dětí (§ 100 odst. 4 OSŘ).<sup>198</sup> Nedodržení uvedeného postupu je procesní vadou.<sup>199</sup>

#### 5.4 Zásada vyšetřovací a důkazní břemeno

Další procesní zásada, která se v řízení o určení a popření rodičovství uplatní, je zásada vyšetřovací (rovněž označovaná jako vyhledávací nebo inkviziční).<sup>200</sup> Její vyjádření nalezneme v § 20 odst. 1 a § 21 ZŘS, které ukládají soudu povinnost zjistit skutečnosti důležité pro rozhodnutí, tj. skutečnosti relevantní z hlediska hmotněprávních norem vztahujících se k předmětu řízení, bez ohledu na to, co tvrdí a jaké důkazní návrhy činí účastníci. Výlučná odpovědnost soudu za zjištění skutkového stavu však neznamená, že účastníci řízení mohou zůstat zcela pasivní. Takový přístup by nepochybně ztěžoval celkový průběh a délku soudního procesu, a proto i v řízení ovládaném vyšetřovací zásadou dochází k aplikaci ustanovení občanského soudního řádu, z nichž vyplývá povinnost účastníků podílet se na zjišťování rozhodných skutečností.<sup>201</sup> Konkrétně se jedná o obecně uloženou povinnost součinnosti soudu s účastníky řízení vyplývající z § 6 OSŘ,<sup>202</sup> která se při objasňování skutkového stavu projevuje mj. povinností účastníka tvrdit všechny skutečnosti významné pro rozhodnutí (§ 101 odst. 1 písm. a) OSŘ) a označit důkazy k jejich prokázání (§ 120 odst. 1 věta první OSŘ).<sup>203</sup>

Ačkoliv je plnění povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní v zájmu účastníka a jeho procesní aktivita může ve svém důsledku vést k příznivějšímu výsledku ve věci, je na místě zdůraznit, že vyšetřovací zásada je svou povahou neslučitelná se zatížením

---

<sup>197</sup> Ve smyslu § 867 odst. 2 OZ platí vyvratitelná právní domněnka, že dítě starší dvanácti let je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit.

<sup>198</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2017. op. cit. s. 330.

<sup>199</sup> MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016. op. cit. komentář k § 20 ZŘS [cit. 4. 7. 2021].

<sup>200</sup> WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. 2018. op. cit. s. 77-8.

<sup>201</sup> LAVICKÝ, Petr. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, ISBN 978-80-7502-203-5. s. 54-5.

<sup>202</sup> V řízení postupuje soud předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly podle míry jejich účasti spolehlivě zjištěny. Ustanovení tohoto zákona musí být vykládána a používána tak, aby nedocházelo k jejich zneužívání.

<sup>203</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 20 ZŘS [cit. 10. 4. 2021].

účastníků řízení subjektivním důkazním břemenem, resp. břemenem vedení důkazu.<sup>204</sup> Oproti tomu je třeba odlišovat situaci, kdy v řízení nastane tzv. stav *non liquet* a některý ze skutkových předpokladů, s nímž hmotněprávní normy spojují právní následky, zůstane neobjasněn, jinými slovy soud nebude po provedeném dokazování schopen učinit závěr, zda zákonem stanovený předpoklad byl či nebyl naplněn. V takovém případě se při meritorním rozhodování uplatní pravidla objektivního důkazního břemene, jež určují, kdo nese riziko důkazní nouze, resp. kterou z procesních stran tento stav zatěžuje nepříznivými následky.<sup>205</sup> Zatímco v řízení o určení a popření otcovství bude soud vycházet z vyvratitelných právních domněnek, v případném řízení o určení a popření mateřství bude nezbytné k překlenutí stavu *non liquet* dospět za pomoci teorie normové analýzy, podle které každý účastník nese důkazní břemeno ohledně skutkových předpokladů jemu příznivé právní normy, tj. právní normy, z níž pro sebe dovozuje právní následky.<sup>206</sup>

## 5.5 Některá další specifika týkající se průběhu řízení

Jde-li o přípravu jednání, zákon o zvláštních řízeních soudních v § 17 obecně vylučuje provedení přípravného jednání<sup>207</sup> a namísto toho v následujícím ustanovení zavádí tzv. jiný soudní rok, který lze svolat k přípravě, popřípadě k projednání věci, považuje-li to soud za vhodné (§ 18 odst. 1 věta první ZŘS). Jedná se o méně formální úkon soudu, jehož jediným zákonným pravidlem je přizvat účastníky a dát jim prostor, aby se k věci vyjádřili, popřípadě jejich stanoviska zjistit jiným vhodným způsobem (§ 18 odst. 1 věta první a druhá ZŘS). V ostatním je konání, obsah, způsob, místo i průběh jiného soudního roku zcela ponechán na uvážení soudu. Podobně jako přípravné jednání se uplatní zejména tam, kde písemná příprava (např. prostřednictvím výzvy k odstranění vad návrhu podle § 43 OSŘ nebo výzvy k vyjádření podle § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ) nebude postačovat k projednání a rozhodnutí věci.<sup>208</sup> Jeho obsahem proto

---

<sup>204</sup> Subjektivní důkazní břemeno naopak hraje významnou roli v řízení ovládaném zásadou projednací, v němž určuje, která procesní strana má navrhovat důkazy k prokázání určité skutečnosti, aby ve svém vlastním zájmu odvrátila nepříznivé následky, které jí hrozí, zpravidla v podobě prohry sporu.

<sup>205</sup> LAVICKÝ, Petr. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. 2017. op. cit. s. 43 a násl.

<sup>206</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 20 ZŘS [cit. 10. 4. 2021], LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád (§1-250I). Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, ISBN 978-80-7478-986-1. komentář k § 120 OSŘ, In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 10. 4. 2021].

<sup>207</sup> Viz § 114c OSŘ.

<sup>208</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 18 ZŘS [cit. 6. 5. 2021].

zpravidla bude vyjasnění skutkové stránky věci, kdy soud povede účastníky k tomu, aby doplnili svá tvrzení a důkazní návrhy, vyjasnili okruh sporných a nesporných skutečností, případně se pokusí o smírné řešení věci.<sup>209</sup> Prakticky vyloučeno však bude uzavření dohody o předmětu řízení podle ustanovení § 10 ZŘS, neboť obdobnému účelu slouží postup podle § 415 a 416 ZŘS (viz dále).<sup>210</sup> Výjimečně při jiném soudním roku lze provádět též dokazování (§ 18 odst. 1 věta třetí ZŘS). Závěrem je třeba poznamenat, že jiný soudní rok není spojen se zákonnou koncentrací, a ani z nepřítomnosti svolaných účastníků nelze dovozovat žádné procesní důsledky.<sup>211</sup>

S výjimkou zamítnutí návrhu na popření otcovství pro jeho podání po uplynutí popěrné lhůty (§ 425 odst. 2 ZŘS), je soud zásadně povinen k projednání věci samé nařídít jednání (§ 19 ZŘS). Účastník může uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy až do vydání nebo vyhlášení rozhodnutí v nalézacím, případně odvolacím řízení (§ 20 odst. 2 ZŘS). Tím je vyjádřena zásada jednotnosti řízení a princip úplné apelace, které spočívají v tom, že účastníci nejsou při uvádění relevantních skutečností a navrhování důkazních prostředků limitováni žádnými lhůtami, ani procesními stádii.<sup>212</sup> Rozhodnutí, které z navrhovaných důkazů budou v řízení provedeny, však bude záležet výhradně na soudu (§ 120 odst. 1 věta druhá OSŘ) s tím, že takto provedené důkazy bude soud ve smyslu § 132 OSŘ hodnotit podle své úvahy jednotlivě i v jejich vzájemné souvislosti, přičemž bude pečlivě přihlížet ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci.<sup>213</sup> Zájem na zjištění skutečného skutkového stavu se dále odráží v ustanoveních § 20 odst. 3 a § 25 odst. 2 ZŘS, která mj. vylučují možnost ve věci rozhodnout rozsudkem pro uznání<sup>214</sup> a rozsudkem pro zmeškání,<sup>215</sup> typicky spojovanými s principem formální pravdy.<sup>216</sup> Tím však není vyloučena aplikace § 120 odst. 3 OSŘ a učiní-li účastníci některá tvrzení nespornými, resp. výslovně je za nesporná prohlásí, může je soud vzít za svá skutková zjištění. S ohledem na povahu řízení je nicméně povinen zvlášť pečlivě zkoumat, zda ze shodných tvrzeních může

---

<sup>209</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019. op. cit. komentář k § 18 ZŘS [cit. 6. 5. 2021].

<sup>210</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 417 ZŘS [cit. 10. 5. 2021].

<sup>211</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich> [cit. 6. 5. 2021].

<sup>212</sup> MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016, op. cit. komentář k § 20 ZŘS [cit. 17. 4. 2021].

<sup>213</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019. op. cit. komentář k § 20 ZŘS [cit. 17. 4. 2021].

<sup>214</sup> Viz § 114b OSŘ, § 114c OSŘ a § 153a OSŘ.

<sup>215</sup> Viz § 153b OSŘ.

<sup>216</sup> WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. 2018. op. cit. s. 83.



vycházet a zda jsou v zájmu dítěte.<sup>217</sup> S nečinností účastníka řízení pak mohou být spojeny důsledky pouze ve smyslu § 20 odst. 3 věty za středníkem ZŘS, podle kterého jej může soud vyzvat, aby se vyjádřil o určitém procesním návrhu s připojením doložky, že nevyjádří-li se do určité lhůty, bude se mít za to, že s návrhem souhlasí.

Lze tedy shrnout, že řízení o určení a popření rodičovství je v zákoně o zvláštních řízeních soudních koncipováno jako řízení nesporné,<sup>218</sup> jehož hlavním účelem je autoritativní vyřešení statusových otázek, resp. postavit právní poměry rodičů a dětí najisto a tím předcházet možným sporům do budoucna.<sup>219</sup> Vedle preventivní funkce však předmětnému řízení nelze z povahy věci upřít ani funkci reparační, neboť v konkrétním případě může rozhodnutím soudu nepochybně dojít také k ochraně již ohrožených či porušených subjektivních práv některých účastníků (zejména biologického rodiče a dítěte). Při určování a popírání rodičovství vystupuje do popředí ochrana zájmu dítěte jakožto slabšího subjektu a veřejný zájem na náležitém uspořádání statusových právních vztahů, a proto je celý proces uzpůsoben tak, aby zjišťování skutečného skutkového stavu bránilo minimum formálních překážek. Smysl a účel řízení se pak odráží především v charakteru základních procesních zásad, způsobu zahájení řízení, vymezení okruhu účastníků a jejich postavení, průběhu řízení, jakož i povaze vydávaných rozhodnutí.

---

<sup>217</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019. op. cit. komentář k § 20 ZŘS [cit. 17. 4. 2021].

<sup>218</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich> [cit. 10. 4. 2021].

<sup>219</sup> WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. 2018. op. cit. s. 40.

## 6. Určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů

### 6.1 Určení otcovství k dítěti neprovdané matky před matričním úřadem

Ačkoliv občanský zákoník umožňuje za podmínek stanovených v § 779 a násl. určit otcovství k dítěti souhlasným prohlášením rodičů před matričním úřadem, jedinou zmínku týkající se postupu matričního úřadu v souvislosti s touto agendou lze nalézt v § 16 odst. 5 zákona o matrikách, podle kterého je pro souhlasné prohlášení o určení otcovství nutná přítomnost tlumočnicka, pokud je rodič neslyšící, němý, nemluví nebo nerozumí česky, přičemž účast tlumočnicka zajišťuje jeden z rodičů na vlastní náklady, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak. Dále citované ustanovení uvádí, že otcovství lze souhlasným prohlášením rodičů určit pouze jednou a nelze je vzít zpět s tím, že rodiče svým podpisem současně stvrdí, že neurčili otcovství k tomuto dítěti před jiným matričním úřadem nebo před soudem.<sup>220</sup> V dalším zákon o matrikách, ani jiný právní předpis k postupu matričních úřadů při určování otcovství souhlasným prohlášením nestanoví ničeho. Některými praktickými problémy souvisejícími s touto agendou se proto zabývají metodické informace Ministerstva vnitra, v nichž jsou v rámci metodické pomoci též připojeny doporučené vzory zápisů o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů před matričním úřadem.<sup>221</sup>

Pokud se týká místní příslušnosti, souhlasné prohlášení lze učinit před kterýmkoliv matričním úřadem. V případě, že otcovství bude určeno k dítěti již narozenému, matriční úřad, který souhlasné prohlášení rodičů přijal, jej zašle matričnímu úřadu, v jehož knize narození je dítě zapsáno, eventuálně jej mohou příslušnému matričnímu úřadu doručit sami rodiče. Bude-li souhlasné prohlášení učiněno k dítěti dosud nenarozenému, v souladu s 16 odst. 3 písm. b) zákona o matrikách jej rodiče předloží společně s dalšími listinami matričnímu úřadu příslušnému k zápisu do knihy narození podle § 10 odst. 1 zákona o matrikách, tj. matričnímu úřadu v jehož správním obvodu se dítě narodilo.<sup>222</sup>

---

<sup>220</sup> Podle § 79a odst. 1 písm. d) zákona o matrikách se fyzická osoba dopustí přestupku tím, že určí otcovství souhlasným prohlášením rodičů k témuž dítěti opakovaně před jiným matričním úřadem nebo před soudem.

<sup>221</sup> Zejména Informace Ministerstva vnitra č. 4/2008 ze dne 16. 6. 2008, č. j. MV-51179-1/VS-2008, doplněná informací č. 7/2017 ze dne 13. 1. 2017, č. j. MV- 345-3/VS-2017 a č. 27/2017 ze dne 8. 12. 2017, č. j. MV- 88097-9/VS-2017 [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d> [cit. 13. 5. 2021].

<sup>222</sup> VALÁŠEK, Miloš. *Druhá domněnka otcovství a matriční úřady (2.)*. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 27. 8. 2021]. ASPI ID: LIT289591CZ.

Absence právní úpravy s sebou přináší mimo jiné otázku, zda jsou matriční úřady vždy povinny souhlasné prohlášení přijmout, případně jaké mohou být důvody pro jeho odmítnutí. Se značně restriktivním přístupem se lze setkat např. u Šínové, podle které jsou matriční úřady oprávněny zkoumat výhradně naplnění zákonem stanovených předpokladů a náležitostí. Odmítnutí souhlasného prohlášení z jiných důvodů pak jmenovaná označuje s odkazem na čl. 2 odst. 2 a 3 LZPS za nepřijatelné.<sup>223</sup> Za více racionální a praktické však považuji stanovisko Valáška, podle nějž je matriční úřad oprávněn souhlasné prohlášení odmítnout v případech, kdy je nesplnění podmínek na straně rodičů zjevné, např. pokud by jej chtěla učinit osoba, která není plně svéprávná, vdaná žena nebo také muž, jehož věkový rozdíl mezi dítětem by prakticky otcovství vylučoval.<sup>224</sup> Obdobný přístup lze dovodit i z metodických informací Ministerstva vnitra, které matričním úřadům doporučuje prohlášení odmítnout rovněž za situace, kdy jej činí muž, který není pokrevním otcem společně se ženou, která dítě osvojila.<sup>225</sup>

Shledá-li matriční úřad, že souhlasné prohlášení nelze přijmout, je ve smyslu § 155 odst. 3 správního řádu povinen o svém závěru dotčené osoby na požádání písemně vyrozumět a sdělit důvody, které jej k němu vedly.<sup>226</sup> Současně by měl poskytnout odpovídající poučení, tj. že souhlasné prohlášení je za daných okolností možné učinit pouze v řízení před soudem (zejména v případě osob plně nespovědných) nebo jej nelze učinit vůbec, eventuálně dotčeným osobám doporučit obrátit se na příslušný soud s návrhem na osvojení dítěte. Proti takovému postupu matričního úřadu se následně lze bránit podáním stížnosti podle § 175 správního řádu.<sup>227</sup>

Prostor pro odmítnutí pak dle mého názoru nebude dán v případě, kdy matriční úřad bude mít pouhé podezření na zneužití souhlasného prohlášení za účelem usnadnění splnění podmínek pro získání trvalého pobytu či státního občanství anebo obcházení pravidel pro osvojení, neboť k posouzení takových otázek nedisponuje dostatečnými

---

<sup>223</sup> MELZER, Filip, TÉGL, Petr. a kol. 2016. op. cit. s. 902-3.

<sup>224</sup> VALÁŠEK, Miloš. *Druhá domněnka otcovství a matriční úřady (I.)*. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 13. 5. 2021]. ASPI ID: LIT288404CZ.

<sup>225</sup> Informace Ministerstva vnitra č. 8/2016 ze dne 8. 3. 2016, č. j. MV-185207-4/VS-2015 a Informace Ministerstva vnitra č. 25/2017 ze dne 4. 12. 2017, č. j. MV- 41572-8/VS-2017 [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d> [cit. 13. 5. 2021].

<sup>226</sup> VALÁŠEK, Miloš. *Druhá domněnka otcovství a matriční úřady (I.)*. op. cit. [cit. 16. 5. 2021].

<sup>227</sup> Tamtéž [cit. 16. 5. 2021] nebo také Informace Ministerstva vnitra č. 25/2017 ze dne 4. 12. 2017, č. j. MV- 41572-8/VS-2017. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d> [cit. 16. 5. 2021].

právními nástroji, resp. k tomu nemá zákonem svěřenou pravomoc.<sup>228</sup> V souladu s pokyny Ministerstva vnitra by však matriční úřad měl své pochybnosti oznámit příslušným státním orgánům, zejména cizinecké policii a orgánu sociálně právní ochrany dětí, jejichž povinností bude záležitost prověřit a případně též učinit odpovídající kroky k ochraně zájmů dítěte, jakož i zájmu veřejnému.<sup>229</sup>

Souhlasit nelze ani se striktními požadavky některých matrik spočívajícími v současné přítomnosti obou rodičů, předložení těhotenského průkazu nebo platného průkazu totožnosti, které nevyplývají z žádného právního předpisu. K vyloučení pochybností<sup>230</sup> o těhotenství ženy či totožnosti osob, které souhlasné prohlášení činí, je proto třeba akceptovat i jiné dokumenty prokazující potřebné skutečnosti, např. potvrzení lékaře, řidičský průkaz<sup>231</sup> nebo čestné prohlášení matky o rodinném stavu.<sup>232</sup> V této souvislosti však považuji za vhodné osoby činící souhlasné prohlášení poučit o možném naplnění skutkové podstaty přestupku proti pořádku ve státní správě vyskytující se na více úsecích státní správy podle § 2 odst. 2 písm. a) a b) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Za zcela opodstatněný naopak považuji požadavek matričních úřadů, aby rodiče stvrdili svým podpisem, že neprobíhá soudní řízení o určení otcovství k tomuto dítěti, neboť v praxi již byly řešeny situace, kdy bylo souhlasné prohlášení činěno se záměrem předejít právním účinkům rozsudku o určení otcovství, tedy zabránit zapsání biologického otce dítěte do knihy narození.<sup>233</sup>

Povinnost k předložení dokladů prokazujících platnost souhlasného prohlášení, jako např. občanský průkaz, rodné listy rodičů nebo pravomocný rozsudek o rozvodu manželství matky, pak ve smyslu § 16 odst. 3 zákona o matrikách vyplývá až v souvislosti se zápisem dítěte do knihy narození. Zjistí-li matriční úřad na základě předložených dokladů, že souhlasné prohlášení je absolutně neplatné, resp. že nejsou splněny podmínky stanovené v § 779 až 782 OZ, zápis do matriční knihy na jeho základě neprovede. O tom, že muž, jenž učinil souhlasné prohlášení, jako otce dítěte

---

<sup>228</sup> Podle čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR slouží státní moc všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.

<sup>229</sup> Informace Ministerstva vnitra č. 4/2008 ze dne 16. 6. 2008, č. j.: MV-51179-1/VS-2008.

<sup>230</sup> Podle § 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, nevyplývá-li ze zákona něco jiného, postupuje správní orgán tak, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro soulad jeho úkonu s požadavky uvedenými v § 2.

<sup>231</sup> Informace Ministerstva vnitra č. 27/2017 ze dne 8. 12. 2017, č. j. MV- 88097-9/VS-2017. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>[cit. 13. 5. 2021].

<sup>232</sup> VALÁŠEK, Miloš. *Druhá domněnka otcovství a matriční úřady (2.)*. op. cit. [cit. 27. 8. 2021].

<sup>233</sup> Informace Ministerstva vnitra č. 25/2017 ze dne 4. 12. 2017, č. j. MV- 41572-8/VS-2017. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>[cit. 13. 5. 2021].

do matriční knihy nezapiše, vydá rozhodnutí, proti kterému se lze odvolat k nadřízenému správnímu orgánu. Probíhá-li vedle správního řízení o zápisu otce do matriky soudní řízení o určení otcovství podle § 417 ZŘS, bude s ohledem na charakter zápisu na místě správní řízení přerušit a zápis otce do knihy narození provést až na základě pravomocného rozhodnutí soudu.<sup>234</sup>

Lze tedy shrnout, že postup matričních úřadů se v souvislosti s přijetím souhlasného prohlášení o otcovství může v praxi do značné míry lišit, neboť není ani v základních bodech regulován žádným právním předpisem. Tento stav s ohledem na význam předmětného právního jednání považuji za nežádoucí a domnívám se, že by ze strany zákonodárce měla být nastavena jasná pravidla alespoň pokud jde o listiny, které je matriční úřad od osob činících souhlasné prohlášení oprávněn požadovat, a taxativní výčet důvodů, pro které je správní orgán povinen souhlasné prohlášení odmítnout, neboť právě v přístupu k těmto otázkám je postup jednotlivých matričních úřadů značně nejednotný a pro osoby činící souhlasné prohlášení v zásadě nepředvídatelný.

## 6.2 Určení otcovství k dítěti neprovdané matky v řízení před soudem

Řízení o určení otcovství k dítěti neprovdané matky souhlasným prohlášením upravené v § 415 ZŘS není typickým soudním řízením, neboť v něm není vydáváno žádné meritorní rozhodnutí.<sup>235</sup> V odborné literatuře bývá označováno jako řízení předběžné,<sup>236</sup> resp. postup před zahájením řízení o určení otcovství podle § 417 a násl. ZŘS a charakterizováno jako obdoba řízení smírčího.<sup>237</sup> Jeho podstatou je totiž dobrovolné určení otcovství k dítěti, u něhož se neuplatní zákonná domněnka svědčící manželu matky a současně k jeho určení nedošlo souhlasným prohlášením rodičů před matričním úřadem (§ 415 odst. 1 ZŘS). Ačkoliv tak procesní předpis nestanoví výslovně, z povahy věci je vyloučeno, aby řízení podle § 415 ZŘS bylo vedeno také v případech, kdy otcovství k dítěti neprovdané matky ve smyslu § 778 OZ svědčí muži, který dal informovaný souhlas s umělým oplodněním nebo za situace, kdy otcovství bylo určeno soudem. Řízení lze zahájit na návrh i z moci úřední (§ 13 odst. 1 ZŘS) s tím, že soud se o skutečnostech rozhodných pro jeho vedení může dozvědět z vlastní

---

<sup>234</sup> VALÁŠEK, Miloš. *Druhá domněnka otcovství a matriční úřady (2.)*. op. cit.[cit. 27. 8. 2021].

<sup>235</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>236</sup> SVOBODA, Karel. *Souhlasná prohlášení o otcovství podle § 415 a § 416 z.ř.s.* In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 3. 7. 2021]. ASPI ID: LIT49309CZ.

<sup>237</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019, op. cit. komentář k § 415 ZŘS [cit. 17. 5. 2021].

činnosti nebo na základě vnějšího podnětu, např. z oznámení matričního úřadu či orgánu sociálně právní ochrany dětí. O zahájení řízení pak není nezbytné vydávat usnesení,<sup>238</sup> neboť účelem tohoto řízení není autoritativní vyřešení věci soudem, ale pouhé přijetí prohlášení matky a muže o otcovství.<sup>239</sup>

Ustanovení § 415 ZŘS neobsahuje zvláštní úpravu týkající se okruhu účastníků. Důvodová zpráva k § 779 až 781 OZ v tomto směru uvádí, že v řízení o určení otcovství souhlasným prohlášením je třeba dítěti (včetně dítěte dosud nenarozeného, bylo-li již počato) k ochraně jeho zájmů ustanovit opatrovníka, přičemž poukazuje na pravidla zakotvená v Úmluvě o právech dítěte a občanském zákoníku. V případě, že je dítě schopno uznání otcovství porozumět, zmiňuje důvodová zpráva dokonce povinnost informovat jej tak, aby se mohlo k věci vyjádřit. V odborné literatuře je pak někdy účastenství dítěte dovozováno z ustanovení § 420 ZŘS, případně též z § 6 odst. 1 ZŘS.<sup>240</sup> V této souvislosti považuji za vhodné zdůraznit zvláštní povahu řízení, jehož smyslem je dospět k dobrovolnému určení otcovství na základě souhlasného a svobodného projevu vůle matky a muže označeného za otce dítěte. Stejně tak jako matričnímu úřadu, ani soudu dle platné právní úpravy nepřísluší biologické otcovství jakkoliv prověřovat,<sup>241</sup> a proto je v řízení omezen pouze na zjištění totožnosti osob činících souhlasné prohlášení, eventuálně totožnosti dítěte, a naplnění zákonem stanovených předpokladů (viz dále).<sup>242</sup> Za těchto okolností považuji účastenství dítěte za nadbytečné, resp. neúčelné a souhlasím s názorem, že účastníky řízení podle § 415 ZŘS budou pouze matka a muž, který je označen za otce dítěte.<sup>243</sup> Tento závěr vyplývá také z relativně nedávného stanoviska Nejvyššího soudu, podle něž je účastenství v řízení o určení otcovství po rozvodu nebo po prohlášení manželství za neplatné podle § 416 ZŘS, tedy v řízení svou povahou obdobným, ve

---

<sup>238</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 415 ZŘS [cit. 15. 5. 2021].

<sup>239</sup> MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016, op. cit. komentář k § 415 ZŘS [cit. 15. 5. 2021].

<sup>240</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 415 ZŘS [cit. 15. 5. 2021] nebo také KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 512-520. [cit. 15. 5. 2021].

<sup>241</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014, op. cit. komentář k § 779 OZ [cit. 15. 5. 2021].

<sup>242</sup> ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 2015 op. cit. s. 207.

<sup>243</sup> Např. Jirsa In: JIRSA, Jaromír a kol. 2019. op.cit. komentář k § 415 ZŘS [cit. 15. 5. 2021] nebo Dávid In: LAVICKÝ, Petr. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 415 ZŘS [cit. 15. 5. 2021].

smyslu § 6 odst. 2 ZŘS definováno v ustanovení § 777 odst. 2 OZ, vymezujícím okruh osob činících prohlášení o otcovství.<sup>244</sup> Pouze na okraj je třeba poznamenat, že v důsledku přiznání účasti dítěte v řízení podle § 415 ZŘS by nezbylo, než na jeho účasti trvat rovněž v případech určování otcovství souhlasným prohlášením před matričním úřadem, které by v tom důsledku ztratilo některé ze svých předních charakteristik, zejména pokud jde o rychlost, hospodárnost a neformálnost celého procesu.

Je-li řízení zahájeno z moci úřední, soud nejprve předvolá matku a v rámci výslechu ji vyzve, aby označila muže, který je otcem dítěte. Pokud matka otce neuvede, je na soudu, aby ji srozumitelně poučil o důsledcích, které z toho pro dítě plynou, zejména jde-li o vyživovací povinnost, rodičovskou odpovědnost a tomu odpovídající práva a povinnosti a vznik dědického práva.<sup>245</sup> Současně považují za vhodné matku upozornit též na práva dítěte zakotvená v čl. 7 Úmluvy o právech dítěte, konkrétně na právo dítěte znát své rodiče a právo na jejich péči, jakož i na možnost podání žaloby na určení otcovství podle § 783 OZ a stručně ji seznámit s průběhem takového řízení.

Označí-li matka v důsledku uvedeného postupu soudu, případně též cestou písemného či ústního návrhu na zahájení řízení (§ 14 ZŘS), konkrétního muže za otce dítěte, soud jej předvolá k výslechu podle § 415 odst. 1 věty druhé ZŘS, v rámci kterého se ho dotáže, zda otcovství k dítěti uznává. Pokud své otcovství neuzná, i jeho bude vhodné poučit o možnosti následného podání určovací žaloby.<sup>246</sup> Nebyla-li matka dosud soudem řádně vyslechnuta, soud předvolá a vyslechne také matku. Matku ani muže, který je označený za otce dítěte, však nelze k prohlášení otcovství v žádném případě nutit.<sup>247</sup> Jejich přítomnost na výslechu lze nicméně zajistit za pomoci opatření upravených v občanském soudním řádu, a to ukládáním pořádkových pokut (§ 53 OSŘ), eventuálně předvedením (§ 52 OSŘ).<sup>248</sup> Naproti tomu může nastat také situace, kdy se matka s mužem, který má za to, že je otcem dítěte, bez předvolání

---

<sup>244</sup> Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2021 k určení otcovství k nenarozenému dítěti prohlášením podle ustanovení § 777 OZ a k vlivu učiněného prohlášení na výsledek řízení o popření a určení otcovství. Cpjn/202/2020.

<sup>245</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019. op. cit. komentář k § 415 ZŘS [cit. 17. 5. 2021].

<sup>246</sup> Tamtéž [cit. 17. 5. 2021].

<sup>247</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019, op. cit. komentář k § 415 ZŘS [cit. 17. 5. 2021].

<sup>248</sup> LAVICKÝ, Petr. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 415 ZŘS [cit. 17. 5. 2021].

dostaví k soudu a učiní zde souhlasné prohlášení do protokolu společně.<sup>249</sup> Vyloučeno není ani zahájení řízení na návrh muže, který tvrdí, že je otcem dítěte.<sup>250</sup>

K určení otcovství souhlasným prohlášením může dojít také v rámci meritorního řízení o určení otcovství zahájeného podle § 417 a násl. ZŘS.<sup>251</sup> I v tomto případě bude otcovství určeno dnem, kdy k prohlášení jednoho z rodičů přistoupí stejné prohlášení druhého rodiče, kterým je označen za otce tentýž muž, přičemž nebude rozhodné, zda jej v řízení matka s domnělým otcem učinili současně či ve vzájemné přítomnosti.<sup>252</sup> Druhou domněnku otcovství však zakládá výhradně takové prohlášení, které odpovídá všem předpokladům stanoveným hmotněprávní úpravou.<sup>253</sup> Otcovství tudíž nebude určeno, předcházel-li prohlášení jednoho z rodičů takový projev druhého rodiče, který nebyl učiněn před soudem, anebo který sice byl učiněn před soudem, ale nelze jej považovat za dostatečně určité prohlášení o otcovství označeného muže. Za těchto okolností bude nezbytné druhého rodiče vyslechnout a zjistit, zda i on otcovství označeného muže prohlašuje.<sup>254</sup> Za projev vůle směřující k určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů pak nelze považovat ani pouhé prohlášení domnělého otce v řízení o určení otcovství, že je ochoten otcovství uznat nebo že s matkou dítěte v rozhodné době souložil.<sup>255</sup> S ohledem na dikci § 779 odst. 2 věty první OZ, který požaduje, aby souhlasné prohlášení bylo činěno osobně, již také nelze akceptovat dřívější soudní praxi, podle níž nebylo třeba vyžadovat souhlasné prohlášení rodiče, který žalobu o určení otcovství označeného muže sám podal.<sup>256</sup> Dle § 424 ZŘS je určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů, k němuž došlo v průběhu soudního řízení o určení otcovství, důvodem k zastavení tohoto řízení. Není vyloučeno, aby k určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů došlo až během odvolacího řízení.<sup>257</sup>

---

<sup>249</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019, op. cit. komentář k § 415 ZŘS [cit. 30. 5. 2021].

<sup>250</sup> MACKOVÁ, Alena, MUŽIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016, op. cit., komentář k § 13 ZŘS [cit. 30. 5. 2021].

<sup>251</sup> ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvem*. 2015. op. cit. s. 207.

<sup>252</sup> Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu České socialistické republiky z 9. 6. 1983, Cpj 139/83.

<sup>253</sup> Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 27. 2. 1969, 1 Cz 80/69, ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvem*. 2015. op. cit. s. 207.

<sup>254</sup> Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu České socialistické republiky z 9. 6. 1983, Cpj 139/83.

<sup>255</sup> Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 27. 2. 1969, 1 Cz 80/69, ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvem*. 2015. op. cit. s. 207.

<sup>256</sup> SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014, ISBN 978-80-7478-512-2. s. 52.

<sup>257</sup> Tamtéž.



Ve smyslu § 780 věty druhé OZ je soud před přijetím souhlasného prohlášení povinen jako předběžnou otázku posoudit, zda je účastník, který není plně svéprávný, schopen v řízení jednat sám, nebo zda bude na místě, aby za něj jednal opatrovník. Tato hmotněprávní úprava je vzhledem k povaze souhlasného prohlášení, které je tradičně chápáno jako výlučné osobní právo, předmětem časté kritiky.<sup>258</sup> Dle mého názoru jsou výtky ze strany odborné veřejnosti zcela opodstatněné, a proto je třeba bezvýhradně trvat na tom, aby soud před aplikací citovaného ustanovení nejprve pečlivě posoudil způsobilost plně nesevěprávné osoby k předmětnému právnímu jednání, tj. zda je souhlasné prohlášení co do povahy přiměřené její rozumové a mravní vyspělosti (v případě nezletilého, který nenabyl plné svéprávnosti podle § 30 odst. 2 OZ), resp. zda je takové prohlášení přiměřené jejím rozumovým a volným schopnostem (v případě osoby, která byla ve svéprávnosti v souladu s § 55 a násl. OZ omezena). Teprve poté, co soud dospěje k závěru, že plně nesevěprávná osoba je schopna významu a následkům souhlasného prohlášení porozumět, se lze zabývat otázkou, zda je schopna v řízení jednat sama, nebo zda za ní bude jednat opatrovník.<sup>259</sup> V opačném případě bude na místě souhlasné prohlášení odmítnout, neboť je nepřijatelné, aby takto zásadní rozhodnutí statusové povahy za plně nesevěprávného činila osoba, která zjevně nemůže být obeznámena se skutečným stavem věci.<sup>260</sup> Na nevhodnost a nesystémovost stávající právní úpravy poukazuje také důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona projednávaného Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR v 8. volebním období jako sněmovní tisk č. 593/0, ve kterém bylo navrhováno zákonem předvídanou možnost, podle níž může za plně nesevěprávného souhlasné prohlášení činit jeho opatrovník, z citovaného ustanovení zcela vypustit.<sup>261</sup>

S ohledem na ustanovení § 781 OZ je soud povinen prohlášení o otcovství odmítnout také tehdy, nemůže-li matka pro duševní poruchu posoudit význam svého

---

<sup>258</sup> Např. ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 2015. op. cit. s. 207. nebo KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. op. cit. s. 520-521. [cit. 30. 5. 2021].

<sup>259</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014. op. cit. komentář k § 779 a 780 OZ [cit. 30. 5. 2021].

<sup>260</sup> ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 2015. op. cit. s. 207. nebo také KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. op. cit. s. 520-521. [cit. 30. 5. 2021].

<sup>261</sup> Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=593&CT1=0>. [cit. 23. 8. 2021].

prohlášení. S odkazem na § 581 větu druhou OZ<sup>262</sup> lze uzavřít, že rozhodný bude psychický stav matky v době, kdy souhlasné prohlášení činí, a tudíž se může jednat o duševní poruchu pouze přechodného charakteru. Nepřijme-li soud souhlasné prohlášení z některého z výše uvedených důvodů, opět bude vhodné účastníky poučit o možnosti určení otcovství na základě třetí domněnky.

Stran osoby opatrovníka, jenž má za plně nesvéprávného v řízení o určení otcovství souhlasným prohlášením za podmínek stanovených v § 780 OZ jednat, resp. ke způsobu jeho ustanovení zákon ani důvodová zpráva nestanoví ničeho. Z logiky věci však lze usuzovat, že půjde-li o osobu omezenou ve svéprávnosti, bude úkony v řízení činit opatrovník jmenovaný k ochraně jejích zájmů v souladu s § 62 a násl. OZ. V ostatních případech, tj. nezletilých rodičů, kteří dosud nenabýli plně svéprávnosti, bude nezbytné opatrovníka nejprve ustanovit. Nabízí se otázka, zda tak může učinit přímo soud, který úkony podle § 415 ZŘS provádí anebo k ustanovení musí dojít ve zvláštním opatrovnickém řízení. Ačkoliv souhlasím se Svobodou v tom směru, že ustanovení opatrovníka přímo v řízení, v němž dochází k prohlášení o otcovství, je procesně ekonomičtější řešením,<sup>263</sup> domnívám se, že s ohledem na znění § 29 odst. 1 OSŘ paušálně takto postupovat nelze. Nehrozí-li v daném případě nebezpečí z prodlení, bude tudíž dle mého názoru na místě opatrovníka nezletilému ustanovit ve zvláštním opatrovnickém řízení vedeném podle § 466 písm. g) ZŘS.

Souhlasné prohlášení rodičů může být přijato soudcem, vyšším soudním úředníkem, asistentem soudce, justičním čekatelem nebo soudním tajemníkem.<sup>264</sup> Podle § 415 odst. 2 ZŘS je třeba jej zaznamenat do protokolu, který bude splňovat náležitosti stanovené v § 40 odst. 6 a 7 OSŘ a také bude vlastnoručně podepsán matkou a mužem, který s ní souhlasné prohlášení činí, neboť to svým obsahem představuje dohodu o předmětu řízení ve smyslu § 10 ZŘS.<sup>265</sup> V opačném případě k souhlasnému prohlášení

---

<sup>262</sup> Neplatné je i právní jednání osoby jednající v duševní poruše, která ji činí neschopnou právně jednat.

<sup>263</sup> SVOBODA, Karel. *Souhlasná prohlášení o otcovství podle § 415 a § 416 z.ř.s.* op. cit.[cit. 3. 7. 2021].

<sup>264</sup> Viz § 3 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích) ve spojení s § 11 písm. c) bod 3 zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, § 36a odst. 5 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), § 6 odst. 2 písm. d), § 6a písm. c) bod 3 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy,

<sup>265</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 2020, op. cit. s. 831-834. [cit. 12. 6. 2021].

nelze přihlížet.<sup>266</sup> Určením otcovství řízení končí, o čemž soud nevydává žádné rozhodnutí.<sup>267</sup> Skutečnost, že došlo k určení otcovství je však podle § 415 odst. 2 ZŘS povinen oznámit matričnímu úřadu, který vede knihu narození, v níž je dítě zapsáno, tedy matričnímu úřadu, v jehož obvodu se dítě narodilo.<sup>268</sup> Bude-li otcovství určeno k dítěti doposud nenarozenému, domnívám se, že lze postupovat obdobně jako v případě souhlasného prohlášení před matričním úřadem, tj, že rodiče po narození dítěte souhlasné prohlášení předloží příslušnému matričnímu úřadu, případně si jej správní orgán může od soudu sám vyžádat.

Nebude-li postupem podle § 415 ZŘS otcovství určeno (např. proto, že se jednoho z rodičů nepodaří vyslechnout, pro rozpor v prohlášeních matky a muže označeného za otce dítěte či pro nesplnění jiných hmotněprávních podmínek), soud o tom nevydává žádné formální rozhodnutí, kterým by uvedený postup ukončil a pouze tuto skutečnost zachytí v protokolu, eventuálně o ní může učinit úřední záznam do spisu.<sup>269</sup> Nedojde-li k určení otcovství souhlasným prohlášením a matka, domnělý otec nebo dítě následně v přiměřené době nepodají návrh na určení otcovství, může soud dítěti jmenovat opatrovníka k podání takového návrhu a k tomu, aby dítě v řízení zastupoval (§ 415 odst. 3 ZŘS). Na rozdíl od právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 jmenování opatrovníka není obligatorní, a proto je třeba k takovému kroku přistoupit pouze tehdy, bude-li se podání žaloby jevit jako účelné, tj. bude-li takový postup v souladu se zájmem dítěte a za předpokladu, že účastník, který domnělého otce označil, s vedením paternitního řízení nevyjádří výslovný nesouhlas.<sup>270</sup> Za přiměřenou dobu se pak standardně považuje jeden rok.<sup>271</sup> Rovněž opatrovníka k podání návrhu na určení otcovství dítěti je třeba ustanovit ve zvláštním řízení podle § 466 písm. g) ZŘS.

---

<sup>266</sup> Podle § 10 odst. 1 ZŘS pokud je mezi účastníky uzavřena dohoda o předmětu řízení, sepíše soud o takovém úkonu protokol. Dokud není protokol podepsán všemi účastníky, soud k dohodě nepřihlíží.

<sup>267</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2020. op. cit. s. 831-834. [cit. 12. 6. 2021].

<sup>268</sup> § 10 odst. 1 zákona o matrikách.

<sup>269</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 415 ZŘS [cit. 13. 6. 2021] nebo také SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2020, op. cit. s. 831-834. [cit. 12. 6. 2021].

<sup>270</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>271</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 415 ZŘS [cit. 13. 6. 2021].

### 6.3 Určení otcovství po rozvodu nebo prohlášení manželství za neplatné

Ustanovení § 416 ZŘS reflektuje hmotněprávní úpravu zakotvenou v § 777 OZ, která umožňuje konverzi první domněnky ve druhou, resp. v rámci zjednodušeného řízení dosáhnout popření otcovství manžela, případně bývalého manžela matky a současně určit otcovství jiného muže.<sup>272</sup>

Podle § 777 odst. 2 OZ lze řízení zahájit pouze na návrh matky, matrikového otce (tj. manžela, případně bývalého manžela matky) nebo muže, který tvrdí, že je otcem dítěte narozeného v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství nebo o neplatnost manželství a třístým dnem po rozvodu manželství nebo prohlášení manželství za neplatné (§ 777 odst. 1 OZ, taktéž § 416 odst. 1 ZŘS). Návrh je třeba podat nejpozději do uplynutí jednoho roku od narození dítěte (§ 777 odst. 2 OZ) a musí obsahovat především tvrzení o tom, že jsou splněny hmotněprávní podmínky pro postup podle § 416 ZŘS, tedy označení matky, matrikového otce, dítěte a muže, který hodlá prohlásit své otcovství k tomuto dítěti a dále informace týkající se řízení o rozvod či neplatnost manželství, zejména u kterého soudu a pod jakou spisovou značkou je řízení vedeno, eventuálně též datum právní moci rozhodnutí ve věci samé, bylo-li již takové řízení pravomocně skončeno.<sup>273</sup> Za návrh na zahájení řízení je navrhovatel ve smyslu § 11 odst. 2 písm. g) ZoSOP povinen zaplatit soudní poplatek.<sup>274</sup> Pokud se týká okruhu účastníků, plně odkazují na závěry uvedené v podkapitole 6.2, zejména pak na stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2021, Cpjn 202/2020.

Ve smyslu § 416 odst. 1 ZŘS je soud povinen provést výslech matky, manžela a toho, kdo prohlašuje, že je otcem dítěte. V rámci výslechu pak matrikový otec musí uvést, že není otcem dítěte, zatímco jiný muž musí tvrdit, že otcem dítěte je. Pořadí, v jakém budou tato prohlášení učiněna, není rozhodující. Prohlášení matky však vždy následuje až po prohlášení obou mužů, neboť ta se k nim připojuje, tedy souhlasí s tím, že manžel, resp. bývalý manžel není otcem dítěte a je jím muž, který se za otce

---

<sup>272</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>273</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 416 ZŘS [cit. 13. 6. 2021].

<sup>274</sup> Výkladové problémy, jež v praxi panovaly ohledně zpoplatnění řízení podle § 416 ZŘS byly s účinností od 30. 9. 2017 odstraněny novelou zákona o soudních poplatcích, provedenou zákonem č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

prohlásil.<sup>275</sup> Stejně tak jako v řízení podle § 415 ZŘS, i zde je třeba posoudit způsobilost uvedených osob.<sup>276</sup>

Pokud bude návrh podán předčasně, tj. před pravomocným skončením řízení o rozvod nebo neplatnost manželství, soud řízení přeruší do doby, než rozsudek, kterým bylo manželství rozvedeno nebo prohlášeno za neplatné, nabyde právní moci. Bude-li však řízení o rozvod nebo neplatnost manželství zastaveno, nebo bude návrh v takovém řízení pravomocně zamítnut, soud řízení zastaví (§ 416 odst. 3 ZŘS). Nebudou-li splněny jiné hmotněprávní podmínky, např. bude-li návrh podán před narozením dítěte, ve vztahu k dítěti, které se narodilo v době před zahájením řízení o rozvod nebo neplatnost manželství či naopak opožděně, resp. po uplynutí jednoho roku od narození dítěte, navzdory závěru přijatému ve stanovisku Nejvyššího soudu, publikovaném pod sp. zn. Cpjn 202/2020,<sup>277</sup> se přikláním k již dříve vyslovenému názoru v komentářové literatuře, podle kterého je možné řízení podle § 416 ZŘS za daných podmínek s odkazem na § 104 odst. 1 OSŘ, eventuálně též § 16 ZŘS zastavit.<sup>278</sup> Domnívám se totiž, že takový postup nejen logicky navazuje na ustanovení § 416 odst. 3 ZŘS, ale též odpovídá charakteru předmětného řízení, které stejně jako řízení podle § 415 ZŘS není klasickým řízením ve věci samé, resp. nesměruje k vydání meritorního rozhodnutí, ale pouze k přijetí souhlasného prohlášení o otcovství.<sup>279</sup> Na rozdíl od postupu podle § 415 ZŘS se však jedná výlučně o řízení návrhové, které je třeba procesním způsobem ukončit.<sup>280</sup> Budou-li zákonné podmínky následně splněny, osoby uvedené v § 777 odst. 2 OZ mohou návrh podat znovu, případně může k přijetí souhlasného prohlášení dojít v rámci odvolacího řízení.<sup>281</sup>

Ohledně posouzení způsobilosti osob činících prohlášení, postupu soudu, dojde-li ke shodě v prohlášeních účastníků o tom, kdo je otcem, jakož i povinnosti soudu

---

<sup>275</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 2020. op. cit. s. 834-837. [cit. 13. 6. 2021].

<sup>276</sup> Tamtéž [cit. 13. 6. 2021].

<sup>277</sup> „Návrh na určení otcovství k nenarozenému dítěti podle ustanovení § 777 OZ soud zamítne.“

<sup>278</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 2020, op. cit. s. 834-837. [cit. 13. 6. 2021], MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016, op. cit. komentář k § 416 ZŘS [cit. 13. 6. 2021].

<sup>279</sup> MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016, op. cit. komentář k § 416 ZŘS [cit. 13. 6. 2021].

<sup>280</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 2020. op. cit. s. 834-837. [cit. 13. 6. 2021].

<sup>281</sup> Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2021 k určení otcovství k nenarozenému dítěti prohlášením podle ustanovení § 777 OZ a k vlivu učiněného prohlášení na výsledek řízení o popření a určení otcovství. Cpjn/202/2020.

oznámit určení otcovství matričnímu úřadu (§ 416 odst. 2 ZŘS) platí totéž, co pro řízení o určení otcovství k dítěti neprovdané matky vedené podle § 415 ZŘS.<sup>282</sup>

---

<sup>282</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2020. op. cit. s. 834-837. [cit. 13. 6. 2021].

## 7. Řízení o určení a popření otcovství ve věci samé

### 7.1 Zahájení řízení

Meritorní řízení o určení a popření otcovství, konkrétně řízení o určení otcovství podle třetí domněnky a řízení o popření otcovství určeného podle domněnky první nebo druhé se podle § 418 odst. 1 ZŘS zahajuje zásadně na návrh. Okruh aktivně legitimovaných osob k podání návrhu na určení otcovství soudem je primárně stanoven v § 783 odst. 1 OZ, podle kterého tak může učinit matka, dítě i muž, který tvrdí, že je otcem.<sup>283</sup> Za podmínek stanovených v § 784 odst. 2 OZ<sup>284</sup> může být řízení o určení otcovství zahájeno také k návrhu potomka dítěte. Návrh na popření otcovství pak ve smyslu § 785 OZ a 789 až 790 OZ mohou podat pouze matrikový otec a matka dítěte. Manžel matky, resp. muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, otcovství popírá vůči dítěti a matce, jsou-li oba naživu, a nežije-li jeden z nich, vůči druhému. Není-li naživu žádný z nich, matrikový otec toto právo nemá (§ 785 odst. 1 a § 790 odst. 1 OZ). Matka pak ve smyslu § 789 OZ otcovství popírá vůči matrikovému otci a dítěti.

Výjimku ze zásady, že řízení o určení otcovství ve věci samé lze zahájit jen na návrh, zakotvuje § 418 odst. 2 ZŘS. Jedná se o situace, kdy je soud na základě § 679 odst. 1 OZ povinen rozhodnout o otcovství ke společnému dítěti, jakož i o povinnostech a právech rodičů k němu, v důsledku pravomocného rozhodnutí o neexistenci jejich manželství, neboť to za daných okolností nemohlo vyvolat žádné statusové a s ním spojené následky.<sup>285</sup> Účelem je tedy postavit najisto vztah mezi dítětem a mužem, kterému by jinak svědčila zákonná domněnka otcovství manžela matky.<sup>286</sup> Na citované hmotněprávní ustanovení pak navazuje procesní úprava v podobě § 378 ZŘS, který ukládá soudu, jež pravomocně vyslovil, že manželství tu není,

---

<sup>283</sup> V souladu s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 4795/2010, muž, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte, aktivní legitimaci k podání návrhu na určení otcovství neztrácí ani právní mocí rozsudku soudu o osvojení dítěte jinou osobou, ledaže se jedná o osvojení nezrušitelné, neboť pouze tím dochází k trvalému a definitivnímu přetrhání právních vazeb mezi osvojovaným dítětem a dosavadními rodiči.

<sup>284</sup> Zemře-li během řízení dítě, může do šesti měsíců od jeho smrti podat návrh též potomek tohoto dítěte, má-li právní zájem na tomto určení.

<sup>285</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 43-48. [cit. 6. 7. 2021].

<sup>286</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2020. op. cit. s. 838-844. [cit. 6. 7. 2021].

předat<sup>287</sup> věc soudu příslušnému podle § 417 ZŘS, který rozhodne o otcovství ke společnému dítěti a o úpravě práv a povinností k tomuto společnému dítěti, které není plně svéprávné. Od rozhodnutí o neexistenci manželství je třeba odlišovat rozhodnutí o neplatnosti manželství s účinky *ex nunc*, kdy se první domněnka otcovství uplatní za podmínek stanovených v § 776 odst. 1 OZ.<sup>288</sup>

Stran řízení o popření otcovství je výjimka z dispoziční zásady upravena v § 419 ZŘS. Citované ustanovení reflektuje hmotněprávní úpravu obsaženou v § 793 OZ, podle kterého může soud i bez návrhu zahájit řízení o popření otcovství, bylo-li otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů, ale otec dítěte takto určený nemůže být jeho otcem, pokud takový postup soudu vyžaduje zřejmý zájem dítěte a mají-li být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva. K naplnění první podmínky, tj. že otec určený souhlasným prohlášením nemůže být otcem dítěte, dochází zejména tehdy, pokud bude jeho biologické otcovství vyloučeno na základě testů DNA, dále bude-li prokázáno, že je neplodný, resp. s vysokou mírou pravděpodobnosti tomu tak bylo v době rozhodné pro početí dítěte, a nebo v této době dlouhodobě pobýval v zahraničí, eventuálně se s matkou dítěte vůbec neznal.<sup>289</sup> Lze si představit také situaci, kdy zde bude další muž, jež o sobě tvrdí, že je otcem dítěte a který předloží výsledky rozboru DNA, případně pro jeho biologické otcovství budou svědčit další skutečnosti, např. shodné tvrzení matky ohledně jejich společného intimního života, anebo zjevně shodné tělesné znaky dítěte a tohoto muže, např. rasa či barva pleti. Dle Ústavního soudu je však slovní spojení "nemůže být jeho otcem" v ustanovení § 793 OZ třeba vykládat extenzivně, tj. též jako „*reálnou nemožnost*“ s tím, že „*je-li to v zájmu dítěte (a nenaruší-li to stabilitu jeho rodinného uspořádání v rozporu s tímto zájmem), může se soud rozhodnout prověřit otcovství prostřednictvím testu DNA, z něhož jedině lze zjistit přesně, zda dotýčný může či nemůže být otcem dítěte.*“<sup>290</sup> Zřejmý zájem dítěte na popření otcovství pak bude dán obzvláště tehdy, pokud bylo souhlasné prohlášení učiněno za účelem obejití procesu osvojení, majetkového prospěchu matky, legalizace pobytu na určitém území, získání státního občanství, právního i faktického vyloučení

---

<sup>287</sup> Předáním věci se rozumí vyrozumění či podnět k zahájení řízení adresovaný soudu příslušnému k rozhodnutí podle § 417 ZŘS (MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016, op. cit. komentář k § 378 ZŘS. [cit. 6. 7. 2021]).

<sup>288</sup> SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. 2014. op. cit. s. 30.

<sup>289</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HRMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2020, op. cit. s. 845-846. [cit. 6. 7. 2021].

<sup>290</sup> Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2019, sp. zn. II. ÚS 1467/18.



biologického otce ze života dítěte či jiného zavrženíhodného důvodu.<sup>291</sup> Jde-li o třetí podmínku spočívající v naplnění ustanovení zaručující základní lidská práva, lze poukázat na Listinu základních práv a svobod a mezinárodní smlouvy chránící přirozenou rodinu, právo na rodinný a soukromý život (čl. 10 odst. 2 a čl. 32 LZPS, čl. 12 EÚLP) a právo dítěte znát svůj původ a žít se svými rodiči (čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte).<sup>292</sup>

## 7.2 Účastníci řízení

Okruh účastníků řízení je ve smyslu obecného ustanovení § 6 odst. 2 ZŘS výslovně stanoven v § 420 ZŘS. Jsou jimi žena, která dítě porodila (tj. v souladu s § 775 OZ matka dítěte), dítě a muž, který o sobě tvrdí nebo o němž je tvrzeno, že je otcem dítěte (domnělý otec), nebo jehož otcovství má být popřeno (matrikový otec). Domnělých otců se řízení o určení otcovství může účastnit i více. Tuto situaci si lze představit jednak v případě, kdy bude návrh podán vůči vícero mužům, s nimiž matka v rozhodné době souložila, jednak tehdy, spojí-li soud podle § 112 OSŘ ke společnému řízení návrhy několika mužů domáhajících se určení otcovství k témuž dítěti.<sup>293</sup> Ke společnému projednání a rozhodnutí však není přípustné spojit žalobu o popření otcovství se žalobou o určení otcovství k témuž dítěti, neboť rozhodnout o otcovství jiné osoby k dítěti lze teprve po právní moci rozhodnutí o žalobě o popření otcovství, resp. tehdy, nebude-li dítě mít žádného právního otce.<sup>294</sup>

Za daných okolností může být účastníkem řízení i jiný subjekt. V první řadě se jedná o situace, kdy zemře domnělý otec. Zemřel-li domnělý otec již před zahájením řízení o určení otcovství, podle § 783 odst. 3 OZ se návrh podává přímo proti opatrovníkovi, kterého k tomuto účelu jmenuje soud. Opatrovník pak bude ve smyslu § 420 odst. 2 ZŘS účastníkem řízení namísto zemřelého domnělého otce, neboť smrtí zanikla jeho právní osobnost a tím i způsobilost být účastníkem řízení (§ 23 OZ ve spojení s § 19 OSŘ). Rozhodně tedy nelze hovořit o zastoupení tak, jak je tomu v důvodové zprávě k citovanému ustanovení.<sup>295</sup> Ve smyslu § 784 odst. 3 OZ se

---

<sup>291</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 555-558. [cit. 6. 7. 2021].

<sup>292</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2020, op. cit. s. 845-846. [cit. 6. 7. 2021].

<sup>293</sup> <sup>293</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 420 ZŘS [cit. 5. 7. 2021].

<sup>294</sup> Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 1951, sp. zn. CZ I 96/50.

<sup>295</sup> MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016. op. cit. komentář k § 420 ZŘS [cit. 5. 7. 2021].

opatrovník může stát účastníkem také tehdy, zemře-li domnělý otec v průběhu řízení. V případě, že po zahájení řízení zemře domnělý otec, který byl navrhovatelem, soud nejprve vyzve matku a dítě, zda mají zájem v řízení pokračovat a stanoví jim lhůtu k vyjádření. Nevyjádří-li se ve stanovené lhůtě nebo se oba vyjádří tak, že s pokračováním řízení nesouhlasí, soud řízení zastaví. V opačném případě bude soud v řízení pokračovat s opatrovníkem, kterého zemřelému jmenuje (§ 784 odst. 3 a 4 OZ ve spojení s § 421 odst. 3 ZŘS). Zemřel-li domnělý otec v průběhu řízení zahájeného na návrh jiné k tomu oprávněné osoby, jmenuje soud opatrovníka, se kterým bude v řízení pokračovat, bez dalšího (§ 421 odst. 2 ZŘS). S ohledem na ustanovení § 784 odst. 2 OZ přichází v úvahu také účastenství potomků dítěte.

Zemře-li v řízení o určení otcovství jiný navrhovatel než domnělý otec (tj. matka nebo dítě<sup>296</sup>), ve smyslu § 784 odst. 1 OZ může v řízení pokračovat další k návrhu oprávněný. Nevyjádří-li k návrhu oprávněná osoba v soudem stanovené lhůtě zájem na pokračování řízení, soud jej zastaví (421 odst. 1 ZŘS). V opačném případě bude v řízení pokračováno se zbývajících účastníky.<sup>297</sup> Zákonem výslovně není řešena situace, kdy v průběhu řízení zemře matka nebo dítě, kteří návrh na jeho zahájení nepodali. V tomto směru je obecně přijímán závěr, že smrt pouze jedné z těchto osob není překážkou v pokračování řízení. Dojde-li však k úmrtí matky i dítěte, soud řízení podle § 107 odst. 5 OSŘ zastaví.<sup>298</sup>

Ačkoliv § 421 ZŘS explicitně neuvádí, že by se v něm obsažená pravidla pro případ ztráty způsobilosti být účastníkem měla vztahovat pouze na řízení o určení otcovství, mám za to, že v řízení o popření otcovství jej aplikovat nelze.<sup>299</sup> Dle

---

<sup>296</sup> V odborné literatuře se lze setkat i s názorem, že aplikace § 784 odst. 1 OZ je vyloučena v případě, že navrhovatelem bylo dítě s tím, že v takové situaci má být postupováno výhradně podle § 784 odst. 2 OZ (MELZER, Filip, TÉGL, Petr. a kol. 2016. op. cit. s. 943). S tímto názorem se však neztotožňuji, neboť mám za to, že pojmem „navrhovatel“ je třeba chápat jakéhokoliv navrhovatele, tedy i dítě samotné. Nejen jeho potomci, ale také matka a domnělý otec nepochybně mohou mít po smrti dítěte zájem na pokračování řízení, resp. na určení otcovství, který jim nelze takto restriktivním výkladem odírat. Ustanovení § 784 odst. 2 OZ tak dle mého názoru představuje pouze rozšíření okruhu osob aktivně legitimovaných k podání návrhu na určení otcovství v případě smrti dítěte.

<sup>297</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2020. op. cit. s. 849 - 850. [cit. 5. 7. 2021], ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014, op. cit. komentář k § 784 OZ [cit. 5. 7. 2021].

<sup>298</sup> MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016. op. cit. komentář k § 421 ZŘS [cit. 5. 7. 2021] nebo také LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 421 ZŘS [cit. 5. 7. 2021].

<sup>299</sup> Opačný názor zastává např. Dávid In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 421 ZŘS [cit. 5. 7. 2021] či Levý In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA,

důvodové zprávy totiž citované ustanovení vychází z hmotněprávní úpravy, která otázku úmrtí účastníka a případné procesní nástupnictví řeší pouze ve vztahu k řízení o určení otcovství.<sup>300</sup> Ustanovení § 421 odst. 2 a 3 ZŘS navíc výslovně hovoří pouze o tzv. domnělém otci, což je z logiky věci, ale především ve smyslu § 420 odst. 1 ZŘS muž, který o sobě tvrdí nebo o němž je tvrzeno, že je otcem dítěte. Současně je třeba poukázat na skutečnost, že na rozdíl od podání návrhu na určení otcovství, které není časově omezeno, podání návrhu na jeho popření je vázáno prekluzivními lhůtami, které jsou stanoveny pro jednotlivé navrhovatele odlišně. Podpůrně lze ve vztahu k dané problematice argumentovat též rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne ze dne 27. 11. 2007, sp. zn. 30 Cdo 4088/2007, ve kterém dovolací soud (byť v kontextu právní úpravy obsažené v zákoně o rodině a procesního nástupnictví) zdůraznil osobní charakter popěrného práva, v důsledku čehož shledal nemožným v řízení o popření otcovství zahájeném na návrh matky po její smrti pokračovat.<sup>301</sup> Ze všech těchto důvodů mám za to, že úmrtí navrhovatele v řízení o popření otcovství z povahy věci nemůže vést než k zastavení řízení podle § 107 odst. 5 OSŘ. V případě zájmu na popření otcovství pak bude muset další oprávněná osoba návrh na zahájení řízení podat sama, eventuálně společně s žádostí o prominutí zmeškání popěrné lhůty, která bude posouzena dle okolností daného případu.

Na základě výše uvedeného lze dále dospět k závěru, že v řízení o popření otcovství bude soud v případě smrti dítěte nebo otce či matky, kteří nejsou navrhovatelem, pokračovat, bude-li na živu alespoň jedna z osob, vůči kterým návrh směřoval. Zemře-li muž, jehož otcovství je popíráno, v řízení bude pokračováno pouze s matkou a dítětem, neboť zákon jmenování opatrovníka namísto zemřelého právního otce nepředvídá a podmínky k postupu podle § 29 OSŘ nejsou dány pro ztrátu způsobilosti být účastníkem řízení. Nebude-li žádná z osob, vůči kterým návrh směřoval, naživu, soud řízení podle § 107 odst. 5 OSŘ zastaví.

### 7.3 Postup soudu po zahájení řízení

Byl-li podán návrh na určení či popření otcovství, je povinností soudu nejprve zkontrolovat podmínky řízení, tj. zejména zda je soudem věcně (§ 3 odst. 1 ZŘS) a

---

Míroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2020, op. cit. s. 849-850 [cit. 5. 7. 2021].

<sup>300</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>301</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne ze dne 27. 11. 2007, sp. zn. 30 Cdo 4088/2007.

místně příslušným (§ 417 ZŘS), způsobilost na straně účastníků řízení (viz podkapitola 5.3 a 7.2) a zda projednání věci nebrání překážka litispendence (§ 83 OSŘ) nebo překážka věci pravomocně rozhodnuté (§ 159a odst. 4 OSŘ).

Půjde-li o řízení o popření otcovství a nedošlo-li současně s podáním návrhu (§ 4 odst. 1. písm. a) ZoSP ve spojení s § 7 odst. 1 ZoSP) k zaplacení soudního poplatku, soud je též povinen vyzvat navrhovatele ke splnění poplatkové povinnosti a poučit jej o tom, že řízení zastaví, jestliže poplatek nebude ve stanovené lhůtě zaplacen (§ 9 odst. 1, 3 ZoSP). Stejně tak jako v řízení sporném může být poplatník ve smyslu § 138 odst. 1 OSŘ od soudních poplatků osvobozen, odůvodňují-li to jeho poměry a nebude-li se jednat o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva.

Týká-li se otcovství nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti, z důvodu možného střetu zájmů jmenuje soud dítěti v řízení podle § 466 písm. g) ZŘS kolizního opatrovníka (§ 943 OZ), kterým zpravidla bude orgán sociálně-právní ochrany dětí.<sup>302</sup> S řízením o určení otcovství je navíc obligatorně spojeno řízení o péči a výživě nezletilého dítěte (§ 422 ZŘS) a vzhledem k tomu, že jsou tato řízení spojena na základě zákona, nelze uvažovat o vyloučení jednoho z nich k samostatnému pojednání postupem podle § 112 odst. 2 OSŘ.<sup>303</sup> Ke spojení věcí však nedojde, není-li dána pravomoc českých soudů k rozhodnutí a projednání některého z výše uvedených řízení v důsledku přítomnosti mezinárodního prvku.<sup>304</sup> Nabyde-li dítě v průběhu řízení o určení otcovství zletilosti, řízení o péči bude podle § 16 ZŘS zastaveno, zatímco v řízení o výživě bude soud za použití § 477 ZŘS<sup>305</sup> pokračovat.<sup>306</sup> Bude-li však již od počátku vedeno řízení o určení otcovství k dítěti zletilému, které není schopno se samo živit, otázka výživného bude projednána a rozhodnuta až následně v samostatném civilním řízení sporném.<sup>307</sup> V případě řízení o popření otcovství zahájeného *ex offio* podle § 419 ZŘS soud rovněž zváží, zda není na místě pozastavit výkon rodičovské odpovědnosti (§ 793 věta druhá OZ). Zpravidla tak učiní ve vztahu k matrikovému otci,

---

<sup>302</sup> Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 1981, sp. zn. Cpj 228/81, SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2020. op. cit. s. 846 - 849. [cit. 27. 8. 2021].

<sup>303</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019, op. cit. komentář k § 422 ZŘS [cit. 27. 8. 2021].

<sup>304</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>305</sup> Nabude-li dítě v průběhu řízení o jeho výživě zletilosti, dokončí soud řízení podle ustanovení tohoto pododdílu.

<sup>306</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 422 ZŘS [cit. 27. 8. 2021].

<sup>307</sup> JIRSA, J a kol. 2019, op. cit. komentář k § 422 ZŘS [cit. 27. 8. 2021].

který dítě pravděpodobně nezplodil, resp. jej zplodit nemohl,<sup>308</sup> eventuálně též ve vztahu k matce, je-li to v zájmu dítěte, např. hrozí-li z její strany nezákonné manipulace s dítětem.<sup>309</sup>

### 7.3.1 Včasnost podání popěrné žaloby

V případě řízení o popření otcovství je soud povinen zabývat se z úřední povinnosti rovněž tím, zda byla zachována zákonná lhůta k podání žaloby. Byl-li návrh podán manželem matky, kromě objektivní lhůty běžící od narození dítěte je třeba zkoumat též počátek běhu lhůty subjektivní, pro který je ve smyslu § 785 odst. 1 OZ rozhodný okamžik, kdy se manžel matky dozvěděl o skutečnostech zakládajících důvodnou pochybnost o tom, že je otcem dítěte. Při posuzování důvodnosti pochybností v konkrétním případě lze vycházet z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1863/2014, podle něž je „*důvodnost pochybností třeba vztahovat k zpochybnění předpokládaného otcovství do té míry, že podle obecné lidské zkušenosti a s přihlédnutím k povaze skutečnosti zakládající pochybnost lze usuzovat, že žaloba na popření otcovství může být úspěšná. Důvodnou pochybnost o otcovství nebude možno spatřovat jen v iracionálním, nezdůvodněném přesvědčení o svém otcovství, v náznacích či narážkách a poznámkách třetích osob o otcovství, ale může být spatřována v prokázané nevěře, či v dlouhodobé nepřítomnosti domnělého otce v rozhodném období pro početí dítěte, v zdravotních omezeních vylučujících možnost otěhotnění, nebo v kombinaci těchto skutečností. Důvodnou pochybnost o otcovství vzbuzuje i výsledek anonymního testu DNA, který dotyčného muže z otcovství k dítěti vylučuje.*“ Bude-li však otcovství k dítěti popíráno dřívějším manželem matky znovu provdané, u něhož první zákonná domněnka nastoupila v důsledku pravomocného popření otcovství manžela pozdějšího, skutečností rozhodnou pro počátek běhu popěrné lhůty tohoto muže bude toliko okamžik, kdy se o rozhodnutí popírajícím otcovství dozvěděl.<sup>310</sup>

Popěrné lhůty jsou lhůtami hmotněprávními, což znamená, že k jejich zachování je nezbytné, aby návrh na popření otcovství byl nejpozději poslední den lhůty podán u soudu. Ačkoliv zákon výslovně nestanoví, že neuplatněním popěrného práva ve stanovené lhůtě toto právo zaniká (§ 654 odst. 1 OZ), v komentářové literatuře i soudní

<sup>308</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 555-558. [cit. 6. 7. 2021].

<sup>309</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014, op. cit. komentář k § 785 OZ [cit. 6. 7. 2021].

<sup>310</sup> MELZER, Filip, TĚGL, Petr. a kol. 2016. op. cit. s. 966.

praxi jsou popěrné lhůty běžně označovány jako prekluzivní, tedy propadné, a to zejména s odkazem na jejich účel a význam v kontextu popírání a určování otcovství.<sup>311</sup> Pro posouzení včasnosti návrhu se použijí pravidla pro počítání času obsažená v § 605 a násl. OZ. Řízení bude zahájeno včas i tehdy, došel-li návrh ve stanovené lhůtě soudu věcně či místně nepřislušnému.<sup>312</sup>

### 7.3.2 Prominutí zmeškání popěrné lhůty

Podstatnou změnu dosavadního přístupu k popírání otcovství po uplynutí lhůty k podání návrhu na popření otcovství přineslo ustanovení § 792 OZ, dle kterého může soud rozhodnout, že zmeškání lhůty promíjí, pokud to vyžadují zájem dítěte a veřejný pořádek. S účinností občanského zákoníku tudíž pravomoc rozhodovat o důvodnosti popření otcovství po uplynutí popěrné lhůty některému z rodičů přešla z nejvyššího státního zástupce výhradně na soud, který tak může učinit k návrhu matky, právního otce i z vlastní iniciativy,<sup>313</sup> přičemž není rozhodné, zda se jedná o uplynutí lhůty objektivní nebo subjektivní.<sup>314</sup> Z dikce citovaného ustanovení vyplývá, že na prominutí zmeškání lhůty není právní nárok a to, zda byly v konkrétním případě naplněny podmínky stanovené v § 792 OZ, resp. zda soud z důvodů v něm uvedených zmeškání lhůty promíne, závisí výhradně na jeho uvážení.<sup>315</sup>

V obecné rovině lze zájem dítěte i veřejný pořádek spatřovat v souladu právního stavu s biologickou (genetickou) a sociální realitou.<sup>316</sup> Ústavní soud k problematice promíjení popěrných lhůt v nálezu ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. II. ÚS 1741/18, konstatoval, že možnost soudu zakotvená v § 792 OZ představuje výjimku z jinak stanoveného pravidla, k jejíž aplikaci je třeba přistupovat restriktivně, resp. pouze ve výjimečných případech. V této souvislosti poukázal na význam prekluzivních popěrných lhůt spočívající v ochraně již vybudovaného sociálního rodičovství a stability výchovného prostředí nezletilého a současně vyjádřil přesvědčení, že důvody k

<sup>311</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 655-975. [cit. 6. 7. 2021].

<sup>312</sup> SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. 2014. op. cit. s. 61.

<sup>313</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>314</sup> ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. 2014. op. cit. komentář k § 776 OZ [cit. 2. 4. 2021].

<sup>315</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 550-555 [cit. 3. 4. 2021] nebo také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010.

<sup>316</sup> Tamtéž.

prominutí lhůty budou existovat spíše u dětí již zletilých, kterou nejsou na osobě otce natolik závislé (z pohledu výživy, otcovské role či výchovného prostředí), než u dětí nezletilých.

S takovým závěrem však nelze bezvýhradně souhlasit. Možnost prominutí zmeškání lhůty k popření otcovství je nepochybně výjimkou z pravidel stanovených pro popírání otcovství, která sledují legitimní účel, tj. ochranu právní jistoty v rodinných vztazích. Mám však za to, že k její aplikaci by obecné soudy neměly přistupovat restriktivně, nýbrž po pečlivém posouzení vzájemně si konkurujících hodnot a zájmů ve světle okolností daného případu. Podle judikatury Nejvyššího soudu *„rozhodování třetích osob o nejlepších zájmech dítěte vychází z uspokojení základních potřeb dítěte (výživa, bydlení, zdraví), jeho rozvoje, názorů a přání dítěte, totožnosti dítěte, citového spojení, jeho zdraví, bezpečí, ochrany, zaopatření, péče, soudržnosti rodiny, trvalosti domova, vazeb dítěte na kamarády, ze školních vztahů, rizik náhradní péče, kulturního pozadí či náboženské víry. Samotné rozhodnutí pak musí sledovat cíl stabilního a nikoliv přechodného řešení, které sleduje skutečně dlouhodobé zájmy dítěte. (...) Aby však nejlepší zájem dítěte mohl být jako nepodmíněné právo dítěte skutečně svobodně vykonáno, je třeba rovněž připustit, že právo znát své rodiče v sobě zahrnuje i právo tyto rodiče neznat.“*<sup>317</sup> Od zájmu dítěte je nezbytné odlišit zájmy rodičů, které se mohou v konkrétním případě lišit, resp. se mohou se zájmem dítěte dostat do vzájemné kolize (např. ekonomický zájem v podobě vyživovací povinnosti k dítěti, pořízení pro případ smrti, ochrana soukromí a rodinného života), přičemž přední význam by měl být vždy přiznán zjištěnému zájmu dítěte.<sup>318</sup> Při posuzování naplnění podmínek stanovených v § 792 OZ pak nelze upřít význam ani okamžiku, ve kterém se rodič žádající o prominutí zmeškání popěrné lhůty o biologickém původu dítěte dozvěděl, resp. zda o tom, že není biologickým rodičem věděl již před uplynutím popěrné lhůty či nikoliv.

Zachování stability ve statusových poměrech (nezletilého) dítěte tedy nemusí být vždy v jeho zájmu, především v situacích, kdy citové vazby s daným rodičem byly přetřhány, nedochází k realizaci styku a rodičovská role je omezena pouze na plnění zákonné vyživovací povinnosti.<sup>319</sup> Úspěšné popření rodičovství navíc může dítěti otevřít

---

<sup>317</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011.

<sup>318</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 550-555. [cit. 3. 4. 2021].

<sup>319</sup> Rozhodnutí ESLP ze dne 19. 10. 1999, věc Yildirim proti Rakousku, stížnost č. 34308/96, rozsudek ESLP ze dne 24. 11. 2005, věc Shofman proti Rusku, stížnost č. 74826/01, Rozhodnutí ze dne 8. 1. 2007,

cestu ke zjištění svého skutečného původu, stejně tak jako domnělému biologickému rodiči k uplatnění svých rodičovských povinností a práv.<sup>320</sup> Plně se proto ztotožňují se závěrem Nejvyššího soudu vysloveným v usnesení ze dne 30. 3. 2021, sp. zn. 24 Cdo 3536/2020, podle kterého je třeba „*zájem dítěte hodnotit v širších souvislostech a nesmí být zúžen na zachování formálního statusového poměru, který nemá vůbec či dlouhodobě oporu v sociální (ani biologické) realitě a ve skutečnosti nikomu neprospívá*“<sup>321</sup> Závěru Ústavního soudu prezentovaném ve výše citovaném nálezu pak nelze přisvědčit ani v tom směru, že podmínky k prominutí zmeškání lhůty budou dány primárně u dětí zletilých, neboť jsou to právě nezletilé děti, u nichž může v důsledku nového uspořádání rodinných poměrů, resp. poznání biologického rodiče dojít k naplnění práva na jeho péči garantovaného v čl. 7 Úmluvy o právech dítěte.

Ve vztahu ke druhé podmínce prominutí zmeškání lhůty k podání návrhu na popření otcovství, jež primárně odráží požadavek na stabilitě statusových vztahů,<sup>322</sup> Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi zaujal stanovisko, podle kterého je „*podmínka veřejného pořádku na rozdíl od podmínky zájmu dítěte podmínkou objektivní. Nelze ji tedy ztotožňovat se subjektivními zájmy kteréhokoliv účastníka řízení o popření otcovství. Situaci odporující veřejnému pořádku je v tomto kontextu nezbytné chápat jako takovou situaci, která odporuje základním hodnotám společnosti, na nichž je nezbytné trvat. (...) Možnost prominout zmeškání lhůty k popření otcovství je tedy nutno chápat jako výjimečný postup, kterým je zasahováno do stabilních poměrů dítěte, které jsou chráněny prekluzivní lhůtou k popření otcovství a jejichž ochrana je výrazem zákonodárcem provedeného vážení právně relevantních zájmů dítěte, právního otce a případně i biologického otce.*“<sup>323</sup> Příkladem společensky nepřijatelné situace pak Nejvyšší soud v usnesení ze dne 16. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1012/2016, uvádí určení otcovství souhlasným prohlášením na základě podvodu či v rozporu se zákonem. V rozporu s veřejným pořádkem bylo Nejvyšším soudem také shledáno např. otcovství

---

věc Kňákal proti České republice, stížnost č. 39277/06 nebo také usnesení Ústavního soudu ze dne 11.9.2018, sp. zn. IV. ÚS 2756/18.

<sup>320</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 550-555. [cit. 3. 4. 2021].

<sup>321</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2021, sp. zn. 24 Cdo 3536/2020.

<sup>322</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 550-555. [cit. 3. 4. 2021].

<sup>323</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1012/2016.



založené první domněnkou na základě manželství, ve kterém mezi manželi dlouhodobě neexistovaly žádné sociální vazby.<sup>324</sup>

Postup soudu po podání návrhu na popření otcovství po uplynutí popěrné lhůty upravuje § 425 ZŘS. Již výše bylo uvedeno, že soud může zmeškání lhůty prominout i bez výslovného návrhu matky či matrikového otce, a tudíž je povinen v případě každého opožděného návrhu na popření otcovství otázku zájmu dítěte a veřejného pořádku řešit jako otázku předběžnou. O prominutí zmeškání popěrné lhůty soud rozhoduje v zahájeném řízení o popření otcovství, rozhodné skutečnosti k prominutí je proto nezbytné vylíčit přímo v návrhu ve věci samé. Plně se ztotožňuji s tím, že podá-li navrhovatel opožděný návrh bez dalšího, je na místě jej ve smyslu § 5 OSŘ a § 425 ZŘS vyzvat, aby rozhodné skutečnosti k prominutí zmeškání lhůty dotvrdil a případně též označil důkazy k jejich prokázání.<sup>325</sup> K rozhodnutí o prominutí zmeškání lhůty může soud nařídít jednání (§ 425 odst. 1 věta druhá ZŘS) a v rámci něj provést dokazování spočívající zejména ve výslechu matky, matrikového otce, dítěte nebo svědků.<sup>326</sup> Jednání zpravidla nebude nutné nařizovat za situace, kdy navrhovatel na výzvu soudu ve stanovené lhůtě nereagoval, jím uváděné skutečnosti nepředstavují relevantní důvody k prominutí zmeškání popěrné lhůty nebo pokud navzdory výzvě soudu neoznačil důkazy k prokázání svých tvrzení.<sup>327</sup>

K prominutí zmeškání lhůty zákon stanoví pořádkovou lhůtu 4 měsíců od podání návrhu na popření otcovství (§ 425 odst. 1 věta první ZŘS). O samotném návrhu na zmeškání lhůty soud rozhoduje usnesením. Usnesení, jímž bylo zmeškání lhůty prominuto, již nelze napadnout odvoláním (§ 202 odst. 1 písm. c) OSŘ), zatímco proti usnesení, kterým byl návrh na prominutí zmeškání lhůty zamítnut, je odvolání přípustné.<sup>328</sup> Podle judikatury Ústavního soudu pak pravomocné usnesení, jímž zmeškání popěrné lhůty nebylo prominuto, nezakládá překážku věci rozsouzené, jinými slovy není vyloučeno, aby zmeškání popěrné lhůty bylo k návrhu matky, matrikového otce či z iniciativy soudu později prominuto, dojde-li k zásadní změně poměrů, resp.

---

<sup>324</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.3.2021, sp. zn. 24 Cdo 3536/2020.

<sup>325</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019, op. cit. komentář k § 425 ZŘS [cit. 6. 7. 2021].

<sup>326</sup> Tamtéž [cit. 6. 7. 2021].

<sup>327</sup> SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. 2014. op. cit. s. 71.

<sup>328</sup> LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 425 ZŘS [cit. 6. 7. 2021].

budou-li pro takový postup dodatečně shledány zákonné podmínky.<sup>329</sup> Neshledá-li soud důvody k prominutí zmeškání lhůty, které posuzuje bez návrhu účastníka, žádné rozhodnutí o tom nevydává. Své úvahy, kterými se při posuzování splnění podmínek k prominutí zmeškání lhůty řídil, však následně předeštre v odůvodnění rozsudku, jímž návrh ve věci samé zamítl.<sup>330</sup>

Po právní moci rozhodnutí o návrhu na prominutí zmeškání lhůty nařídí soud jednání. Rozhoduje-li však o zamítnutí návrhu z důvodu podání po uplynutí popěrné lhůty, jednání není třeba nařizovat (§ 425 odst. 2 ZŘS). Zamítá-li soud návrh na popření otcovství podaný po uplynutí popěrné lhůty poté, co nevyhověl návrhu jednoho z rodičů na prominutí zmeškání lhůty, návrh na popření otcovství zamítne, aniž by se dále zabýval konkrétními okolnostmi případu. Takový postup přitom nelze ve světle judikatury Nejvyššího soudu považovat za rezignaci na zjišťování nejlepšího zájmu dítěte, neboť již samotná právní úprava popírání otcovství je odrazem zákonodárcem provedeného vážení zájmu dítěte, který je v konkrétním případě dále zjišťován při rozhodování o návrhu na prominutí zmeškání popěrné lhůty, a pokud by se soud po jeho zamítnutí zabýval v řízení věcnými námitkami ohledně nesouladu biologické, sociální a právní reality, byl by takový postup v rozporu se smyslem a účelem zákona.<sup>331</sup> Ze stejného důvodu pak v řízení o vlastní žalobě nelze přihlížet ani ke skutečnostem nastalým po pravomocném rozhodnutí soudu o neprominutí zmeškání popěrné lhůty.<sup>332</sup>

## 7.4 Dokazování

Dospěje-li soud k závěru, že jsou dány podmínky řízení a nebude-li postupovat podle § 425 odst. 2 ZŘS, nařídí k projednání věci samé jednání (§ 19 ZŘS).

Vzhledem k tomu, že paternitní řízení je zpravidla zahájeno na návrh, leží povinnost tvrzení i dokazování stanovená v § 101 odst. 1 písm. a) OSŘ a § 120 odst. 1 věty první OSŘ především na navrhovateli. Prokáže-li navrhovatel v řízení o určení otcovství, že muž označený za otce dítěte s matkou souložil v tzv. kritické době, bude na ostatních účastnících, aby následně tvrdili a prokazovali, že jeho otcovství vylučují

---

<sup>329</sup> Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2208/20 nebo také usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2021, sp. zn. I. ÚS 2897/20.

<sup>330</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HRMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2020. op. cit. s. 854-856. [cit. 5. 7. 2021].

<sup>331</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 21 Cdo 5903/2016.

<sup>332</sup> Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2020, sp. zn. I ÚS 1155/20.

závažné okolnosti. V opačném případě se těmito skutečnostmi již není třeba zabývat.<sup>333</sup> V řízení o popření otcovství pak bude na navrhovateli, aby tvrdil a označil důkazy otcovství vylučující.<sup>334</sup> V této souvislosti přichází v úvahu zejména námitka, že právní otec dítěte s matkou v rozhodné době vůbec nesouložil, je neplodný či k souloži nezpůsobilý, anebo že matka byla v době soulože s právním otcem již těhotná.<sup>335</sup> Jednotlivá tvrzení pak mohou být prokázána např. svědeckými výpověďmi, lékařskými zprávami či závěry znalců z příslušných oborů (viz dále). Bagatelizovat dle mého názoru nelze ani námitky, že při souloži byly použity antikoncepční prostředky, že nedošlo k ejakulaci či že matka v rozhodné době souložila s více muži. Má-li však být otcovství na základě těchto námitek popřeno, bude nezbytné přistoupit k ustanovení znalce z oboru lidské genetiky, který pomocí DNA testu otcovství vyloučí, eventuálně stanoví pravděpodobnost takového otcovství. Bude-li otcovství popíráno manželem matky v tzv. privilegovaném postavení (§ 786 odst. 2 věta první OZ), skutečnost, že dítě nezplodil, tvrdit ani prokazovat nemusí.<sup>336</sup> To však neplatí, bude-li prokázáno, že mezi manželem a matkou došlo k souloži v době, od níž do narození dítěte neprošlo méně než sto šedesát a více než tři sta dní, nebo že při uzavření manželství o těhotenství matky věděl (§ 786 odst. 2 věta druhá OZ). Otcovství k dítěti narozenému v době mezi stošedesátým a třístým dnem od umělého oplodnění provedeného se souhlasem manžela matky, nebo se souhlasem jiného muže, není-li matka vdaná, lze úspěšně popřít pouze tehdy, bude-li tvrzeno a prokázáno, že matka neotěhotněla v důsledku umělého oplodnění, ale souložila s jiným mužem (§ 787 OZ).

S ohledem na vyšetřovací zásadu soud není skutečnostmi uváděnými účastníky řízení omezen (§ 20 odst. 1 ZŘS) a provede i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány (§ 21 ZŘS). Ve smyslu § 125 OSŘ pak za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, zejména výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků.

---

<sup>333</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2014 op. cit. s. 553 – 569. [cit. 7. 8. 2021].

<sup>334</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 543-544. [cit. 7. 8. 2021].

<sup>335</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2014 op. cit. s. 553 – 569. [cit. 7. 8. 2021].

<sup>336</sup> Např. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 543-544. [cit. 7. 8. 2021].

### 7.4.1 Výslech účastníků

Na rozdíl od obecné právní úpravy (§ 131 odst. 1 OSŘ) nemá výslech účastníků v nesporných řízeních subsidiární povahu a lze jej nařídít vždy, je-li to třeba ke zjištění skutkového stavu věci. Souhlas účastníka se přitom nevyžaduje (§ 22 ZŘS). V paternitních řízeních pak výslech účastníků, resp. muže, jehož otcovství má být prokázáno nebo vyloučeno, a matky dítěte, představují z povahy věci základní důkazní prostředek.<sup>337</sup> Soudem by měli být vyslechnuti k rozhodným skutečnostem, zejména k tomu, zda se spolu v tzv. kritické době intimně stýkali, zda měla matka v daném časovém období více sexuálních partnerů a pokud ano, zda ví, kdo je biologickým otcem dítěte, eventuálně zda jim nejsou známy okolnosti vylučující otcovství domnělého/právního otce.

Jde-li o účastnický výslech dítěte v řízení o určení otcovství, ve vztahu k rozhodným skutečnostem jej považují za nadbytečný, protože dítě není a nemůže být schopno se k souloži matky a domnělého otce relevantně vyjádřit. V rámci rozhodování o určení otcovství pak soud nezjišťuje ani názor dítěte podle § 100 odst. 3 OSŘ, neboť jak uvedl Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 30. 10. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1852/2017, „nejlepší zájem dítěte je v předmětném řízení uskutečňován již tím, že právní norma za otce označuje muže, který s matkou v rozhodné době souložil, tedy jednoho z rodičů ve smyslu čl. 7 Úmluvy.“<sup>338</sup> Zjišťování názoru dítěte, eventuálně též jeho účastnický výslech však bude na místě v okamžiku, kdy soud bude mít otcovství domnělého otce za prokázané, a to v rámci řízení o péči o nezletilé dítě a o jeho výživě, které je s řízením o určení otcovství ze zákona spojeno (§ 422 ZŘS).<sup>339</sup>

Stran oprávnění soudu zkoumat zájem dítěte v řízení o popření otcovství odkázal Nejvyšší soud v naposledy citovaném rozhodnutí na své závěry vyslovené v rozsudku ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011-I,<sup>340</sup> s tím, že „v řízení o popření

<sup>337</sup> ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 2015. op. cit. s. 212.

<sup>338</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1852/2017.

<sup>339</sup> DÁVID, Radovan. *Některé procesní aspekty určování a popírání otcovství*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, DÁVID, Radovan a Michal JANOVEC. COFOLA 2018. Část VIII. Civilní status člověka. Brno: Masarykova Univerzita, 2018, s. 8. ISBN 978-80-210-9121-4 [online]. Dostupné z <https://www.law.muni.cz/dokumenty/46485> [cit. 7. 8. 2021].

<sup>340</sup> „V řízení o popření otcovství zahájeném na návrh nejvyššího státního zástupce podle § 62 ZoR je soud oprávněn zkoumat zájem dítěte na popření otcovství. Rozsudek vyhlášený v řízení podle § 62 zák. o rod. nemusí zcela bezvýjimečně deklarovat soulad mezi biologickým a právním otcovstvím, ale jeho cílem je, za užití zásady nejlepšího zájmu dítěte plynoucí z ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, dosáhnout spravedlivé rovnováhy mezi jednotlivými konkurujícími zájmy dotčených

*otcovství, je třeba nalézt spravedlivou rovnováhu mezi navzájem konkurujícími si zájmy, přičemž přední hledisko je třeba přiznat zjištěnému zájmu dítěte (...) s cílem dosáhnout pro dítě stabilního a dlouhodobého řešení*<sup>341</sup> Domnívám se však, že závěry v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011-I, nelze takto generalizovat. Citované rozhodnutí se totiž týkalo řízení o popření otcovství podle ustanovení § 62 odst. 1 ZoR, tj. zahájeného na základě návrhu nejvyššího státního zástupce, jehož podání bylo podmíněno uplynutím lhůty pro popření otcovství některému z rodičů a zmiňovaným zájmem dítěte. Nicméně, Nejvyšší státní zástupce tímto oprávněním s účinností od 1.1.2014 již nedisponuje a namísto toho je soudu s ohledem na zájem dítěte umožněno prominout zmeškání popěrné lhůty (§ 792 OZ), eventuálně řízení o popření otcovství určeného souhlasným prohlášením rodičů zahájit i bez návrhu (§ 793 OZ). Závěr o tom, zda je v daných případech popření otcovství v zájmu dítěte si tak soud učiní sám ještě předtím, než k meritornímu řízení postupem podle § 792 nebo 793 OZ přistoupí, a to i prostřednictvím názoru dítěte zjištěného v souladu s § 100 odst. 3 OSŘ. Bude-li však řízení o popření otcovství z moci úřední zahájeno, resp. bude-li zmeškání lhůty k podání návrhu prominuto, jsem toho názoru, že kroky soudu by měly již bez dalšího směřovat ke zjištění biologické reality, resp. k uvedení faktického stavu do souladu se stavem právním. V případě, že řízení o popření otcovství bylo zahájeno k návrhu podanému v zákonné lhůtě, mám za to, že pro zjišťování zájmu dítěte na samotném popření otcovství již žádný prostor není, neboť vyvážení jednotlivých zájmů, tj. zejména právo dítěte znát své biologické rodiče a zájem na stabilitě statusových vztahů, je již promítnuto v rámci samotné právní úpravy popírání otcovství, konkrétně v podobě relativně krátkých popěrných lhůt. Jinými slovy, je-li v řízení o popření otcovství zahájeného podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 prokázáno, že právní otec není biologickým otcem dítěte, nezbyvá soudu, než rozpor mezi právním a biologickým otcovstvím deklarovat. Presentovaný názor zastává např. také Dávid, který soudní praxi spočívající v hledání nejlepšího zájmu dítěte při určování

---

*osob. Tomu ovšem předchází pečlivé zjištění a rozpoznání jednotlivých zájmů, které je možné jen ve spravedlivém soudním procesu. Aby nejlepší zájem dítěte mohl být jako nepodmíněné právo dítěte skutečně svobodně vykonáno, je třeba rovněž připustit, že právo znát své rodiče v sobě zahrnuje i právo tyto rodiče neznat.*“

<sup>341</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1852/2017.

nebo popírání rodičovství dokonce označil za „*nepochopení postavení dítěte v těchto řízeních.*“<sup>342</sup>

V souvislosti s účastnickým výsledkem je nutno zmínit fakt, že ačkoli v civilním soudním řízení mají účastníci povinnost vypovídat pravdu a nic nezamlčovat (§ 131 odst. 2 OSŘ), nesplnění této povinnosti není spojeno s trestněprávními následky. Uvedenou skutečnost, stejně tak jako absenci neutrality účastníků, je proto nezbytné mít při hodnocení výpovědí jednotlivých účastníků na paměti. Nebude-li soud o pravdivosti shodných tvrzení účastníků pochybovat, není vyloučeno, aby učinil skutkový závěr o otcovství, resp. aby o jeho určení nebo popření rozhodl pouze na základě jejich výsledku. Ve smyslu staršího stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 1979, sp. zn. Cpj 41/79, které je dle mého názoru v dané části stále aplikovatelné, nicméně shodná tvrzení matky a právního otce postačují pro závěr o vyloučení otcovství pouze tehdy, jestliže z nich zcela určitě a nezvratně vyplývá, že mezi nimi v rozhodné době k pohlavnímu styku nemohlo dojít.

#### **7.4.2 Svědecké výpovědi a listinné důkazy**

Při zjišťování rozhodných skutečností může soud vycházet také ze svědeckých výpovědí. Ty mohou být klíčové především v řízení o určení otcovství vedeném proti opatrovníkovi zemřelého domnělého otce, eventuálně v řízení o popření otcovství zemřelého muže, nelze-li provést analýzu DNA. Mezi svědky by pak z povahy věci měly figurovat osoby informované o vztazích matky dítěte a zemřelého (např. rodiče, sourozenci, blízcí přátelé) či osoby disponující informacemi, jež se týkají těhotenství matky (např. gynekolog či porodník, kteří mohou potvrdit přítomnost zemřelého při kontrolách, porodu apod.).

Stejně tak jako účastníci řízení, i svědci mají povinnost vypovědět pravdu a nic nezamlčovat (§ 126 odst. 1 věta druhá OSŘ), a to pod sankcí v podobě možnosti spáchání trestného činu křivé výpovědi (§ 126 odst. 2 věta druhá OSŘ). Přesto je nezbytné, aby se soud při hodnocení svědecké výpovědi pečlivě zabýval vazbou na jednotlivé účastníky řízení, kterou je ve smyslu § 126 odst. 2 věty první OSŘ povinen v rámci výsledku svědka společně s dalšími okolnostmi, které mohou mít vliv na jeho věrohodnost, zjišťovat.

---

<sup>342</sup> DÁVID, Radovan. *Některé procesní aspekty určování a popírání otcovství*. 2018. op. cit. s. 7. [cit. 7. 8. 2021].

Mezi listinnými důkazy by neměl chybět rodný list dítěte, k němuž je otcovství projednáváno, výpis z centrální evidence obyvatel, případně též oddací list rodičů. Z těchto listin jednak lze vycházet při vymezení okruhu účastníků řízení, jednak obsahují podstatné informace vypovídající o tom, zda se v daném případě určení otcovství vůbec lze domáhat, tj. zda je dítě tzv. právně volné, nebo zda je osoba, která podala návrh na určení či popření otcovství, k takovému úkonu aktivně legitimována. Rozhodné skutečnosti lze dále zjišťovat z rozvodových spisů či spisů týkajících se péče o nezletilé dítě, které mohou obsahovat např. informace podstatné pro posouzení, zda v projednávané věci byla zachována lhůta k podání popěrné žaloby. Je-li projednáváno otcovství zemřelého muže, podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 1992, sp. zn. 5 Cz 23/92, je třeba provést také důkaz konstatováním spisu týkajícího se řízení o pozůstalosti.

### 7.4.3 Znalecké posudky

Nepostačuje-li provedení výslechu účastníků ve spojení s dalšími provedenými důkazy k úplnému zjištění skutkového stavu, je nezbytné přistoupit ke znaleckému dokazování (§ 127 OSŘ).<sup>343</sup> V současné době jsou za nejspolehlivější považovány znalecké posudky z oboru zdravotnictví, odvětví genetika – molekulární DNA analýza, spočívající v genetické identifikaci dítěte, matky a domnělého či právního otce, na jejímž základě lze otcovství konkrétního muže zcela vyloučit. Není-li vyloučení otcovství k dítěti možné, provede znalec dále tzv. pozitivní průkaz otcovství spočívající v matematickém hodnocení, resp. výpočtu jeho pravděpodobnosti. V případech, kdy matka a testovaný muž nejsou pokrevně příbuzní, lze tímto postupem jednoznačně řešit 100% případů, kdy je otcovství v závěru posudku buď se 100% jistotou vyloučeno, nebo určeno s pravděpodobností vyšší než 99,9 %.<sup>344</sup> Za vhodnou a přesnou vědeckou metodu testy DNA označil také Evropský soud pro lidská práva, podle kterého její důkazní hodnota převažuje nad jakýmkoliv jinými důkazy, které mohou být k prokázání nebo vyvrácení biologického příbuzenství předloženy.<sup>345</sup> Z pohledu

---

<sup>343</sup> Tento požadavek vyplývá mj. z čl. 5 EÚPDmimoM, který ukládá v řízení týkajícím se otcovství připustit vědecké důkazy, jež mohou určení nebo vyloučení otcovství napomoci.

<sup>344</sup> LOUDOVÁ, Milada a Zuzana SIEGLOVÁ. *Řešení otázky sporného otcovství na počátku 3. tisíciletí – metodiky analýzy DNA umožňují jednoznačnou odpověď*. Právní rozhledy č. 4/2002. s. 199.

<sup>345</sup> Rozsudek ESLP ze dne 15. 7. 2014, věc Tsvetelin Petkov proti Bulharsku, stížnost č. 2641/06.

Nejvyššího soudu pak test DNA představuje závažnou okolnost, která je sama o sobě způsobilá otcovství muže vyloučit.<sup>346</sup>

Ve čtvrté kapitole této práce bylo poukázáno na názor týkající se překonání, resp. zastaralosti třetí domněnky otcovství, s nímž se v souvislosti s možností určení otcovství za pomoci analýzy DNA lze setkat. V tomto duchu se vyjádřil i Ústavní soud, podle kterého je postup soudu, který přistoupí ke znaleckému dokazování metodou DNA, aniž by se předtím zabýval otázkou soulože, zcela v souladu se zásadou arbitrárního pořádku, jakož i zásadou procesní ekonomie, a tudíž jej nelze považovat za vadu řízení.<sup>347</sup> Proti závěru Ústavní soudu se vymezuje např. Winterová či Frintová, podle nichž nelze na požadavek prokazování třetí domněnky zcela rezignovat, neboť je třeba zásadně rozlišovat pořadí důkazů a zákonné vymezení rozhodných skutečností, které se dokazují.<sup>348</sup> S upuštěním od dokazování skutkové báze třetí domněnky rovněž nesouhlasím, neboť mám za to, že rozhodné skutečnosti stanovené zákonodárcem nelze s odkazem na vědecký pokrok na poli molekulární genetiky v soudní praxi bez dalšího ignorovat, tím spíše za situace, že koncepce třetí domněnky zůstala po rekodifikaci soukromého práva zachována.

V daném kontextu bych chtěla poukázat také na skutečnost, že znalecké dokazování zpravidla vede k prodlužování řízení a podstatně zvyšuje jeho náklady. Na rozdíl od Ústavního soudu se proto domnívám, že zásadě procesní ekonomie naopak odpovídá postup, kdy se nalézací soud v řízení o určení otcovství nejprve zabývá otázkou soulože matky a domnělého otce v rozhodné době a teprve za situace, kdy je třetí domněnka prokázána a jsou tvrzeny závažné skutečnosti otcovství vylučující, resp. je-li otcovství mezi matkou dítěte a domnělým otcem i nadále sporné, přistoupí ke znaleckému dokazování. V takovém případě považuji za vhodné účastníky řízení poučit o nákladnosti provedení důkazu znaleckým posudkem, jakož i o následné povinnosti vzniklé náklady s odkazem na § 148 odst. 1 OSŘ nahradit státu, jež bude v závislosti na výsledku řízení uložena v konečném rozhodnutí některému z účastníků, nebude-li splňovat podmínky pro osvobození od soudního poplatku.

---

<sup>346</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 693/2010.

<sup>347</sup> Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07.

<sup>348</sup> WINTEROVÁ, Alena. *Otcovství (úvaha)*. In: WINTEROVÁ, Alena a Jan DVOŘÁK. *Pocta Sentē Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, ISBN 978-80-7357-432-1. s. 604, FRINTOVÁ, Dita. *Dokazování v řízení o určení otcovství*. op. cit. s. 17.



Bezpodmínečně trvat na tom, aby byla nejprve zjišťována skutečnost soulože však považují za nadbytečné např. v situacích, kdy muž označeného za otce dítěte nelze řádně či vůbec vyslechnout proto, že pro duševní či jinou chorobu není výslechu schopen či je již po smrti anebo tehdy, nemá-li dítě právní matku a současně není známa totožnost matky domnělé. Na rozdíl od Hrušákové a Králíčkové<sup>349</sup> jsem totiž toho názoru, že k určení otcovství soudem výjimečně může dojít i bez matrikového mateřství, resp. zápisu matky do knihy narození, neboť takový postup zákon nevylučuje a nepochybně je v zájmu dítěte a v souladu s jeho právy zakotvenými v čl. 7 Úmluvy o právech dítěte, stejně tak jako s právy vyplývajícími z čl. 8 EÚLPS.<sup>350</sup>

Jde-li o určování otcovství, je třeba poukázat také na starší rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. května 1967, 5 Cz 32/67, podle kterého třetí domněnka v zásadě nevylučuje určení otcovství muže, který s matkou dítěte souložil mimo tzv. kritickou dobu. V citovaném rozhodnutí se jednalo o situaci, kdy matka dítěte tvrdila, že s domnělým otcem souložila první den rozhodné doby, zatímco muž, označený za otce dítěte tvrdil, že k souloži došlo o den dříve.<sup>351</sup> V těchto a obdobných případech bezesporu bude v zájmu dítěte vypracování znaleckého posudku nařídít a otcovství pomocí analýzy DNA postavit najisto, neboť zákonná konstrukce třetí domněnky nemusí biologické realitě odpovídat bezvýhradně.

Již výše bylo naznačeno, že k určení a popření otcovství za pomoci testů DNA může dojít i po smrti domnělého nebo právního otce. Vyloučit, resp. stanovit pravděpodobnost otcovství zemřelého lze jednak provedením genetické analýzy jeho blízkých biologických příbuzných (především rodičů nebo sourozence, s nímž má společné oba rodiče), jednak za použití vzorku dochovaného biologického materiálu (např. archivované buněčné nátěry, vzorky tkáně v parafinových bločcích, vlasy, zuby či kosti).<sup>352</sup> Při odebrání vzorku DNA z těla zemřelého je však nezbytné dbát příslušných předpisů týkajících se ochrany osobnosti člověka (§ 82 a násl. OZ), neboť v opačném případě by se jednalo o nezákonně získaný, a tedy v řízení nepřipustný důkaz.<sup>353</sup> Uvedeným způsobem lze postupovat také tehdy, není-li přímé vyšetření muže

---

<sup>349</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita?* op. cit. s. 53. [cit. 26. 8. 2021].

<sup>350</sup> Obdobný názor zastává např. Šínová In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr. a kol. 2016. op. cit. s. 873.

<sup>351</sup> Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. května 1967, 5 Cz 32/67.

<sup>352</sup> HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář.* 2014. op. cit. s. 553 – 569. [cit. 26. 8. 2021].

<sup>353</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1982/2012.

označeného za otce dítěte možné z jiných důvodů (např. pokud byl prohlášen za nezvěstného, dlouhodobě pobývá v cizině či je neznámého pobytu). Analýzou DNA lze úspěšně řešit také případy, kdy je za otce dítěte označeno více mužů v různém stupni vzájemné genetické příbuznosti (s výjimkou jednovaječných dvojčat) nebo je-li sporné otcovství k dítěti narozenému ze vztahu dvou geneticky příbuzných osob. Otcovství lze určit také za situace, kdy není možné přímé vyšetření matky či u dítěte dosud nenarozeného.<sup>354</sup>

Kromě znaleckého posudku vypracovaného soudem ustanoveným znalcem je v řízení o určení a popření otcovství možno využít také znalecký posudek předložený některým z účastníků, bude-li obsahovat veškeré zákonem požadované náležitosti včetně doložky znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku (§ 127a OSŘ).<sup>355</sup> Znalecký posudek o testu DNA provedený v řízení o otcovství je třeba hodnotit jako každý jiný důkaz podle § 132 OSŘ s tím, že soud hodnotí přesvědčivost posudku co do jeho úplnosti ve vztahu k zadání, logickému odůvodnění jeho závěrů a souladu s ostatními provedenými důkazy, nikoliv odborné závěry v něm obsažené. Vyloučí-li však znalec otcovství muže, o němž bylo zjištěno, že s matkou dítěte v rozhodné době souložil, je soud dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu povinen v zájmu ověření spolehlivosti provedené analýzy DNA, jakož i v zájmu přesvědčivosti rozhodnutí, dát znalecký posudek ve smyslu § 127 odst. 2 OSŘ přezkoumat tzv. vrchním dobrozdáním, tj. jiným znalcem, vědeckým ústavem či jinou institucí.<sup>356</sup> Třetí domněnka otcovství tak nemůže být testem DNA vyvrácena, aniž by byl vypracován revizní znalecký posudek, a to ani za situace, kdy testu DNA není čeho vytknout z hlediska způsobu, jakým byl získán a proveden, anebo jeho vypracování brání nedostatek součinnosti justičních orgánů jiného státu.<sup>357</sup>

Součinnost účastníků, eventuálně jiných osob, nezbytnou k vypracování znaleckého posudku založeného na genetické analýze DNA, lze v souladu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu zajistit uložením povinnosti podle § 127 odst. 4 OSŘ spočívající v dostavení se ke znalci a strpění odběru biologického materiálu - vzorku sliznice z dutiny ústní tzv. bukálním stěrem.<sup>358</sup> Z hlediska sledovaného cíle a použitých

---

<sup>354</sup> LOUDOVÁ, Milada a Zuzana SIEGLOVÁ. *Řešení otázky sporného otcovství na počátku 3. tisíciletí-metodiky analýzy DNA umožňují jednoznačnou odpověď*. op. cit. s. 199 – 200.

<sup>355</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019, op. cit. komentář k § 423 ZŘS [cit. 26. 8. 2021].

<sup>356</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 693/2010.

<sup>357</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1898/2014.

<sup>358</sup> Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 10. 2010, sp. zn. III. ÚS 3165/09.

prostředků Ústavní soud toto vyšetření označuje za přiměřené, neboť se jedná o neinvazivní metodu, která podle všeobecně uznávaných vědeckých poznatků při dodržení běžných hygienických pravidel nepředstavuje žádné riziko pro zdraví osoby a pouze v minimální míře se dotýká tělesné integrity člověka.

Půjde-li o řízení o popření otcovství, je ve smyslu nálezu Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 2964/12, nezbytné, aby soud ještě před uložením povinnosti podrobit se odběru genetického materiálu umožnil účastníkům vyjádřit se k návrhu na popření otcovství a aby důvody, pro které se domnívá, že provedení testu DNA je nezbytné pro rozhodnutí ve věci samé, v usnesení o ustanovení znalce a uložení povinnosti náležitě vysvětlil. Stanovený postup by měl sloužit především k tomu, aby ke znaleckému dokazování, jehož výsledkem je „*informace, která se bez ohledu na výsledek řízení ve věci samé významně dotýká soukromí osob a v závislosti na konkrétních poměrech může vést k významnému a neodvratnému zásahu do jejich rodinných vztahů a citových vazeb,*“<sup>359</sup> bylo přístupováno až tehdy, je-li vyloučena možnost zamítnutí návrhu na popření otcovství z jiných důvodů.<sup>360</sup> Prezentované závěry Ústavního soudu jsou plně v souladu s judikaturou ESLP, zejména pak rozhodnutím ve věci *Misfud proti Maltě*,<sup>361</sup> podle kterého v uložení povinnosti k odběru vzorku DNA pro účely určení otcovství nelze spatřovat zásah do práva na soukromý život chráněný čl. 8 Úmluvy za situace, kdy bylo soudem provedeno pečlivé vážení jednotlivých zájmů, tj. zájem dotčené osoby nepodrobit se testům DNA na straně jedné a zájmu dítěte na zjištění vlastní identity na straně druhé.

Bezdůvodné nesplnění povinnosti dostavit se ke znalci a strpět odběr biologického materiálu lze s ohledem na vyšetřovací zásadu, v souladu s níž je soud povinen opatřit důkazy, které mohou objektivně zajistit řádné zjištění skutkového stavu věci, jakož i s ohledem na zájem dítěte znát své biologické rodiče, sankcionovat uložением pořádkové pokuty či jej vynutit předvedením podle § 53 OSŘ.<sup>362</sup> Nepodaří-li se ani prostřednictvím pořádkových opatření povinnou osobu přimět k podrobení se

---

<sup>359</sup> Nález Ústavního soudu ze dne 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 2964/12.

<sup>360</sup> Ačkoliv se citovaný nález týká rozhodování soudů dle právní úpravy obsažené v § 57 odst. 1 ZOR, lze jej přiměřeně aplikovat i na řízení o popření otcovství podle § 785 a násl. OZ, zejména pak postup podle § 425 ZŘS, tj. v případě, kdy byl návrh na popření otcovství podán po uplynutí popěrné lhůty.

<sup>361</sup> Rozsudek ESLP ze dne 29. 1. 2019, věc *Misfud proti Maltě*, stížnost č. 62257/15.

<sup>362</sup> Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 10. 2010, sp. zn. III. ÚS 3165/09, nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07.

testu DNA, je třeba tuto skutečnost zohlednit v rozhodnutí ve věci samé.<sup>363</sup> Současně může být takové jednání kvalifikováno jako přečin pohrdání soudem podle § 336 písm. c) trestního zákoníku, za který lze v krajním případě uložit trest odnětí svobody v trvání dvou let.<sup>364</sup>

Vedle znaleckých posudků z odvětví lidské genetiky lze v řízení o určení a popření otcovství využít také znaleckého posudku z odvětví gynekologie, na základě kterého lze zjišťovat, kdy bylo dítě počato, resp. ve kterém týdnu těhotenství se narodilo či z odvětví sexuologie, na jehož základě mohou být učiněna skutková zjištění, zda je muž, který je označen za otce dítěte, schopen zplodit dítě a s jakou pravděpodobností tomu tak bylo v době početí. S ohledem na spolehlivost určování otcovství za pomoci analýzy DNA se však s takovými posudky dnes lze setkat spíše výjimečně. Za prakticky nepoužívané lze označit také znalecké posudky z odvětví hematologie spočívající v sérotypizaci krevních znaků nebo HLA systému, která sice umožňuje otcovství konkrétního muže spolehlivě vyloučit, avšak k provedení pozitivního průkazu otcovství je zcela nedostačující.<sup>365</sup>

## 7.5 Rozhodnutí ve věci samé

Oproti obecnému pravidlu obsaženému v § 25 odst. 1 ZŘS<sup>366</sup> soud v řízení o určení a popření rodičovství rozhoduje ve věci samé rozsudkem (§ 423 ZŘS). Jedná se o konstitutivní rozhodnutí, neboť jím soud zakládá či ruší statusový právní poměr mezi rodičem a dítětem.<sup>367</sup> Došlo-li k určení otcovství, rodičovská odpovědnost, jakož i další práva a povinnosti mezi rodičem a dítětem vznikají dnem, kdy rozsudek nabude právní moci.<sup>368</sup> Bylo-li naopak otcovství popřeno, práva a povinnosti mezi otcem a dítětem právní mocí rozsudku zanikají. Právní jednání učiněná otcem jako zákonným zástupcem však zůstávají nedotčena (§ 895 OZ). Výživné poskytnuté do právní moci rozsudku o popření otcovství dítě není povinno vracet.<sup>369</sup>

---

<sup>363</sup> Rozhodnutí ESLP ze dne 2. 6. 2015, věc Canonne proti Francii, stížnost č. 22037/13.

<sup>364</sup> Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 9. 2019, sp. zn. III. ÚS 781/19.

<sup>365</sup> LOUDOVÁ, Milada a Zuzana SIEGLOVÁ. *Řešení otázky sporného otcovství na počátku 3. tisíciletí-metodiky analýzy DNA umožňují jednoznačnou odpověď*. op. cit. s. 200.

<sup>366</sup> Soud rozhoduje ve věci samé usnesením, nestanoví-li zákon jinak.

<sup>367</sup> Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. I ÚS 2503/11.

<sup>368</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 525-535 [cit. 12. 5. 2021].

<sup>369</sup> Tamtéž. s. 537-543 [cit. 12. 5. 2021].

Ve smyslu § 27 ZŘS<sup>370</sup> je výrok pravomocného rozsudku, kterým bylo rozhodnuto o určení nebo popření rodičovství, závazný pro každého, tedy nejen pro účastníky řízení a všechny orgány (§ 159a odst. 1 a 3 OSŘ), ale také pro jakékoliv další osoby. S absolutní závazností rozhodnutí pak souvisí nejen povinnost každého právní stav nastolený výrokem pravomocného rozsudku respektovat, ale také vznik překážky věci pravomocně rozhodnuté vyjádřené v § 159a odst. 4 OSŘ<sup>371</sup> pro všechny další osoby, které by se chtěly domáhat určení otcovství k témuž dítěti. Pokud by byl takový návrh přesto podán, postupoval by soud podle § 104 odst. 1 OSŘ a řízení bez dalšího zastavil.<sup>372</sup> Otcovství určené soudem pak nelze ani popřít s tím, že zániku účinků rozsudku se lze domoci pouze prostřednictvím mimořádného opravného prostředku uplatněného v zákonných lhůtách (viz dále).<sup>373</sup> Ani pravomocným rozhodnutím o určení nebo popření otcovství v rámci obnoveného řízení však nebude dotčena platnost jakýchkoli právních jednání učiněných v souvislosti s výkonem práv a povinností rodiče před nabytím právní moci rozsudku (§ 425a odst. 2 ZŘS). Podle § 16 odst. 3 písm. b) zákona o matrikách je pravomocný rozsudek o určení otcovství k dítěti podkladem pro zápis do knihy narození, rozhodnutí o určení rodičovství pak ve smyslu § 5 odst. 1 písm. b) citovaného zákona tzv. matriční skutečností, kterou se mění a doplňují zápisy v matriční knize.

Dospěje-li soud v řízení o určení otcovství zahájeném na návrh k závěru, že muž označený za otce dítěte je biologickým, resp. genetickým otcem, bude rozsudek obsahovat výrok o tom, kdo je otcem dítěte a půjde-li o dítě nezletilé, které nenabylo plné svéprávnosti, rovněž kterému z rodičů se svěřuje do péče a v jaké výši má být hrazeno výživné.<sup>374</sup> Rozhodnutí, jehož předmětem je úprava práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti, pak může být nahrazeno dohodou rodičů schválenou soudem (§ 906 odst. 2 OZ ve spojení s § 908 OZ).<sup>375</sup> Nebude-li otcovství domnělého otce prokázáno, soud návrh zamítne. Mám za to, že návrh na určení otcovství by měl být zamítnut také tehdy, bude-li se týkat dítěte, k němuž bylo otcovství jiného muže

---

<sup>370</sup> Výrok pravomocného rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o statusové věci fyzické nebo právnické osoby, je závazný pro každého.

<sup>371</sup> Jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu.

<sup>372</sup> DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. 2009. op. cit. s. 1092 – 1105 [cit. 12. 5. 2021].

<sup>373</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 525-535. [cit. 12. 5. 2021].

<sup>374</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019, op. cit. komentář k § 423 ZŘS [cit. 27. 8. 2021].

<sup>375</sup> Tamtéž. komentář k § 422 [cit. 27. 8. 2021].

založeno na základě některé ze zákonných domněnek zakotvených v § 776 – 782 OZ.<sup>376</sup> V odborné literatuře se nicméně lze setkat i se závěrem, že za daných okolností by se mělo postupovat podle § 104 odst. 1 OSŘ, eventuálně též § 424 ZŘS a řízení zastavit.<sup>377</sup> Dle mého názoru však takto založené otcovství jiného muže nepředstavuje nedostatek podmínky řízení, ale svědčí o nedůvodnosti samotného návrhu, o čemž je třeba rozhodnout meritorně. Odkazovat pak nelze ani na § 424 ZŘS, eventuálně též § 16 ZŘS, neboť mám za to, že aplikace těchto ustanovení je cílena především na situace, kdy bude otcovství k dítěti, které nemělo žádného právního otce, určeno až po zahájení řízení, a to na základě souhlasného prohlášení účastníků, resp. matky a domnělého otce. V případě řízení o popření otcovství zahájeném na návrh pak soud ve výroku rozsudku uvede, že muž, jehož otcovství bylo popíráno, otcem dítěte není. V opačném případě návrh zamítne.

Výsledkem řízení zahájeného z moci úřední podle § 418 odst. 2 ZŘS by pak měl být výrok soudu, že zdánlivý manžel je otcem dítěte narozeného v neexistujícím manželství a půjde-li o dítě nezletilé, společně s ním také výrok týkající se úpravy péče a výživy. V případě závěru, že otcovství muže, který byl před prohlášením neexistence manželství zapsán do rodného listu dítěte, určit nelze, by v zájmu právní jistoty dítěte naopak mělo být rozhodnuto tak, že tento muž otcem není.<sup>378</sup> Uzavře-li soud v řízení podle § 419 ZŘS na základě provedeného dokazování, že právní stav je v souladu s biologickou realitou, nelze pak dle mého názoru postupovat jinak, než řízení s odkazem na § 16 ZŘS zastavit.

Rozsudek, stejně jako další rozhodnutí, jimiž se řízení končí, musí obsahovat též výrok o povinnosti k náhradě nákladů řízení (§ 151 odst. 1 OSŘ). V řízení o určení nebo popření otcovství zahájeném na návrh bude soud o nákladech řízení rozhodovat podle § 142 a násl. OSŘ, tedy především podle pravidla úspěchu ve věci. Půjde-li o řízení o popření otcovství zahájené bez návrhu podle § 419 ZŘS nebo o řízení o určení otcovství ke společnému dítěti v případě pravomocného určení neexistence manželství (bez

---

<sup>376</sup> Tento závěr dovozují jednak z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 1965, sp. zn. 5 Cz 81/65, jednak z nálezu Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16, jímž byla zamítnuta ústavní stížnost směřující proti rozhodnutím obecných soudů, kterými byl zamítnut návrh stěžovatele na určení jeho otcovství k dítěti, které se narodilo do manželství matky dítěte a jiného muže než stěžovatele.

<sup>377</sup> Např. SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. 2014. op. cit. s. 29. nebo také WIPPLINGEROVÁ, Miroslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-7478-829-1. s. 158.

<sup>378</sup> SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. 2014. op. cit. s. 30.

ohledu na skutečnost, zda bylo zahájeno na návrh či *ex offio*), rozhodování o nákladech řízení mezi účastníky se bude řídit ustanovením § 23 ZŘS,<sup>379</sup> podle kterého soud zpravidla rozhodne tak, že žádný z účastníků nemá na náhradu nákladů řízení právo.<sup>380</sup> Výjimku mohou odůvodňovat okolnosti případu (§ 23 věta druhá ZŘS) nebo návrh na zahájení řízení představující svévolné nebo zjevně bezúspěšné uplatňování práva (§ 24 ZŘS). Vyloučena pak není aplikace ustanovení § 147 odst. 1 OSŘ,<sup>381</sup> podle nějž může dojít k tzv. separaci nákladů.<sup>382</sup> Při ukládání povinnosti k náhradě nákladů, jež vznikly státu během řízení, které lze zahájit i bez návrhu (zpravidla v souvislosti s vypracováním znaleckého posudku), bude soud ve smyslu § 148 odst. 1 OSŘ namísto úspěchu ve věci vycházet z výsledku řízení s ohledem na procesní návrhy účastníků.<sup>383</sup>

Rozsudek se vyhláší vždy veřejně (§ 156 odst. 1 OSŘ), tedy i v případě, kdy k rozhodnutí věci není třeba nařizovat jednání (§ 425 odst. 2 věta druhá ZŘS). Nebude-li jím uložena povinnost k náhradě nákladů řízení, eventuálně jiná povinnost k plnění, právní moci a vykonatelnosti nabude současně (§ 161 odst. 2 OSŘ).

## 7.6 Opravné prostředky a jejich specifika

Zákon o zvláštních řízeních soudních obsahuje pouze minimální právní úpravu týkající se opravných prostředků. Na řízení o řádných (odvolání) i mimořádných (dovolání, žaloba pro zmatečnost a žaloba na obnovu řízení) opravných prostředcích se proto použijí téměř veškerá ustanovení občanského soudního řádu, a to samostatně (§ 1 odst. 3 ZŘS) či vedle ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních (§ 1 odst. 4 ZŘS) s přihlédnutím k povaze řízení o určení a popření rodičovství a okolnostem projednávané věci.<sup>384</sup>

---

<sup>379</sup> Bylo-li možné zahájit řízení i bez návrhu a v řízení ve statusových věcech manželských a partnerských, nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení podle výsledku řízení. Náhradu nákladů řízení lze přiznat, odůvodňují-li to okolnosti případu.

<sup>380</sup> SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2020, op. cit. s. 796. [cit. 27. 8. 2021].

<sup>381</sup> Účastníku nebo jeho zástupci může soud uložit, aby hradili náklady řízení, které by jinak nebyly vznikly, jestliže je způsobili svým zaviněním nebo jestliže tyto náklady vznikly náhodou, která se jim přihodila.

<sup>382</sup> WIPPLINGEROVÁ, Miroslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a Kristýna SPURNÁ. 2015. op. cit. s. 26-7.

<sup>383</sup> JIRSA, Jaromír a kol. 2019, op. cit. komentář k § 23 ZŘS [cit. 27. 8. 2021].

<sup>384</sup> Tamtéž. komentář k § 29 [cit. 27. 8. 2021].

Rozsudek vydaný v řízení o určení, resp. popření otcovství lze napadnout odvoláním (§ 201 OSŘ). Významným specifikem odvolacího řízení probíhajícího podle zákona o zvláštních řízeních soudních je tzv. princip úplné apelace (§ 28 odst. 1 věta první ZŘS), jenž účastníkům umožňuje uvádět nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. Tento princip plně odpovídá povaze řízení o určení a popření rodičovství coby řízení nesporného, v němž má být ve veřejném zájmu rozhodováno na základě co možná nejúplněji zjištěného stavu věci. V souladu se zásadou vyšetřovací je pak odvolací soud k novým skutečnostem a důkazům povinen přihlédnout z úřední povinnosti (§ 28 odst. 1 věta druhá ZŘS). Není tedy vyloučeno, aby v rámci odvolacího řízení bylo prováděno i rozsáhlejší dokazování.<sup>385</sup> Ustanovení § 28 odst. 2 ZŘS dále stanoví odchylku od obecného pravidla týkající se vázanosti soudu rozsahem uvedeným v odvolání (§ 212 OSŘ), a to pro řízení, která lze zahájit i bez návrhu. Přestože je ve smyslu ustanovení § 205 odst. 1 OSŘ jednou z obligatorních náležitostí odvolání také odvolací důvod, je odvolací soud v řízení o určení a popření rodičovství ve smyslu ustanovení § 28 odst. 3 ZŘS povinen napadené rozhodnutí přezkoumat i za situace, kdy na základě výzvy k odstranění vad podle § 43 OSŘ nedošlo k jeho doplnění.<sup>386</sup>

Podle § 30 odst. 1 ZŘS představuje řízení o určení a popření rodičovství výjimku z pravidla, že dovolání proti rozhodnutí podle hlavy páté části druhé zákona o zvláštních řízeních soudních není přípustné. O možnosti podat opravný prostředek v podobě odvolání či dovolání je soud podle § 157 odst. 1 OSŘ a § 167 odst. 2 OSŘ povinen účastníkům poskytnout řádné poučení. Tato povinnost rovněž vyplývá z ustanovení § 5 OSŘ a čl. 36 odst. 1 LZPaS a je naplněním jednoho ze základních předpokladů práva na spravedlivý proces, resp. práva na přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.<sup>387</sup> Vyloučeno není ani podání žaloby pro zmatečnost či žaloby na obnovu řízení. Stejně jako u odvolání, i v případě všech mimořádných opravných prostředků platí, že ve věcech, v nichž lze řízení zahájit bez návrhu, soud není vázán mezemi, ve kterých se účastník přezkoumání rozhodnutí domáhá (§ 29 ZŘS), resp. rozsahem dovolacích návrhů (§ 30 odst. 2 ZŘS).

---

<sup>385</sup> MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016, op. cit. komentář k § 28 ZŘS [cit. 29. 8. 2021].

<sup>386</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>387</sup> Nález Ústavního soudu ze dne 21. 7. 2020, sp. zn. I ÚS 3552/19.



Stran žaloby na obnovu řízení je v § 425a odst. 1 ZŘS zakotvena možnost prolomení tříleté objektivní lhůty (§ 233 odst. 2 OSŘ), tedy podání žaloby i po třech letech od právní moci rozhodnutí za předpokladu, že otcovství bylo určeno soudem přede dnem 31. prosince 1995 a k dispozici jsou nové důkazy, jež souvisí s novými vědeckými metodami, které v původním řízení nebylo možné použít. Předmětné ustanovení bylo do zákona o zvláštních řízeních soudních vloženo novelou provedenou zákonem č. 296/2017 Sb., účinnou od 30. 9. 2017, která jednak reagovala na vývoj moderní vědy umožňující otcovství určit téměř s jistotou za pomoci analýzy DNA, jednak sledovala plnění mezinárodních závazků České republiky vyplývajících z čl. 8 EÚLPS ve světle judikatury ESLP, zejména věci Paulík proti Slovensku<sup>388</sup> a Shofman proti Rusku.<sup>389</sup> Do té doby český právní řád neposkytoval žádné nástroje, kterými by bylo možné nesoulad mezi biologickou realitou a právním stavem založeným starším rozhodnutím soudu vycházejícího z méně spolehlivých vědeckých metod (např. krevní zkoušky) napravit, přestože na jeho zachování ze strany dotčených osob nepřetržoval zájem.<sup>390</sup> Takovou právní úpravu ESLP v pozdějším rozhodnutí Novotný proti České republice dokonce označil za „selhání vnitrostátního právního systému při ochraně práva stěžovatele na respektování jeho soukromého života.“<sup>391</sup>

Uvedená rozhodnutí ESLP reflektoval i Ústavní soud v nálezu ze dne 8. 1. 2019, sp. zn. I ÚS 2845/17, ve kterém prolomil zásadu *res iudicata* a umožnil projednat žalobu na určení otcovství, o němž bylo pravomocně rozhodnuto před více než padesáti lety za situace, kdy stěžovatelka nemohla použít ustanovení § 425a ZŘS, neboť nabylo účinnosti až pod skončení jejího řízení před obecnými soudy. Zvážil přitom v kolizi stojící hodnoty, tj. zájem na získání informací, nezbytných pro odhalení důležitých aspektů osobní identity na straně jedné a obecný zájem na stabilitě právního vztahu založeného věcí již rozsouzenou, jakož i práva dotčených třetích osob, na straně druhé, a uzavřel, že „obě dvě strany mají právo na udržení právní jistoty, ale stejně tak mají právo mít najisto postavenu svoji vlastní identitu, jejíž nedílnou součástí je i fakt, kdo je koho rodičem a kdo je čím dítětem. Právní úprava nemůže ignorovat ani skutečnost, že významný právní zájem na určení (nebo popření) otcovství může vzniknout někdy až se

---

<sup>388</sup> Rozsudek ESLP ze dne 10. 10. 2006, věc Paulík proti Slovensku, stížnost č. 10699/05.

<sup>389</sup> Rozsudek ESLP ze dne 24. 11. 2005, věc Shofman proti Rusku, stížnost č. 74826/01.

<sup>390</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>391</sup> Rozsudek ESLP ze dne 7. 6. 2018, věc Novotný proti České republice, stížnost č. 16314/13.

*značným časovým odstupem od narození dítěte.*“ Při posuzování zájmů domnělého otce Ústavní soud přihlédl také k tomu, že dítě bylo již zletilé, materiálně zajištěné a bez úmyslu z určení otcovství získat jakýkoliv finanční prospěch.<sup>392</sup>

Časové rozšíření obnovy řízení zakotvené v § 425a ZŘS se uplatí výlučně u otcovství určeného soudem na základě třetí domněnky. Zákonodárcem zvolená pevná hranice 31. 12. 1995 pak reflektuje skutečnost, že testy DNA začaly být soudy v rámci řízení o určení a popření otcovství plošně užívány od roku 1992, přičemž byla ponechána dostatečná časová rezerva s cílem eliminovat případy, ve kterých navzdory běžné soudní praxi k provedení testu DNA nebylo přistoupeno.<sup>393</sup> Lze tedy uzavřít, že obnovené řízení zahájené podle ustanovení § 425a ZŘS se bude týkat dětí již zletilých, k nimž bylo otcovství soudem určeno na základě dříve dostupných vědeckých metod, odlišných od analýzy DNA, eventuálně na základě jiných v řízení provedených důkazů, zejména výslechu účastníků a svědků. Již ve věci Jäggi proti Švýcarsku<sup>394</sup> ESLP konstatoval, že zájem a potřeba poznat své příbuzné s postupujícím věkem neustává a dle mého názoru je tedy zcela na místě, aby dotčené osoby měly v souladu s čl. 8 Úmluvy možnost poznat svou skutečnou identitu a postavit vzájemné biologické vazby na jisto i po mnoha letech od rozhodných událostí, resp. tyto dodatečně uvést do souladu s právním stavem.

---

<sup>392</sup> Nález Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2019, sp. zn. I ÚS 2845/17.

<sup>393</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

<sup>394</sup> Rozsudek ESLP ze dne 13. 7. 2006, věc Jäggi proti Švýcarsku, stížnost č. 58757/00.

## 8. Řízení o určení a popření mateřství

Procesní právní úprava řízení o určení a popření mateřství je obsažena v jediném ustanovení, konkrétně § 426 ZŘS, který pouze stručně ukládá přiměřené použití ustanovení o řízení o určení a popření otcovství (tj. § 417 - § 425a ZŘS). Otázka mateřství může být předmětem řízení tehdy, nemá-li dítě zapsané v matrice uvedeno na místě rodičů, resp. matky nikoho, zpravidla proto, že bylo nalezeno nebo odloženo do tzv. baby boxu a totožnost jeho matky není známa. V takovém případě lze podat návrh na určení mateřství a tím se domáhat tzv. pozitivního výroku. Za situace, kdy dítě bude mít v rodném listě matku, nicméně jiná žena bude tvrdit, že jej porodila, eventuálně právní matka bude tvrdit, že dítě neporodila, hovoříme o tzv. negativním konfliktu. Ten si lze představit především tehdy, dojde-li k záměně dětí v porodnici,<sup>395</sup> záměně totožnosti matek nebo v případě náhradního mateřství.<sup>396</sup>

Stran okruhu osob aktivně legitimovaných k podání návrhu na zahájení řízení zákon, ani důvodová zpráva nestanoví ničeho. Co se týče řízení o určení mateřství je komentářová literatura v zásadě jednotná, když analogicky k právní úpravě týkající se určení otcovství obsažené v § 783 OZ mezi aktivně legitimované osoby řadí především ženu, která tvrdí, že dítě porodila, právního otce a dítě. Půjde-li o dítě nezletilé, není vyloučeno, aby soud s odkazem na ustanovení § 415 odst. 3 ZŘS k podání návrhu na určení mateřství dítěti ustanovil opatrovníka. Z povahy věci lze k aktivně legitimovaným osobám řadit také domnělého otce, tedy muže, který tvrdí, že jím označená žena dítě porodila současně s tím, že on je otcem tohoto dítěte. Za použití analogie k ustanovení § 783 odst. 3 OZ lze dospět k závěru, že mateřství lze určit i tehdy, není-li již domnělá matka na živu, přičemž návrh se podá proti opatrovníkovi, kterého za tímto účelem jmenuje soud.<sup>397</sup>

Návrh na popření mateřství pak analogicky k § 785 OZ a násl. může podat žena, která je v matrice jako matka dítěte zapsána, a jeho právní otec. Diskutabilní je otázka aktivní legitimace dalších osob, zejména ženy, která tvrdí, že dítě porodila a dítěte

---

<sup>395</sup> Aktuálně.cz. Třebíčské děti: Vše o fatální chybě nemocnice. [online]. 30. 1. 2009. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/trebickske-deti-vse-o-fatalni-chybe-nemocnice/r~i:article:511719/> [cit. 10. 10. 2021].

<sup>396</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 655-975. [cit. 12. 9. 2021].

<sup>397</sup> Tamtéž [cit. 12. 9. 2021], SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2020, op. cit. s. 801 – 804 [cit. 12. 9. 2021] nebo také LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. 2015. op. cit. komentář k § 426 ZŘS [cit. 12. 9. 2021].

samotného. Ačkoliv v komentářové literatuře se lze setkat převážně s názorem, že tzv. putativní matka je oprávněna návrh na popření mateřství jiné ženy podat,<sup>398</sup> domnívám se, že přiznáním popěrného práva putativní matky by došlo ke zcela bezdůvodné diskriminaci domnělých otců, kterým zákon popěrné právo rovněž výslovně nepřiznává a jejichž návrhy na popření otcovství jiných mužů jsou s odkazem na nedostatek aktivní legitimace v soudní praxi běžně zamítány. K vyloučení práva domnělé matky k podání návrhu na popření mateřství se přiklání také Levý.<sup>399</sup> Stejně tak jako v řízení o popření otcovství, ani v řízení o popření mateřství, nelze dle mého názoru přiznat aktivní legitimaci dítěti. Jde-li o popěrné lhůty, domnívám se, že v tomto směru není možné z právní úpravy otcovství za pomoci analogie vycházet, neboť se jedná o značné omezení práva na ochranu rodinného a soukromého života, které by ve smyslu čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR<sup>400</sup> mělo být zákonem stanoveno výslovně.

Vzhledem k výše vymezenému okruhu osob aktivně legitimovaných k podání návrhu na popření mateřství je na místě za přiměřeného použití § 418 odst. 1 ZŘS ve spojení § 419 ZŘS uzavřít, že předmětné řízení lze zahájit i bez návrhu za situace, kdy žena zapsaná v rodném listu dítěte zjevně dítě neporodila, popření mateřství vyžaduje zájem dítěte a mají-li být současně naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva.<sup>401</sup> Domnělá matka, dítě, ale i domnělý otec, kterým popěrné právo nespovídá, tak zahájení řízení o popření mateřství mohou alespoň iniciovat podnětem podaným soudu a tím eventuálně také dosáhnout uvedení biologické reality do souladu se stavem právním např. v situaci, kdy došlo k záměně dětí nebo totožnosti matek a ani jeden z právních rodičů nemá na popření mateřství zájem. V odborné literatuře se pak lze setkat i s názorem, že na základě § 13 odst. 1 ZŘS lze za podmínek uvedených v § 419 ZŘS z moci úřední zahájit i řízení o určení mateřství, např. jsou-li soudu známy informace o biologických rodičích dítěte, jež v matriční knize nemá zapsaného ani

---

<sup>398</sup> MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016, op. cit, komentář k § 426 ZŘS [cit. 12. 9. 2021], LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář.* 2015. op. cit. komentář k § 426 ZŘS [cit. 12. 9. 2021], KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář.* 2020. op. cit. s. 655-975. [cit. 12. 9. 2021] i MELZER, Filip, TĚGL, Petr. a kol. 2016. op. cit. s. 869.

<sup>399</sup> In SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 2020. op. cit. s. 801 - 804. [cit. 12. 9. 2021].

<sup>400</sup> Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

<sup>401</sup> K tomuto závěru se přiklání také Levý In SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 2020. op. cit. s. 801 - 804. [cit. 12. 9. 2021].

jednoho rodiče a oni sami v přiměřené době návrh na určení mateřství nepodali.<sup>402</sup> Ačkoliv nerozporuji, že určení mateřství bude v uvedeném i obdobných případech ve zřejmém zájmu dítěte, mám za to, že zahájení řízení *ex offio* již neodpovídá přiměřenému použití ustanovení o řízení o určení otcovství. Za daných okolností by dle mého názoru bylo vhodnější zvolit postup podle § 415 odst. 3 ZŘS.

Místně příslušným k projednání a rozhodnutí věci je obecný soud dítěte, a není-li možné takto příslušnost určit, je k řízení příslušný obecný soud matky (§ 417 ZŘS). Účastníky řízení budou ve smyslu § 420 odst. 1 ZŘS žena, jejíž mateřství má být určeno nebo popřeno, domnělý, příp. matrikový otec a dítě zastoupené opatrovníkem.<sup>403</sup> O účastenství domnělého otce pak lze uvažovat zejména tehdy, bude-li pravomocné určení mateřství mít *ex lege* následky též pro jeho otcovství, resp. půjde-li o manžela domnělé matky nebo muže, který dal souhlas k umělému oplodnění neprovdané ženy.<sup>404</sup> S ohledem na výše uvedený názor ohledně aktivní legitimace domnělého otce k podání návrhu na určení mateřství by pak měl být účastníkem také tehdy, bude-li v postavení navrhovatele (§ 6 odst. 2 ZŘS). Byl-li podán návrh proti opatrovníku, který byl jmenován domnělé zemřelé matce, je účastníkem tento opatrovník (§ 420 odst. 2 ZŘS).<sup>405</sup> Dojde-li během řízení ke ztrátě způsobilosti být účastníkem, uplatní se stejná pravidla jako v řízení o otcovství (viz podkapitola 7.2). Rovněž s řízením o určení mateřství bude ve smyslu § 422 ZŘS spojeno řízení o péči o nezletilé dítě a o výživě nezletilého dítěte. S ohledem na povahu věci a hmotněprávní úpravu je naopak vyloučeno použití ustanovení § 424 a § 425 ZŘS. Stran rozhodnutí ve věci samé, resp. jeho formy, obsahu a účinků, stejně tak jde-li o řádné a mimořádné opravné prostředky, lze odkázat na vše, co bylo uvedeno v rámci předchozí kapitoly ve vztahu k řízení o určení a popření otcovství (zejména podkapitoly 7.5. a 7.6).

Předmět dokazování je dán ustanovením § 775 OZ, který označuje za matku dítěte ženu, která dítě porodila. V řízení o určení mateřství proto musí být postaveno

---

<sup>402</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 484 - 499. [cit. 12. 9. 2021], ŠLEJHAROVÁ, Markéta. *Procesněprávní úprava určování a popírání mateřství*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, DÁVID, Radovan a Michal JANOVEC. COFOLA 2018. Část VIII. Civilní status člověka. Brno: Masarykova Univerzita, 2018, ISBN 978-80-210-9121-4. s. 166. [online]. Dostupné z <https://www.law.muni.cz/dokumenty/46485> [cit. 12. 9. 2021].

<sup>403</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 484-499. [cit. 12. 9. 2021].

<sup>404</sup> ŠLEJHAROVÁ, Markéta. *Procesněprávní úprava určování a popírání mateřství*. op. cit. s.172 [cit. 12. 9. 2021].

<sup>405</sup> MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. 2016, op. cit, komentář k § 426 ZŘS [cit. 12. 9. 2021].

najisto, že domnělá matka v určitý den porodila dítě, o něž se v řízení jedná, zatímco v řízení o popření mateřství je třeba prokázat, že žena, která je zaspána v rodném listu dítěte jako matka, v danou dobu vůbec nerodila, případně porodila dítě jiné.<sup>406</sup> Rozsah dokazování se pak bude odvíjet od okolností daného případu, které mohou být ve věcech určování a popírání mateřství rozmanité a s ohledem na rozvoj moderní medicíny a s tím související možností umělého oplodnění a náhradního mateřství o poznání složitější, než je tomu v řízeních týkajících se otcovství.

V každém případě je však nezbytné zaměřit se na prokázání faktu těhotenství a porodu konkrétní ženy, tj. že tato žena byla těhotná v době odpovídající nitroděložnímu vývoji dítěte, o něž se v řízení jedná, a porodila v době jeho předpokládaného narození. V první řadě přichází v úvahu genetická analýza placentární tkáně, prostřednictvím které lze potvrdit genetickou identitu matky i dítěte, neboť ta je tvořena jeho biologickým materiálem a současně se na ní nachází tkáně gestační matky (např. děložní sliznice nebo krev). V době řízení o mateřství však placenta již zpravidla nebude k dispozici, a proto bude na místě vypracování znaleckého posudku z oboru gynekologie, ve kterém soudní znalec učiní závěr o tom, zda jsou na těle ženy přítomny známky nedávného porodu, eventuálně též zda je v její krvi přítomen těhotenský hormon HCG. Vzhledem k tomu, že s delším časovým odstupem od tvrzeného porodu se schopnost určit dobu těhotenství a datum porodu snižuje, resp. lze pouze učinit závěr o tom, zda konkrétní žena v minulosti byla těhotná či nikoliv (bez ohledu na počet těhotenství), přicházejí v úvahu další důkazní prostředky v podobě lékařských zpráv, záznamů ve zdravotnické dokumentaci, fotografie plodu z ultrazvukového vyšetření nebo svědecké výpovědi osob, které byly v rozhodné době s ženou v kontaktu. V postavení svědka by pak měl být primárně vyslechnut lékař, eventuálně porodní asistent, který porod provedl, dále personál zdravotnického zařízení, ve kterém se dítě narodilo, stálý gynekolog či obvodní lékař ženy, jejíž těhotenství a porod mají být prokázány, jakož i další osoby mající vazby na jednotlivé účastníky řízení.<sup>407</sup>

Budou-li těhotenství a porod ženy označené za matku dítěte prokázány, je třeba přistoupit ke zjišťování skutečností, na základě kterých bude možné učinit závěr, že tato

---

<sup>406</sup> KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2020. op. cit. s. 484-499. [cit. 13. 9. 2021].

<sup>407</sup> ŠIMKOVÁ, Halina a Renáta ŠÍNOVÁ. *Zjištění rozhodných skutečností v řízení o určení a popření mateřství*. Právní rozhledy č. 21/2019, s. 741. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 13.9.2021].

žena porodila dítě, o nějž se v řízení jedná. Na tomto místě přichází v úvahu vypracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví genetika – molekulární DNA analýza, založeného na testování setu vybraných markerů jaderné DNA. Nesrovnalosti při určování genetického mateřství mohou nastat spíše vzácně, zejména půjde-li o jev tzv. tetragametického chimérismu či tzv. kompletní moly. V prvním případě je tělo ženy tvořeno dvěma sourozeneckými buněčnými liniemi, což při standardním srovnání profilů DNA může mít za následek její vyloučení jako možné matky dítěte s vysokou pravděpodobností. Míra shody biologického materiálu by však měla vést k vyslovení domněnky chimérismu, a tím i k dalšímu znaleckému zkoumání. Tzv. kompletní moly, tj. tkáně vzniklé oplozením vajíčka, u nichž došlo k rozpadu jádra a likvidaci mateřského genetického materiálu, jadernou DNA matky neobsahují vůbec, mateřství však lze prokázat testem zaměřeným na DNA mitochondriální. Zásadní problém s určením genetického mateřství, obdobně jako u genetického otcovství, nastane tehdy, pochází-li domnělá matka z jednovaječných dvojčat.<sup>408</sup>

Dokazování genetického mateřství však bude zcela bezvýznamné, pokud žena otěhotněla v důsledku umělého oplodnění za současného dárcovství vajíček (s výjimkou početí z kombinovaného vajíčka, kdy je z vajíčka dárkyně odstraněno jádro, které je následně nahrazeno jadernou genetickou informací léčené ženy). Konflikt může vyvstat především v případech surogátního mateřství, a to za situace, kdy náhradní matka po porodu odmítne objednatelskému páru dítě předat, resp. dát souhlas s jeho osvojením, či naopak, kdy z důvodu nelegálního postupu spočívajícího např. v tom, že dítě porodila na doklad totožnosti matky z objednatelského páru nebo jej porodila mimo zdravotnické zařízení a přenechala objednatelskému páru, který jej následně vydává za své,<sup>409</sup> nebyla jako matka do matriční knihy po narození dítěte vůbec zanesena. Prokázání gestačního mateřství surogátní matky ve vztahu ke konkrétnímu dítěti však s ohledem na DNA matky objednatelky, eventuálně dárkyně, jakož i možné nelegální postupy činěné zúčastněnými stranami v průběhu těhotenství a porodu, může být značně problematické.<sup>410</sup> Zjišťování skutkového stavu proto zpravidla bude vyžadovat rozsáhlejší dokazování, kdy kromě výše uvedených lékařských zpráv, zdravotnické

---

<sup>408</sup> Tamtéž [cit. 18.9.2021].

<sup>409</sup> ŠÍNOVÁ, Renáta. *K některým novinkám v právní úpravě určování a popírání rodičovství po 1. 1. 2014*. Bulletin advokacie č. 12/2014. str. 52-57. In CODEXIS [právní informační systém]. ATLAS consulting, spol. s.r.o. [cit. 20.9.2021].

<sup>410</sup> ŠIMKOVÁ, Halina a Renáta ŠÍNOVÁ. *Zjištění rozhodných skutečností v řízení o určení a popření mateřství*. op. cit. [cit. 19.9.2021].

dokumentace a svědeckých výpovědí, lze uvažovat též o výsledku zaměstnanců kliniky provádějící umělé oplodnění, osob přítomných při sjednávání smlouvy o náhradním mateřství a smlouvě samotné, výpisech z účtů účastníků, na nichž by mohly být zaznamenány platby za lékařskou péči či náklady spojené s těhotenstvím, a nebo korespondenci probíhající mezi náhradní matkou a objednatelským párem.

Nepodaří-li se všemi dostupnými důkazními prostředky gestační mateřství tvrzené náhradní matky prokázat, resp. soud nenabude vnitřního přesvědčení, že tato žena porodila dítě, o nějž se v řízení jedná, nastane stav *non liquet* a věc bude nezbytně rozhodnout podle pravidel dělení objektivního důkazního břemene. Jinými slovy, ačkoliv bude mateřství ženy z objednatelského páru na základě provedeného dokazování vyloučeno, mateřství náhradní matky nebude možné s odkazem na znění § 775 OZ určit. Může se tedy stát, že dítě nakonec zůstane bez právní matky, což rozhodně nelze považovat za stav žádoucí, resp. v nejlepším zájmu dítěte.<sup>411</sup> Ani tato situace však není neřešitelná. Muž z objednatelského páru totiž může být v rodném listě dítěte zapsán jako otec na základě některé z právních domněnek. Nebude-li jeho otcovství následně popřeno, přichází v úvahu jednoduché řešení v neprospěch náhradní matky, a to osvojení dítěte podle příslušných ustanovení občanského zákoníku ženou z objednatelského páru. V případě, kdy dítě nebude mít žádného právního rodiče, bude na místě po pečlivém zvážení umožnit osvojení dítěte buď objednatelskému páru nebo náhradní matce s tím, že ve smyslu § 818 odst. 2 OZ souhlasu rodičů k osvojení dítěte nebude třeba.

S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že stručnost hmotněprávní úpravy mateřství se do řízení, jejichž předmětem je posuzování a vyřešení biologického a právního vztahu dítěte a matky, promítá negativně, neboť může vést k rozdílnému zacházení s osobami v jinak stejném postavení a k nepředvídatelnosti soudních rozhodnutí. Zásadní nedostatek spatřuji v tom, že zákon nevymezuje okruh osob aktivně legitimovaných k podání návrhu na určení a popření mateřství, jakož i to, že není výslovně stanoveno, zda a případně ze kterých hmotněprávních lhůt k popření otcovství lze v řízení o popření mateřství vycházet. V rámci procesních předpisů bych pak považovala za vhodné samostatně upravit podmínky zahájení řízení o popření mateřství *ex offio*, případně alespoň odkázat na přiměřené použití ustanovení § 419 ZŘS, eventuálně jeho aplikaci explicitně vyloučit. Řízení ve věci mateřství rovněž značně

---

<sup>411</sup> Tamtéž [cit. 19.9.2021].



stěžuje absence právní regulace náhradního mateřství, neboť ta vede zúčastněné osoby k nelegálním postupům ve snaze obejít komplikovaný a zdlouhavý proces osvojení, čímž je v případě konfliktu o mateřství značně ztíženo dokazování a v krajním případě může vést k situaci, kdy dítě nakonec zůstane bez právní matky.

Ačkoliv zákonodárce při tvorbě zákona nepředpokládal větší množství řízení týkajících se rozporu mezi biologickou a právní realitou na straně matky,<sup>412</sup> domnívám se, že s vývojem moderní medicíny a s tím související dostupností asistované reprodukce, anonymními, anebo v současné době často skloňovanými porody mimo zdravotnická zařízení, bude sporů o určení a popření mateřství v praxi přibývat, a proto by dle mého názoru bylo vhodné podmínky řízení ve věcech mateřství v zájmu ochrany práv dětí, jejich právních i domnělých rodičů, v nejbližší době minimálně ve shora naznačených intencích konkretizovat.

---

<sup>412</sup> Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

## Závěr

Rodičovství představuje základní statusový poměr mezi rodiči a dítětem, který zakládá celou řadu vzájemných práv a povinností, definuje postavení osob ve společnosti a bezpochyby také hraje nezastupitelnou roli při poznávání a utváření vlastní identity. Pravidla pro jeho určování by proto měla být jednoznačná, nikoliv však rigidní a přehlížející realitu současné společnosti, či dokonce popírající funkční a existující rodinné vazby.

Pokud se týká určení mateřství, současná právní úprava zakotvená v § 775 OZ označuje za skutečnost zakládající statusový vztah mezi matkou a dítětem porod. Jedná se o pravidlo, které vychází z přirozenoprávních základů, plně odpovídá mezinárodním závazkům a ve většině případů je také v souladu s faktickými rodinnými poměry. Po této stránce tedy právní úpravě mateřství nelze ničeho vytknout. Podstatný nedostatek však shledávám v tom, že se jedná o pravidlo jediné a bezvýjimečné, což z mého pohledu nepředstavuje adekvátní reakci na možnosti, které ve vztahu k rodičovství přinesla moderní medicína, zejména pokud jde o léčbu neplodnosti za pomoci náhradní matky.

Ačkoliv v České republice, na rozdíl od většiny států Evropské unie, institut surogátního mateřství není zakázán, v celém právním řádu o něm nalezneme pouze jedinou zmínku, a to v souvislosti se stanovením výjimky ze zákazu osvojení mezi příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. Zákonodárce tedy s faktickým prováděním asistované reprodukce za pomoci náhradní matky počítá, stejně tak jako s následnou změnou statusového poměru k dítěti cestou osvojení, vzájemná práva a povinnosti zúčastněných subjektů však nereguluje. Toto právní vakuum nicméně vnáší do procesu náhradního mateřství značnou míru nejistoty, neboť případná surogátní smlouva, zavazující náhradní matku k udělení souhlasu s osvojením dítěte na straně jedné a objednatelský pár přijmout dítě za své na straně druhé, by s ohledem na kogentnost právní úpravy určování mateřství byla absolutně neplatná. V krajním případě proto může nastat situace, kdy ženě z objednatelského páru bude upřena možnost stát se matkou geneticky vlastního dítěte, anebo kdy náhradní matka zůstane právní matkou se všemi povinnostmi a právy z rodičovství vyplývajícími.

Lze tedy uzavřít, že absence právní úpravy v praxi jinak realizovaného surogátního mateřství představuje značná rizika jak pro objednatelský pár a náhradní matku, tak i pro dítě samotné. Domnívám se proto, že v zájmu předvídatelnosti a zachování stability statusových poměrů všech zapojených subjektů je nezbytné stanovit alespoň základní právní rámec tohoto institutu. Po vzoru řeckého právní řádu bych za vhodné řešení považovala zavedení výjimky z pravidla, že matkou je žena, která dítě porodila, jejíž uplatnění by záviselo na předchozím souhlasu soudu se surogátní smlouvou uzavřenou mezi objednatelským párem a náhradní matkou. Naznačená právní úprava by tak dle mého názoru nejen definovala právní postavení všech zúčastněných subjektů po narození dítěte a značně usnadnila dokazování v případných sporech o mateřství, ale také na straně dotčených osob přispěla k včasnému a úplnému porozumění významu náhradního mateřství včetně důsledků s ním spojených.

Za nepřilíš zdařilou a poněkud zavádějící považuji právní úpravu tzv. utajeného porodu obsaženou v § 37 ZZS, podle níž má žena s trvalým pobytem na území České republiky, nejedná-li se o ženu, jejímuž manželu svědčí domněnka otcovství, právo na zachování anonymity při poskytování zdravotních služeb v souvislosti s těhotenstvím a porodem. Důsledkem žádosti o provedení utajeného porodu je pak zejména zapečetění osobních údajů matky ve zdravotnické dokumentaci a neprovedení jejího zápisu do rodného listu dítěte. Následné utajení totožnosti matky je však relativní, neboť její osobní údaje jsou trvale zaznamenány ve sbírce listin vedené matričním úřadem, do které má dítě po dovršení věku 12 let právo nahlédnout. Navíc zákon o zdravotních službách umožňuje otevření zapečetěné zdravotnické dokumentace na základě rozhodnutí soudu, aniž by stanovil jakékoliv bližší podmínky pro takové řízení. Bude proto záležet výhradně na úvaze procesního soudu, zda příslušný návrh shledá důvodným, resp. zda v daném případě zájem navrhovatele nebo dítěte převáží nad zájmem matky na zachování utajení její identity. Současně je třeba poukázat na skutečnost, že ačkoliv matka v rámci žádosti o utajený porod výslovně prohlašuje, že se o dítěte nehodlá starat, vzniká mezi ní a dítětem rodičovský právní vztah, tedy se stává nositelkou rodičovské odpovědnosti včetně dalších povinností a práv s mateřstvím spojených. O vhodnosti a účelnosti tohoto institutu proto lze nanejvýš pochybovat.

Stran dalších podmínek určování a popírání mateřství občanský zákoník nestanoví ničeho. Za zcela zásadní nedostatek považuji nevymezení okruhu osob

aktivně legitimovaných k podání návrhu na zahájení řízení a nestanovení popěrných lhůt. Pokud jde o řízení o určení mateřství, analogicky k právní úpravě určování otcovství obsažené v § 783 OZ aktivní legitimace nepochybně svědčí ženě, která tvrdí, že dítě porodila, právnímu otci a dítěti. Za situace, kdy dítě nebude mít ani jednoho právního rodiče, bude dle mého názoru na místě z povahy věci přiznat aktivní legitimaci také domnělému otci, resp. muži, který tvrdí, že jím označená žena dítě porodila současně s tím, že on je otcem dítěte. Popěrné právo pak analogicky k § 785 OZ a násl. jistě svědčí matrikovým rodičům, tj. muži a ženě, kteří jsou zapsáni v rodném listu dítěte. Dle většiny autorů komentářové literatury návrh na popření mateřství může podat také domnělá matka a dítě. S těmito závěry se však neztotožňuji, neboť mám za to, že přiznáním popěrného práva domnělé matce by docházelo ke zcela svévolné diskriminaci domnělých otců, jejichž návrhy na popření otcovství jiných mužů jsou pro nedostatek aktivní legitimace v soudní praxi běžně zamítány. Kromě toho by naznačené rozšíření okruhu aktivně legitimovaných osob oproti řízení o popření otcovství mohlo vést k závěrům o nerovnosti vztahu matky a otce k dítěti, resp. o prioritě na určení mateřství, k čemuž neshledávám důvod. Domnívám se totiž, že s ohledem na možnosti vědy v oblasti genetiky a zájem dítěte nelze na právní mateřství hledět jako na nezbytnou podmínku pro založení otcovství, resp. dalších příbuzenských vztahů, a tyto mohou být v soudním řízení výjimečně určeny i za situace, kdy mateřství nebude postaveno na jisto. Jde-li o popěrné lhůty, mám za to, že z právní úpravy otcovství za pomoci analogie vycházet nelze a z ústavněprávního hlediska je třeba trvat na tom, aby ve vztahu k mateřství byly popěrné lhůty co do okamžiku rozhodného pro jejich počátek i délky zákonem výslovně a jednoznačně stanoveny.

Určování a popírání mateřství se blíže nevěnují ani procesní předpisy, když podle § 426 ZŘS mají být v předmětném řízení přiměřeně použita ustanovení o řízení o určení a popření otcovství. O nedostatečnosti procesní právní úpravy v podobě citovaného ustanovení svědčí již sama skutečnost, že odborná veřejnost se názorově rozchází ohledně jedné ze základních otázek, konkrétně zda řízení o určení a popření mateřství lze zahájit i bez návrhu a pokud ano, za jakých podmínek. Mám za to, že s ohledem na § 426 ZŘS nelze v této souvislosti argumentovat obecným pravidlem zakotveným v § 13 odst. 1 ZŘS, ale je nezbytné vycházet z § 418 odst. 1 ZŘS, tedy ze skutečnosti, že v zásadě se jedná o řízení návrhové. Lze proto dospět k závěru, že zahájení řízení o určení mateřství *ex officio* je vyloučeno. Stran řízení o popření mateřství

je však dle mého názoru žádoucí také přiměřená aplikace § 419 ZŘS, tedy možnost zahájení řízení z moci úřední za situace, kdy žena zapsaná v rodném listu dítěte zjevně dítě neporodila, popření mateřství vyžaduje zájem dítěte a současně mají být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva.

Vzhledem k tomu, že zákonodárcem nebyl vymezen okruh osob aktivně legitimovaných k podání návrhu na zahájení řízení, stejně tak jako v důsledku vágní procesní právní úpravy, která dává soudům v rámci sporu o mateřství nepřiměřeně široký prostor k úvaze ohledně aplikace jednotlivých ustanovení, mohou rovněž vyvstat pochybnosti stran účastenství. Za přiměřeného použití § 420 ZŘS a shora uvedených závěrů je třeba dovodit účastenství ženy, jejíž mateřství má být určeno nebo popřeno, matrikového a domnělého otce, dítěte zastoupeného opatrovníkem, eventuálně opatrovníka, který byl jmenován domnělé zemřelé matce. Účastenství domnělého otce však přichází v úvahu nejen u navrhovatele (§ 6 odst. 2 ZŘS), ale také v případě manžela domnělé matky nebo muže, který dal souhlas k umělému oplodnění neprovdané ženy, neboť pravomocným určením mateřství dojde *ex lege* k založení jejich otcovství a nepochybně by jim měla být dána možnost účasti v řízení, jehož výsledek bude mít zásadní dopad na jejich práva a povinnosti v oblasti statusových vztahů (§ 6 odst. 1 ZŘS).

Závěrem lze tedy konstatovat, že jak hmotněprávní, tak procesní právní úprava určování mateřství je zcela nedostačující. Ačkoliv se z povahy věci spory o mateřství vyskytují spíše výjimečně, lze očekávat, že s ohledem na možnosti v oblasti asistované reprodukce, v souvislosti s anonymními a utajenými porody či porody mimo zdravotnická zařízení, budou řízení týkající se určení či popření mateřství v praxi přibývat. Nedojde-li však ze strany zákonodárce ke konkretizaci základních hmotněprávních a procesních pravidel, budou soudy postaveny před vyřešení celé řady otázek ohledně podmínek a vedení řízení, což nepochybně bude mít vliv na rychlost a předvídatelnost rozhodování, která je ve statusových věcech maximálně žádoucí. *De lege ferenda* bych proto navrhovala právní úpravu mateřství ve shora naznačených intencích prohloubit, a to minimálně výslovným označením ustanovení týkajících se určování a popírání otcovství, která se ve sporech o mateřství použijí a která nikoliv.

Pokud se týká otcovství, určování pomocí tradičního systému domněnek považuji za rychlé, jednoduché a hospodárné, neboť jednotlivé domněnky jsou v platné

právní úpravě formulovány tak, aby s přihlédnutím k zásadním změnám ve společnosti i nadále dopadaly na muže, jehož otcovství se jeví jako nejvíce pravděpodobné. První domněnka zcela opodstatněně vychází z předpokladu vzájemné věrnosti manželů, který odpovídá kulturně dlouhodobě ustáleným hodnotám naší společnosti. V kontextu relativně vysoké míry rozvodovosti pak zákonodárce připouští možný nesoulad biologického otcovství manžela matky, na který reaguje v § 776 odst. 2 OZ, podle nějž svědčí domněnka otcovství pozdějšímu manželovi matky, zavedením tzv. zjednodušeného řízení v § 777 OZ a možností v zákonem stanovených lhůtách otcovství popírat. Na právní postavení a stabilitu statusových poměrů dětí nenarozených do manželství pamatuje především domněnka druhá, která umožňuje rodičům bez formálních překážek a zvýšených nákladů uvést biologické pouto do souladu s právním stavem na základě souhlasného prohlášení, a dále právní úprava otcovství k dítěti narozenému z umělého oplodnění neprovdané ženě zakotvená v § 778 OZ. Také otcovství k dítěti narozenému neprovdané ženě lze při splnění zákonných podmínek následně popřít.

Třetí domněnka, kterou lze uplatnit pouze v soudním řízení, pak za otce dítěte označuje muže, jenž s matkou v rozhodné době souložil. Právě konstrukci třetí domněnky část odborné veřejnosti včetně Ústavního soudu považuje s ohledem na možnosti na poli genetiky za překonanou, resp. zastaralou. V této souvislosti je však třeba poukázat na skutečnost, že určování otcovství v soudním řízení výhradně na základě testů DNA by se ve specifických případech mohlo dostat do rozporu s jinými právními předpisy, eventuálně by se mohlo ukázat nedostatečným. Je tomu tak zejména v případě umělého oplodnění z darovaného spermatu, kdy nelze vyloučit zjištění totožnosti anonymního dárce, resp. oplodnění osamělé ženy a následné podání určovací žaloby, které by bylo nejen v rozporu s účelem právní úpravy obsažené v zákoně o specifických zdravotních službách, ale rovněž neetické ve vztahu k dotčeným osobám. Genetické hledisko pak samo o sobě nemůže obstát také v případě určování otcovství u jednovaječných dvojčat, anebo v situaci, kdy vzorek potřebný pro analýzu DNA nebude možné získat. V neposlední řadě je třeba poukázat na nákladnost takového dokazování a jeho negativní dopad na délku řízení, která by se v případě změny skutkové báze třetí domněnky a s tím souvisejícím nárůstem počtu zadaných znaleckých posudků nepochybně ještě prodloužila.

S ohledem na judikaturu Ústavního soudu však nelze ani za současné právní úpravy považovat za vadu řízení, pokud soud přistoupí ke znaleckému dokazování biologického otcovství pomocí analýzy DNA, aniž by se napřed zabýval souloží matky a muže označeného za otce dítěte. Ačkoliv s paušálním upuštěním od dokazování skutkové báze třetí domněnky nesouhlasím, nebudou-li namítány výše uvedené výjimky vylučující použití genetických testů, mám za to, že s ohledem na účel řízení takový postup soudu nemůže sám o sobě představovat důvod pro zrušení meritorního rozhodnutí. Lze si navíc představit i situace, kdy zjišťování soulože nebude účelné, např. pokud muže označeného za otce dítěte nebo matku nelze řádně vyslechnout pro duševní či jinou chorobu, anebo je jeden z nich již po smrti.

Za nevyhovující naopak považuji hmotněprávní úpravu popírání otcovství, konkrétně jde-li o okruh osob aktivně legitimovaných k podání popěrného návrhu. Občanský zákoník mezi ně řadí pouze právní rodiče, tj. matku, manžela matky a muže, který s matkou učinil souhlasné prohlášení o otcovství, resp. muže, který dal souhlas k umělému oplodnění neprovdané matky, zatímco muži, který tvrdí, že je biologickým otcem dítěte, ani dítěti samotnému popěrné právo nepřiznává. V této souvislosti na zákonodárce apeloval Ústavní soud, který vyslovil pochybnosti o tom, zda česká právní úprava spravedlivě upravuje zájmy biologických otců, zájem na jistotě právního postavení dítěte a obecně jeho nejlepší zájem. Tendence k ochraně práv domnělých otců jsou patrné také v judikatuře Nejvyššího soudu, podle které jsou obecné soudy dokonce povinny zabývat se tím, zda jsou dány výjimečné okolnosti odůvodňující přiznání aktivní legitimace k podání žaloby na popření otcovství jiného muže. S těmito závěry však nesouhlasím, neboť mám za to, že uvedený postup by byl zásadně v rozporu s principem dělby moci.

Současná právní úprava v kontextu popírání otcovství tedy poskytuje k ochraně práv domnělým otcům i dětem jediný zákonný prostředek, a to v podobě možnosti podání podnětu k zahájení řízení o popření otcovství založeného souhlasným prohlášením z moci úřední podle § 793 OZ. Postup podle citovaného ustanovení je však značně omezen zákonnými podmínkami a závisí výhradně na úvaze soudu, který v případě negativního vyhodnocení podnětu nevydává žádné rozhodnutí, a tudíž se nelze domáhat jeho přezkumu. V případě první domněnky pravomoc soudu zahájit řízení *ex officio* dána není vůbec. Mám za to, že *de lege ferenda* by bylo vhodné

minimálně umožnit soudu zahájit řízení o popření otcovství založeného první domněnkou bez návrhu za stejných podmínek, jako je tomu v případě domněnky druhé, neboť i v případě dítěte narozeného v manželství nepochybně může nastat situace, kdy právní a faktický stav bude v rozporu s biologickou realitou a důležitými zájmy dítěte, resp. v rozporu s lidskými právy. V zájmu větší ochrany biologických vazeb však považují za žádoucí také rozšíření okruhu osob aktivně legitimovaných k podání popěrného návrhu o domnělého otce i dítě.

Problematickými dále shledávám některé aspekty právní úpravy určování otcovství souhlasným prohlášením. V první řadě jde o ustanovení upravující způsobilost plně nesvéprávných osob, kdy § 779 odst. 2 OZ výjimku z možnosti učinit souhlasné prohlášení před matričním úřadem stanoví pro nezletilé, kteří nenabyli plné svéprávnosti, zatímco bezprostředně následující ustanovení tak činí obecně pro toho, kdo není plně svéprávný a dále ukládá soudu posoudit, zda ten, kdo není plně svéprávný, je schopen jednat sám, nebo zda za něho bude jednat jeho opatrovník. Na otázku, zda se uvedený postup soudu vztahuje pouze na osoby ve svéprávnosti omezené, anebo na všechny plně nesvéprávné osoby, tedy i na nezletilé, lze najít odpověď jednak v dřívějších verzích občanského zákoníku, ze kterých vyplývá, že § 780 OZ byl od počátku koncipován pro všechny plně nesvéprávné osoby, jednak ve výkladu jazykovém. Mám za to, že pokud by zákonodárce postup podle citovaného ustanovení zamýšlel pouze ve vztahu k osobám omezeným ve svéprávnosti, jistě by použil odpovídající formulaci, případně by z jeho aplikace plně nesvéprávné nezletilce vyloučil.

Ustanovení § 780 OZ lze nicméně vytknout i to, že zcela odporuje osobní povaze souhlasného prohlášení. Soud by proto měl nejprve jako předběžnou otázku posoudit, zda je souhlasné prohlášení co do povahy přiměřené rozumové a mravní vyspělosti plně nesvéprávného nezletilého, resp. rozumovým a volným schopnostem osoby omezené ve svéprávnosti, a teprve poté, co dospěje k závěru, že tato osoba je schopna významu a následkům souhlasného prohlášení porozumět, případně rozhodnout, zda za ní v řízení bude jednat opatrovník. Na nevhodnost a nesystémovost postupu uvedeného v § 780 OZ poukazovala i vláda v jednom ze svých návrhů zákona projednávaného Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR v 8. volebním období, ve kterém navrhovala možnost zastoupení opatrovníkem v daném řízení zcela vypustit.



Ačkoliv nepředpokládám, že by se soudy v praxi potýkaly s větším množstvím případů, kdy by souhlasné prohlášení činily plně nesvéprávné osoby, domnívám se, že v zájmu srozumitelnosti a jednoznačnosti právní úpravy by bylo na místě obdobný návrh předložit a projednat, resp. schválit v následujícím volebním období.

Stran řízení o určení otcovství souhlasným prohlášením považuji za velmi závažný nedostatek absenci právní úpravy, jež by alespoň v hrubých rysech regulovala postup matričních úřadů v této agendě, neboť v současné době se lze setkat s odlišnými požadavky a praxí jednotlivých matrik, které ve svém důsledku vedou k nerovnému zacházení s osobami, jež souhlasné prohlášení činí. Za spornou lze označit též otázku účastenství dítěte. S tím výslovně počítá důvodová zpráva k občanskému zákoníku, která poukazuje na potřebu ustanovení opatrovníka dítěti již narozenému a současně připouští možnost tohoto postupu také v případě, jde-li o dítě teprve počaté. V odborné literatuře je pak někdy účastenství dítěte dovozováno z § 420 ZŘS, nebo z obecného ustanovení § 6 odst. 1 ZŘS. Dle mého názoru je však nezbytné vycházet především ze zvláštní povahy řízení, jehož účelem není vydání meritorního rozhodnutí ve věci, ale pouhé přijetí souhlasného a svobodného projevu vůle matky a muže označeného za otce dítěte, jsou-li splněny zákonem stanovené podmínky. V předmětném řízení nedochází k přezkumu biologického otcovství, resp. zde není prostor pro zjišťování zájmu dítěte. Jeho účastenství proto považuji za nadbytečné a mám za to, že účastníky řízení by z povahy věci měli být zásadně jen matka a muž, který společně s ní prohlašuje své otcovství. Tento závěr lze podpořit i stanoviskem Nejvyššího soudu, který ve vztahu k účastenství v řízení o určení otcovství po rozvodu nebo po prohlášení manželství za neplatné podle § 416 ZŘS, tedy v řízení svou povahou obdobném, uzavřel, že toto je ve smyslu § 6 odst. 2 ZŘS definováno hmotněprávním ustanovením vymezujícím okruh osob činících prohlášení o otcovství.

Navzdory záměru zákonodárce vyvolává výkladové nejasnosti také § 782 OZ, podle něhož je souhlasné prohlášení zvláštním projevem vůle, na který se použijí obecná ustanovení o právním jednání s tím, že neplatnosti se lze dovolat pouze ve lhůtě pro popření otcovství. Automatická aplikace tohoto ustanovení by nicméně vnesla do statusových poměrů dítěte a dalších osob značnou míru nejistoty, a tudíž vyvstává otázka, která pravidla týkající se právních jednání na souhlasné prohlášení jako zvláštní projev vůle skutečně lze použít a která nikoliv. *De lege ferenda* bych proto považovala

za vhodné výčet aplikovatelných ustanovení výslovně uvést, resp. stanovit podmínky pro jejich použití. Podrobnější právní úprava je pak dle mého názoru žádoucí zejména ve vztahu k možnosti dovolání se neplatnosti souhlasného prohlášení, kdy je třeba postavit na jisto, které osoby tak mohou činit a z jakých konkrétních důvodů, stejně tak jako specifikovat typ řízení, ve kterém je lze uplatnit, resp. zda lze neplatnost namítat pouze v řízení o určení a popření rodičovství, anebo také na základě určovací žaloby v řízení sporném.

Pokud se týká základních procesních zásad řízení o určení a popření otcovství ve věci samé, mám za to, že ponechání procesní iniciativy primárně v rukou osob, o jejichž statusový poměr, resp. biologické, společenské a právní vazby jde, je zcela na místě, s tím, že výjimky z dispoziční zásady by měly být stanoveny pouze v případech, kdy lze zásah státu do statusových vztahů odůvodnit zřejmým zájmem dítěte, veřejným pořádkem a základními lidskými právy. K otázce rozšíření okruhu osob aktivně legitimovaných k podání návrhu na popření otcovství, stejně tak jako rozšíření zásady oficiality pro případy popírání první domněnky otcovství, které z pohledu ochrany práv domnělých otců a dětí považuji za žádoucí, jsem se vyjádřila již výše. Za odpovídající považuji také zásadu vyšetřovací a s tím související princip jednotnosti řízení a úplné apelace, které plně reflektují zájem na zjištění skutečného skutkového stavu a následného rozhodnutí v souladu s biologickou realitou, neboť jedině takové rozhodnutí může vést k postavení právních poměrů rodičů a dětí najisto, resp. k předcházení sporů ohledně rodinných vazeb včetně práv a povinností z nich vyplývajících do budoucna. Se smyslem a účelem řízení pak korespondují i některé další instituty specifické pro nesporná řízení, významně přispívající k odstraňování formálních překážek a hospodárnosti řízení, jako např. možnost konání jiného soudního roku, přijetí souhlasného prohlášení v průběhu řízení ve věci samé či zastavení řízení pro odpadnutí důvodu pro jeho vedení podle § 424 ZŘS, resp. § 16 ZŘS.

Ani ve vztahu k meritornímu řízení však nelze považovat za uspokojivou právní úpravu účastenství. Oproti předchozí právní úpravě lze pozitivně hodnotit výslovné vymezení účastníků v § 420 ZŘS s tím, že každý z nich v řízení vystupuje sám za sebe. Jinými slovy v řízení ve věci samé již nemůže dojít ke vzniku procesního společenství bránící samostatnému hájení zájmů, ani k situaci, kdy matka či dítě budou moci do řízení vstoupit pouze jako vedlejší intervenient. Podstatné výkladové problémy však

přináší zvláštní pravidla pro případy ztráty způsobilosti být účastníkem obsažená v § 421 ZŘS, a to zejména pokud se týká jeho aplikovatelnosti na řízení o popření otcovství. Domnívám se, že v daném případě je třeba vycházet jednak z důvodové zprávy, která v souvislosti s citovým ustanovením výslovně odkazuje na hmotněprávní úpravu, jenž otázku úmrtí účastníka řeší pouze ve vztahu k řízení o určení otcovství, jednak z jazykového výkladu, kdy druhý a třetí odstavec § 421 ZŘS výslovně hovoří o tzv. domnělém otci. Pokračování v řízení o popření otcovství v případě úmrtí navrhovatele s odkazem na § 421 odst. 1 ZŘS by dle mého názoru také odporovalo účelu a povaze prekluzivních popěrných lhůt, které jsou pro jednotlivé aktivně legitimované osoby stanoveny odlišně. Domnívám se proto, že nelze postupovat jinak, než řízení podle § 107 odst. 5 OSŘ zastavit. Zemře-li pak muž, jehož otcovství je popíráno, bude na místě v řízení pokračovat pouze s matkou a dítětem, neboť zákon jmenování opatrovníka namísto zemřelého právního otce nepředvídá a podmínky k postupu podle § 29 OSŘ nebudou pro ztrátu způsobilosti být účastníkem řízení dány.

Další významnou problematikou, kterou považuji za důležitou v závěru této práce zmínit, je posuzování podmínek k prominutí zmeškání lhůty k podání návrhu na popření otcovství. Obecně lze konstatovat, že Ústavní soud se ve své dosavadní rozhodovací praxi staví k aplikaci daného institutu velmi zdrženlivě, když zpravidla poukazuje na již vybudované sociální rodičovství a stabilitu výchovného prostředí. Mám však za to, že nejlepší zájem dítěte, který je zde předním hlediskem, je třeba posuzovat komplexněji. V úvahu je třeba vzít nejen existenci formálního statusového poměru, ale také skutečné citové vazby dítěte a právního otce, realizaci jejich styku a faktické plnění rodičovské role, právo dítěte znát svůj původ včetně jeho kulturních kořenů, širších příbuzenských vazeb či rodinné anamnézy, právo dítěte na péči a styk s biologickým rodičem. Je-li dítě schopno vyjádřit k dané věci svůj názor, nepochybně je nezbytné zohlednit jím projevená přání. Za významný lze rovněž označit okamžik, kdy se rodič žádající o prominutí zmeškání popěrné lhůty o důvodech k podání návrhu na popření otcovství dozvěděl, resp. jaké pohnutky jej k tomu vedly. S tím pak bude úzce souviset podmínka druhá, spočívající v tom, že prominutí zmeškání popěrné lhůty vyžaduje veřejný pořádek, která vyjadřuje požadavek na stabilitě statusových vztahů. Rovněž její naplnění nelze posuzovat odděleně, ale v kontextu celého případu.

Lze tedy shrnout, že ačkoliv tradičně koncipovaná právní úprava otcovství relativně úspěšně čelí výzvám, které s sebou přináší vědecký pokrok, změny sociálních vztahů i činnost mezinárodních společenství, potýká se s celou řadou výkladových problémů a nejasností. V zásadě však jde o problémy dílčí, které lze snadno vyřešit v rámci novelizace jednotlivých ustanovení, jež by přispěla k úplnosti a celistvosti předmětné právní úpravy, zejména pak zajistila ochranu práv domnělých otců a dětí přiznáním aktivní legitimace k podání návrhu na popření otcovství, blíže specifikovala postup soudu v případě úmrtí účastníků v meritorním řízení a rovněž vyjasnila postavení dítěte v řízení o určení otcovství souhlasným prohlášením včetně některých dalších hmotněprávních i procesních aspektů tohoto institutu, které vyvolávají prozatím spíše teoretické otázky.

## Seznam zkratek

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLPS	sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších sdělení
EÚPDMimomM	sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 47/2001 Sb. m. s., o sjednání Evropské úmluvy o právním postavení dětí narozených mimo manželství, ve znění pozdějších sdělení
LZPS	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ, občanský soudní řád	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ, občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TZ, trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
Úmluva o právech dítěte	sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění pozdějších sdělení
Ústava ČR	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
zákon o matrikách	zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ZoR, zákon o rodině	zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících do 31. 12. 2013
ZoSP	zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

ZŘS, zákon o zvláštních řízeních soudních

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve  
znění pozdějších předpisů

ZSZS, zákon o specifických zdravotních službách

zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních  
službách, ve znění pozdějších předpisů

ZZS, zákon o zdravotních službách

zákon č. 372/2011Sb., o zdravotních službách a  
podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních  
službách), ve znění pozdějších předpisů

## Seznam použitých zdrojů

### Seznam použité literatury

#### 1. Monografie, učebnice, komentáře

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s. ISBN: 978-80-7400-059-1. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, 586 s. ISBN 978-80-7400-061-4. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s. ISBN 978-80-7400-503-9. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 400 s. ISBN 978-80-7400-644-9.

JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 1136 s. ISBN 978-80-7598-372-5. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 s. ISBN 978-80-7400-795-8. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck

LAVICKÝ, Petr. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, 272 s. ISBN 978-80-7502-203-5.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád (§1-250l). Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 1116 s. ISBN 978-80-7478-986-1. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer

LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, 1012 s. ISBN 978-80-7478-869-7. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer

- MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, 864 s. ISBN 978-80-7502-122-9. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer
- MELZER, Filip, TĚGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, 2064 s. ISBN 978-80-7502-004-8
- NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ, Jitka, SYRŮČKOVÁ, Ivana. A Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017, 208 s. ISBN 978-80-271-0431-4
- POLIŠENSKÁ, Petra, FEBEROVÁ, Radka a Zdeněk STUHLÍK. *Musíš znát...Rodinné právo. Právní postavení dítěte*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 348 s. ISBN 978-80-7598-442-5
- RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C.H. Beck, 2015, 216 s. ISBN 978-80-7400-578-7
- RADVANOVÁ, Senta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3. 5., jubilejní a aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 306 s. ISBN 978-80-7357-465-9
- SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014, 244 s. ISBN 978-80-7478-512-2
- SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1156 s. ISBN: 978-80-7400788-0. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck
- ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C.H. Beck, 2015, 349 s. ISBN 978-80-7400-594-7
- ŠÍNOVÁ, Renáta, FRINTOVÁ Dita a Alena WINTEROVÁ. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, 362 s. ISBN 978-80-87212-50-9
- ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013,304 s. ISBN 978-80-87576-74-8.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, PELIKÁNOVÁ Irena a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 – 975, rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-477-4. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer
- WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, 648 s. ISBN: 978-80-7502-298-1.



WIPPLINGEROVÁ, Miroslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní. 2.*, opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 226 s. ISBN 978-80-7478-829-1

ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 196 s. ISBN 978-80-7478-937-3

## 2. Odborné články, příspěvky ve sbornících

DÁVID, Radovan. *Některé procesní aspekty určování a popírání otcovství*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, DÁVID, Radovan a Michal JANOVEC. COFOLA 2018. Část VIII. Civilní status člověka. Brno: Masarykova Univerzita, 2018, s. 7-8. ISBN 978-80-210-9121-4 [online]. Dostupné z <https://www.law.muni.cz/dokumenty/46485> [cit. 7. 8. 2021]

DEMJANOVÁ, Radka. *Surogátní smlouva*. In KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly, KŘÁPKOVÁ, Alica, KADLUBIEC, Vojtěch, CHORVÁT, Michal a Klára DRLÍČKOVÁ. COFOLA 2017. Brno: Masarykova Univerzita, 2017, s. 469. ISBN 978-80-210-8928-0 [online]. Dostupné z <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola/2017/cofola2017.pdf> [cit. 4. 2. 2021]

FRINTOVÁ, Dita. *Dokazování v řízení o určení otcovství*. Zdravotnictví a právo, č. 10/2009, s. 15 - 17.

GROCHOVÁ, Martina. *Spontánně vznikající sociální rodičovství v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva*. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 25. 12. 2020]. ASPI ID: LIT51033CZ

HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita?* Právní rozhledy č. 2/2005, s. 53. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo ve světle evropských harmonizačních tendencí*. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 27. 3. 2021]. ASPI ID: LIT49451CZ

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícím mateřství*. Právní rozhledy č. 21/2015, s. 725. In: Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 17. 1. 2021]

LOUDOVÁ, Milada a Zuzana SIEGLOVÁ. *Řešení otázky sporného otcovství na počátku 3. tisíciletí-metodiky analýzy DNA umožňují jednoznačnou odpověď*. Právní rozhledy č. 4/2002. s. 198-200

ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě jako účastník občanského soudního řízení*. Právo a rodina, č. 3/2019. s. 1-6

ROSŮLKOVÁ, Jana. *Náhradní máma jako podnikatelský záměr*. Právní rádce, č.12/2019, s. 26-28

SVOBODA, Karel. *Souhlasná prohlášení o otcovství podle § 415 a § 416 z.ř.s.* In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 3. 7. 2021]. ASPI ID: LIT49309CZ

ŠIMKOVÁ, Halina a Renáta ŠÍNOVÁ. *Zjištění rozhodných skutečností v řízení o určení a popření mateřství*. Právní rozhledy č. 21/2019, s. 741. In Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck

ŠÍNOVÁ, Renáta. *K neplatnosti určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů*. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 6. 3. 2021]. ASPI ID: LIT211945CZ

ŠÍNOVÁ, Renáta. *K některým novinkám v právní úpravě určování a popírání rodičovství po I. I. 2014*. Bulletin advokacie č. 12/2014. str. 52-57. In CODEXIS [právní informační systém]. ATLAS consulting, spol. s.r.o. [cit. 20.9.2021]

ŠÍNOVÁ, Renáta a Lenka WESTPHALOVÁ. *K souladu biologického a právního otcovství s ohledem na právo dítěte znát svůj původ*. Acta Iuridica Olomucensia č. 3/2017. s. 72-85. In CODEXIS [právní informační systém]. ATLAS consulting, spol. s.r.o. [cit. 27. 3. 2021].

ŠLEJHAROVÁ, Markéta. *Procesněprávní úprava určování a popírání mateřství*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, DÁVID, Radovan a Michal JANOVEC. COFOLA 2018. Část VIII. Civilní status člověka. Brno: Masarykova Univerzita, 2018, s. 166. ISBN 978-80-210-9121-4 [online]. Dostupné z <https://www.law.muni.cz/dokumenty/46485> [cit. 12. 9. 2021].

VALÁŠEK, Miloš. *Druhá domněnka otcovství a matriční úřady (1.)*. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer. ASPI ID: LIT288404CZ.

VALÁŠEK, Miloš. *Druhá domněnka otcovství a matriční úřady (2.)*. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 27. 8. 2021]. ASPI ID: LIT289591CZ.

WINTEROVÁ, Alena. *Otcovství (úvaha)*. In: WINTEROVÁ, Alena a Jan DVORČÁK. Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, 630 s. ISBN 978-80-7357-432-1

WINTEROVÁ, Alena. *K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky)*. Právní rozhledy 23-24/2012, s. 836. In: Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck

## Seznam použitých internetových zdrojů

Aktuálně.cz. *Třebíčské děti: Vše o fatální chybě nemocnice*. [online]. 30. 1. 2009. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/trebicske-deti-vse-o-fatalni-chybe-nemocnice/r~i:article:511719/> [cit. 10. 10. 2021].

Český statistický úřad. *Pohyb obyvatelstva - rok 2020*. [online]. 22.03.2021. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2020> [cit. 14. 11. 2021].

Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti. Zpravodaj KVZ. *Náhradní mateřství*. [online] 3/2019. Dostupné z [https://justice.cz/documents/12681/720430/Zpravodaj\\_KVZ+2019-03\\_13.pdf/bf5897ec-8b78-4b3a-be8b-f54b247aaa5d](https://justice.cz/documents/12681/720430/Zpravodaj_KVZ+2019-03_13.pdf/bf5897ec-8b78-4b3a-be8b-f54b247aaa5d) [cit. 4. 2. 2021].

## **Seznam použitých právních předpisů**

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších sdělení

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění pozdějších sdělení

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 47/2001 Sb. m. s., o sjednání Evropské úmluvy o právním postavení dětí narozených mimo manželství, ve znění pozdějších sdělení

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky (vyhláška o Listu o prohlídce zemřelého), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících do 31. 3. 1964

Zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících do 31. 12. 2013

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

## **Seznam použitých soudních rozhodnutí a stanovisek**

### **1. Soudy České republiky**

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 7. 2020, sp. zn. I ÚS 3552/19

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2019, sp. zn. II. ÚS 1467/18

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2019, sp. zn. I ÚS 2845/17

Nález Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 2964/12

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. června 1938, Rv II 476/38

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 1951, sp. zn. CZ I 96/50

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. 5. 1967, sp. zn. 5 Cz 32/67

Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 27. 2. 1969, sp. zn. 1 Cz 80/69

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 21 Cdo 19/2018

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 21 Cdo 5903/2016.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1852/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1898/2014

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5086/2014

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1982/2012

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011-I

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 4795/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 693/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 1992, sp. zn. 5 Cz 23/92

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 1965, sp. zn. 5 Cz 81/65

Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2021 k určení otcovství k nenarozenému dítěti prohlášením podle ustanovení § 777 OZ a k vlivu učiněného prohlášení na výsledek řízení o popření a určení otcovství, Cpjn/202/2020

Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 1983, Cpj 139/83

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 1981, sp. zn. Cpj 228/81

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 4. 2014, sp. zn. 8 Nc 978/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2021, sp. zn. 24 Cdo 3536/2020

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1012/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2017, sp. zn. 21 Cdo 4914/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 29/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne ze dne 27. 11. 2007, sp. zn. 30 Cdo 4088/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004

Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2021, sp. zn. I. ÚS 2897/20

Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2208/20

Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2020, sp. zn. I ÚS 1155/20

Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 9. 2019, sp. zn. III. ÚS 781/19

Usnesení Ústavního soudu ze dne 11.9.2018, sp. zn. IV. ÚS 2756/18

Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. I ÚS 2503/11

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 10. 2010, sp. zn. III. ÚS 3165/09

## **2. ESLP**

Rozsudek ESLP ze dne 28. 11. 1984, věc Rasmussen proti Dánsku, stížnost č. 8777/79

Rozsudek ESLP ze dne 27.10.1994, věc Kroon a další proti Nizozemí, stížnost č. 18535/91

Rozhodnutí ESLP ze dne 19. 10. 1999, věc Yildirim proti Rakousku, stížnost č. 34308/96

Rozsudek ESLP ze dne 24. 11. 2005, věc Shofman proti Rusku, stížnost č. 74826/01

Rozsudek ESLP ze dne 13. 7. 2006, věc Jäggi proti Švýcarsku, stížnost č. 58757/00

Rozsudek ESLP ze dne 10. 10. 2006, věc Paulík proti Slovensku, stížnost č. 10699/05

Rozhodnutí ze dne 8. 1. 2007, věc Kňákal proti České republice, stížnost č. 39277/06

Rozsudek ESLP ze dne 15. 7. 2014, věc Tsvetelin Petkov proti Bulharsku, stížnost č. 2641/06

Rozhodnutí ESLP ze dne 2. 6. 2015, věc Canonne proti Francii, stížnost č. 22037/13

Rozsudek ESLP ze dne 7. 6. 2018, věc Novotný proti České republice, stížnost č. 16314/13

Rozsudek ESLP ze dne 29. 1. 2019, věc Mifsud proti Maltě, stížnost č. 62257/15

## **Seznam ostatních zdrojů**

Důvodová zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 422/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 84/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/> a z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

Informace Ministerstva vnitra č. 4/2008 ze dne 16. 6. 2008, č. j. MV-51179-1/VS-2008.

Informace Ministerstva vnitra č. 8/2016 ze dne 8. 3. 2016, č. j. MV-185207-4/VS-2015.

Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>

Informace Ministerstva vnitra č. 7/2017 ze dne 13. 1. 2017, č. j. MV- 345-3/VS-2017. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>

Informace Ministerstva vnitra č. 25/2017 ze dne 4. 12. 2017, č. j. MV- 41572-8/VS-2017.

Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>

Informace Ministerstva vnitra č. 27/2017 ze dne 8. 12. 2017, č. j. MV- 88097-9/VS-2017.

Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>

Návrh občanského zákoníku a důvodové zprávy z roku 2005. Dostupné z: [http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ\\_verze\\_2005.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf)

Návrh občanského zákoníku a důvodové zprávy z roku 2007. Dostupné z:  
[http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ\\_s\\_DZ\\_verze\\_2007.06.03.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_s_DZ_verze_2007.06.03.pdf)

Návrh občanského zákoníku odeslaný do PSP ČR z dubna 2009 (sněmovní tisk č. 835).  
Dostupné z:  
[http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Navrh\\_obcanskeho\\_zakoniku\\_duben\\_2009.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Navrh_obcanskeho_zakoniku_duben_2009.pdf).

Návrh občanského zákoníku odeslaný do připomínkového řízení z ledna 2011. Dostupné z:  
[http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Navrh\\_obcanskeho\\_zakoniku\\_leden\\_2011.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Navrh_obcanskeho_zakoniku_leden_2011.pdf).

Návrh občanského zákoníku odeslaného do Legislativní rady vlády z dubna 2011. Dostupné z:  
[http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ\\_Navrh\\_zakona\\_s\\_obsahem\\_11042011.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_Navrh_zakona_s_obsahem_11042011.pdf).

Věcný záměr občanského zákoníku z roku 2000. Dostupné z:  
[http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/vecny\\_zamer\\_OZ\\_2000.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/vecny_zamer_OZ_2000.pdf).

Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Dostupné z:  
<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=593&CT1=0>

## **Název rigorózní práce, abstrakt a klíčová slova v českém jazyce**

### **Řízení o určení a popření rodičovství**

#### **Abstrakt**

Rigorózní práce se zabývá právní úpravou řízení o určení a popření rodičovství. Práce je rozdělena do osmi základních kapitol. Úvodem je definován klíčový pojem rodičovství včetně jeho třech základních podob s následným zařazením do společenského a právního kontextu. Pro účely komparace a možnosti zhodnocení kontinuity platných právních norem je v kapitole druhé krátce pojednáno o vývoji právní úpravy určování a popírání rodičovství v českém právním řádu. Ve třetí kapitole se autorka již soustředí na platnou hmotněprávní úpravu mateřství, představuje témata anonymních a utajených porodů a problematiku náhradního mateřství jako zdroj možných soudních sporů. Hmotněprávní úprava otcovství je obsahem kapitoly čtvrté, která se zabývá určováním otcovství prostřednictvím zákonných domněnek, podmínkami pro jeho popření, základními východisky a některými problematickými instituty. Zvláštní pozornost je také věnována právnímu postavení domnělého otce a dítěte v řízení o popření otcovství, kdy je poukazováno na nedostatečnost ochrany jejich práva na soukromý a rodinný život, resp. práva dítěte znát svůj biologický původ. V následující kapitole jsou popsány charakteristické rysy řízení o určení a popření rodičovství, zejména pak platná právní úprava, základní procesní zásady, obecné otázky příslušnosti soudu a účastenství. Samostatná kapitola je zaměřena na procesní aspekty určování otcovství souhlasným prohlášením. Zde autorka poukazuje mimo jiné na absenci právní úpravy postupu matričních úřadů a praktické problémy s tím spojené, podrobně rozebírá postup soudu a zvláštní povahu tohoto řízení včetně vybraných právně teoretických i věcných otázek. Sedmá a stěžejní kapitola se týká řízení o určení a popření otcovství ve věci samé. Jednotlivé podkapitoly jsou postupně věnovány průběhu celého soudního procesu od okamžiku jeho zahájení, přes dokazování a typické důkazní prostředky, až po vydání konečného rozhodnutí. Rovněž na tomto místě jsou rozebírány výkladové problémy některých zákonných ustanovení a jsou navrhována jejich možná východiska za pomoci různých výkladových metod či rozhodovací praxe. V poslední kapitole, zabývající se řízením o určení a popření mateřství, je poukazováno především na nedostatečnost platné procesní právní úpravy za současného nastínění



základních otázek, které by v případě sporu o mateřství nepochybně vyvstaly a které by bylo vhodné právně regulovat.

### **Klíčová slova**

Rodičovství, mateřství, otcovství, zájem dítěte, nesporné řízení

## **Název rigorózní práce, abstrakt a klíčová slova v anglickém jazyce**

### **Proceedings on determination and denial of parenthood**

#### **Abstract**

Rigorous thesis deals with legal regulation of proceedings on determination and denial of parenthood. It is divided into eight fundamental chapters. By way of introduction the key concept of parenthood is defined, including its three elemental forms with subsequent inclusion in the social and legal context. For purposes of comparison and evaluation of continuity of legal rules in force, the second chapter briefly discusses the development of legal regulation of determination and denial of parenthood in the Czech legal system. In the third chapter, the author focuses on the current substantive law of maternity, presents the topics of anonymous and secret childbirths and also the issue of surrogacy as a source of possible litigation. Legal regulation of paternity is contained in the fourth chapter, which deals with the determination of paternity by means of legal presumptions, denial requirements, fundamental starting points and chosen problematic institutes. Special attention is also paid to the legal status of alleged father and child in proceedings on denial of paternity when the lack of protection of their right to private and family life and children's right to know his or her biological origin is pointed out. The following chapter describes characteristics of proceedings on determination and denial of parenthood, in particular the effective legislation, basic procedural principles, general issues of jurisdiction and participation. A separate chapter focuses on procedural aspects of establishing paternity by mutual declaration. In this place, the author, besides other things, brings attention to the absence of legal regulation of the registry offices procedure and associated problems, discusses in detail the court procedure and its special nature including selected legal theoretical and practical issues. The seventh and pivotal chapter deals with the procedure on determination and denial parenthood on the merits. The individual subchapters are successively devoted to the course of the entire proceedings from the moment of its initiation, over the process of proving and typical means of proof to giving a ruling. Furthermore, difficulties with interpretation of certain legal provisions are discussed as well as suggested possible solutions using various methods of interpretation or decision-making practice. The last chapter, dealing with the procedure on determination and denial of maternity, points out the insufficiency of the

current procedural legislation and outlines the elemental issues that would undoubtedly arise in case of dispute over maternity and which should be regulated.

**Key words**

Parenthood, maternity, paternity, interest of the child, non-dispute proceedings